

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ)
Білоруський торгово-економічний університет
споживчої кооперації (м. Гомель, Республіка Білорусь)
Самаркандський інститут економіки і сервісу
(м. Самарканд, Республіка Узбекистан)**

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ:
НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА У
ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

**Збірник наукових праць за матеріалами
IX Міжнародної науково-практичної конференції**

(м. Полтава, 20–21 квітня 2017 року)

**ПОЛТАВА
ПУЕТ
2017**

Головний редактор

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Редакційна колегія:

О. В. Манжура, д. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

В. О. Шаповалов, к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

К. С. Дзевєріна, к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Рецензенти:

Н. С. Педченко, д. е. н., професор, директор Інституту економіки, управління та інформаційних технологій Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Л. І. Яковенко, д. е. н., професор, професор кафедри політекономії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Інституційний розвиток соціально-економічних систем: національна економіка у глобальному середовищі : збірник наукових праць за матеріалами IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 20–21 квітня 2017 року). – Полтава : ПУЕТ, 2017. – 206 с. – Текст укр., рос., англ. мовами.

ISBN 978-966-184-275-4

У збірнику наукових праць розглядаються актуальні проблеми інституційного розвитку сучасних соціально-економічних систем, трансформації системи державного регулювання економіки, інституційних зрушень у механізмі функціонування ринкового господарства.

Збірник призначений для фахівців, викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться проблемами інституційних трансформацій економічних систем.

УДК 330.341.2

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.*

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

ЗМІНА ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ОСНОВА МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

К. С. Дзевєріна, к. е. н.

*Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі», м. Полтава*

Враховуючи реалії сьогодення, зміни в інституційному середовищі стають необхідною умовою для досягнення макроекономічної стабільності й розвитку соціально-економічної системи загалом. В Україні сучасний стан інституційного середовища сприяє високому рівню тінізації економіки та погіршенню добробуту населення, створює незадовільні умови для здійснення підприємницької діяльності та захисту прав власності, формує високий рівень недовіри в суспільстві до інститутів влади і права, непривабливий інвестиційний клімат та ін.

Вплив інституційного середовища на діяльність соціально-економічної системи має опосередкований характер але його вагомість від цього не стає меншою, так як виступає підґрунтям системи завдяки поєднанню та тісному переплетенню юридичних, економічних, психологічних, духовних, соціальних, політичних та інших відносин. Саме цей взаємозв'язок відносин впливає на прийняття рішень і визначення преференцій як для суб'єктів господарювання так і представників органів державної влади, визначення соціальної, економічної та інноваційно-інвестиційної політики держави, реалізацію людського потенціалу та досягнення компромісу інтересів роботодавців, працівників та держави у забезпеченні зайнятості тощо.

Динаміка процесів, що відбуваються в соціально-економічній системі України характеризується постійним політичним втручанням в суто економічні процеси та діючі механізми регулювання національної економіки; неадекватністю дії органів державної влади тобто постійним популізмом і відсутністю реальних дій (все переважно залишається лише на папері); щорічним

зниженням доходів населення внаслідок низької ефективності державної регуляторної політики; дегармонізацією існуючих в суспільстві інтересів і преференцій; високими трансакційними витратами і значним погіршенням інвестиційного клімату в країні тощо. Фактично, успішність підприємницької діяльності залежить від особистої приналежності суб'єкта господарювання до державної влади або певних угруповань, ефективність економічного обміну визначається як правило персоніфікованими відносинами.

Формування такої ситуації зумовлено значним розривом між формальними та неформальними інститутами, слабкістю інституту держави, невпорядкованістю розподілу власності та влади (кожен раз при змінах у владі відбувається перерозподіл власності), поглибленням соціальної диференціації, посиленням корупції, формальним дотримання демократичних норм при фактичному свавіллі влади [1]. Інституційні чинники, які знаходяться в основі макроекономічної дестабілізації, було визначено, ще в докризовий період функціонування української економіки (до світової кризи 2008 року), але і сьогодні вони продовжують мати місце і є актуальними. Держава не забезпечує і навіть не сприяє ефективній дієвості національної економіки.

Д. Норт характеризує інститути як «правила гри» в суспільстві, «створені людиною обмежувальні рамки, які організують взаємовідносини між людьми... і задають структуру спонукальних мотивів людської взаємодії» [2, с. 18]. Вважаємо, що необхідно змінити «правила гри» в інституційному середовищі (не лише формальні, а й обов'язково неформальні), і пріоритетність цих змін повинна належати інституту держави. Ринковий обмін неможливий без участі держави, яка специфікує і визначає права власності. За допомогою сили вона може перевизначати і перерозподіляти права власності, а також сприяти макроекономічній стабільності та подальшому розвитку економіки, виробляючи в обмін на податки важливе суспільне благо – правопорядок. І превалювати в цих змінах повинна соціально-економічна доцільність, соціальна відповідальність, довгострокова спрямованість і послідовність державної політики з орієнтацією на народний добробут та опору на власні сили (максимальна незалеж-

ність національної економіки від кредитних зобов'язань), дбайливого ставлення до природи та ресурсів, орієнтація уряду на суспільний консенсус.

Запровадження змін в інституційному середовищі з боку держави, дозволить створити підвалини для реалізації довгострокових проєктів, макроекономічної стабільності, інноваційно-інвестиційної спрямованості розвитку країни, забезпеченості соціальних гарантій населення, покращення підприємницького клімату, відновлення росту зайнятості тощо.

Список використаних інформаційних джерел

1. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / [Артемова Т. И., Гриценко Е. А., Павленко Ю. В. и др.] ; под ред. А. А. Гриценка. – Харьков : Форт, 2008. – 928 с.
2. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт ; [пер. з англ. І. Дзюб]. – Київ : Основи, 2000. – 198 с.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ ТУРИЗМУ

Ю. В. Карпенко, к. е. н.; Л. В. Дробиш, к. е. н., доцент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Соціологія туризму, яка вивчає структуру, функціонування та розвиток туризму як суспільного явища, його зв'язок з соціальними, політичними, економічними та культурними сферами суспільства характеризує феномен туризму як соціальний інститут. Структура соціального інституту залежить від його типу та має певний специфічний набір складових елементів: мету, задачі, функції та засоби їх досягнення за наявності відповідних норм, правил, санкцій, системи ролей, які забезпечують задоволення потреб груп, індивідуума.

Соціальний інститут туризму має спільні з іншими інститутами ознаки, які згруповані наступним чином:

по-перше, сукупність підприємств, установ і закладів діяльності яких спрямована на задоволення потреб людей у рекреаційних послугах за наявної транспортної мережі та об'єктів розміщення туристів, що забезпечують умови стабільного функціо-

нування сфери, тобто відносяться до туристичної інфраструктури;

по-друге, моделі культурної поведінки індивідуумів, пов'язані з їх ставленням до соціокультурних явищ, цінностей, норм, ідей, символів – культурні зразки туризму та відповідна до їх система поведінки.

Для виконання функціональних завдань інститут туризму може користуватися певними суб'єктно-соціальними (люди, орієнтовані на туризм і туристичну діяльність), матеріальними, соціально-нормативними та інформаційними ресурсами суспільства, які концентруються в сфері туризму і в сукупності створюють його повну специфічну ресурсну основу.

На цій основі формуються власне інституційні функції туризму, які можна поділити на:

- вхідні, що визначаються потребою суспільства в системному розподілі функціональних завдань з різних сфер життєдіяльності. В даному випадку вони представлені функціями агрегування туристських інтересів і цінностей, міжінституційною взаємодією з організації туристського процесу, туристською комунікацією;

- вихідні, які визначаються внутрішньоінституційними потребами у відтворенні і розвитку. Вони представлені функціями соціальної регуляції і контролю в сфері туризму і туристських взаємодій, включаючи забезпечення інституційно-організаційних процесів (управління, внутрішньоінституційна взаємодія між суб'єктами туристичної діяльності, інституційна комунікація тощо). Дані функції визначають систему функціональних дій інституту туризму в суспільстві, яка відображає всю його специфіку і виділяє серед інших функціонально-системних об'єктів [1, с. 228].

Основна мета соціальних інститутів – досягнення стабільності в ході розвитку суспільства через задоволення потреб суспільства завдяки регулюванню соціальних процесів. У відповідності з цією метою дослідники виділяють низку функцій, які є загальними для всіх соціальних інститутів, але кожен з базових соціальних інститутів виконує в суспільстві і власні специфічні функції. Роль, місце і значення туризму в житті культури і суспільства визначаються його основними функціями:

- 1) задоволенням потреб в самоактуалізації;
- 2) пізнавальної, через дану діяльність відкриваються можливості для активного придбання нових знань про культуру;
- 3) комунікативної, пов'язаної з розширенням і зміцненням кордонів спілкування;
- 4) соціалізацією і інкультурації особистості, пов'язаної з можливістю засвоєння соціальних і культурних норм;
- 5) мотиваційної, тобто дана діяльність здатна сформувати в свідомості людини певні ідеали і зразки поведінки, і навіть стиль життя [2, с. 228].

До специфічних функцій інституту туризму відносять функцію конвергенції, яка реалізується на внутрішньоінституційному рівні – зближуються суб'єкти інституту туризму та міжінституційному рівні – відбувається взаємопроникнення інституту туризму та інших соціальних інститутів, зокрема інституту освіти [3, с. 11–13].

Залежно від виконуваних в суспільстві функцій, а також цілей і завдань все різноманіття соціальних інститутів прийнято поділяти на основні, які задовольняють фундаментальні потреби суспільства та неосновні. На наш погляд, інститут туризму потрібно відносити до економічних соціальних інститутів, оскільки зараз роль, місце і значення туризму в житті культури і суспільства кардинально змінилася і окрім його «класичних» функцій на перше місце виходить потреба у забезпеченні засобів існування. Оскільки, туризм лідирує серед експортоорієнтованих галузей економіки і при цьому має одні з найвищих темпів зростання основних макроекономічних показників, податкових надходжень до бюджетів різних рівнів, рівня розвитку підприємництва та залучення інвестиційних ресурсів у галузь, господарської структури через стимулювання суміжних секторів економіки і такі тенденції, за прогнозами, збережуться у майбутньому.

Список використаних інформаційних джерел

1. Полищук Е. А. К вопросу о формировании туризма как института современного общества / Е. А. Полищук // Экономика Крыма. – 2011. – № 1 (34). – С. 226–228.
2. Ачмиз А. К. Туризм как социокультурное явление / А. К. Ачмиз // Теория и практика общественного развития. – 2010. – № 1. – С. 75–82.

3. Карицкая И. М. Туризм как социальный институт / И. М. Карицкая // Идеи и идеалы. – 2011. – № 2 (8). – Т. 2. – С. 9–14.

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ КООРДИНАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

І. М. Ковальчук, к. е. н., доцент; **В. О. Шаповалов**, к. е. н., доцент
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Однією з функцій, які виконуються інститутами, є координація дій індивідів. Координація дій знижує рівень невизначеності і таким чином при інших рівних умовах сприяє створенню вартості. Координаційна дія інститутів проявляється в різних формах. Більш того, реальна координація передбачає не тільки наявність інституту як такого, а й певні рішення і дії окремих осіб, певні технології укладання інституційних угод. Все це дозволяє виділити так звані механізми координації – певні типи взаємодії індивідів в рамках інституційних структур. Механізми координації – це фактично механізми регулювання процесів укладення та виконання контрактів, що забезпечують надійність здійснення обміну. У якості координуючих структур інституційна економіка виділяє ринок, ієрархію, мережевий і гібридний способи організації.

Ринок як механізм координації існує тоді, коли здійснюється не просто лише одна транзакція обміну, а мова йде про їх сукупність, множинність. Якщо обмін носить одиничний характер, то його пропорції встановлюються шляхом безпосереднього узгодження власниками обмінюваних благ, для них не існує «зовнішнього орієнтиру» – ринкової ціни. І сама ціна як регулятор пропорцій обміну може бути сформована тільки в тому випадку, якщо обмін здійснюється на регулярній основі. Симетричність обміну означає вихідну рівноправність його сторін. Поза межами конкретної транзакції угоди сторони залишаються незалежними один від одного.

Ринковий спосіб передбачає, що власники ресурсів, необхідних для виробництва благ, укладають між собою двосторонні контракти, які забезпечують рух створеного продукту на усіх стадіях його виробництва. Перевага ринкового механізму полягає у тому, що у разі невиконання своїх зобов'язань сторони та-

кої угоди будуть зазнавати певних матеріальних втрат. Ринковий спосіб організації передбачає тривалі пошуки партнера, а також переговори і спроби домовитися про ціну. На практиці механізм координації «ринок» може приймати різні форми. На конкретних ринках ціновий механізм може придушуватися (феномен ринків з жорсткими цінами – наприклад, ринку праці), може порушуватися симетричність сторін або вибірковість. Крім того, на різних типах ринків існують різні правила, за якими встановлюються ціни. Однак якщо ціновий механізм є домінуючим способом координації дій індивідів, ми говоримо про існування відповідних ринків.

При недопустимо високому рівні трансакційних витрат, які супроводжують процес ринкового обміну, останній може не взагалі відбутися. Наявність трансакційних витрат може призводити до того, що ринок витісняється ієрархією, у якій механізм цін замінюється координацією за допомогою команд.

В основі ієрархічних відносин лежать конституційні правила. Розширюють і уточнюють ці положення інші нормативно-правові акти. Ієрархія може бути заснована і на неформальних правилах, різних традиціях і звичаях. Формальними правилами зазвичай встановлюється верховенство керівника організації, однак особою, яка приймає рішення і віддає команди, може виявитися зовсім інша людина. На підставі тільки формальних правил також не завжди можна скласти уявлення про повноту прав, відповідних місцю в ієрархії. Таким чином, дотримання правил, які задають ієрархію, здійснюється не тільки вищими членами цієї ієрархії, а й нижчими її членами і спеціалізованими агентами. Відзначимо також, що при довгостроковому існуванні стабільної ієрархії виникають додаткові переваги вироблення постійних правил взаємодії – те, що часто називається корпоративною або організаційною культурою. Це також дозволяє погоджувати очікування членів команди, економити на витратах колективних дій.

В ієрархії переважають трансакції управління. У ситуації, коли один індивід (агент) діє за дорученням іншого індивіда (принципала), виникає проблема «принципал – агент», яка полягає в тому, що агент, якщо це можливо, буде намагатися діяти у своїх власних інтересах, а не в інтересах принципала. Ця проблема ви-

никає при двох умовах. По-перше, за умови існування протиріч економічних інтересів (конфлікту цілей) принципала і агента. По-друге, за наявності інформаційної асиметрії (виконавець має великий обсяг інформації, ніж поручитель), яка витікає з обмеженої раціональності індивідів. Очевидно, що в ієрархічних структурах при виникненні численних відносин принципала і агента досить ймовірною є опортуністична поведінка з боку виконавця і потрібні додаткові витрати на його попередження і припинення.

Розглянувши два найбільш широко відомих механізми координації – ринок і ієрархію, розглянемо, що представляє собою мережа. Термін «мережа» широко використовується в сучасному світі і приваблює численних дослідників, які намагаються пояснити причини інтенсивного зростання мережевих структур. Визначимо мережу як механізм координації наступним чином. Мережа – це довгострокова кооперація автономних учасників, взаємодія яких відбувається на основі переговорів.

Однією з причин утворення мереж виступає їх здатність полегшувати економічним агентам доступ до ресурсів і здібностям, в яких вони потребують, але якими не володіють. З іншого боку, завдяки концентрації діяльності кожного з учасників мережі на найкращих компетенціях і унікальних процесах; оптимізації виробничих і управлінських процесів; більш раціонального використання робочої сили, вдається знизити величину трансакційних витрат у порівнянні з витратами на здійснення ринкових угод, і при цьому не зіткнутися з надмірно високими трансакційними витратами всередині мережі або зростанням виробничих витрат.

При розгляді реально функціонуючих ієрархій, ринків, мереж різниця між ними виявляються досить розмитою, знаходиться багато схожих рис. Тому дослідники опиняються перед дилемою: або розглядати практично всі реальні форми економічної організації як «гібриди», або виходити з того, що є декілька самостійних, «чистих» механізмів координації. Надалі ми будемо розглядати ту чи іншу взаємодію як «ринок», «мережа» або «ієрархію» в залежності від того, який механізм виявляється переважаючим.

Список використаних інформаційних джерел

1. Институциональная экономика: новая институциональная экономическая теория : учебник / под ред. А. А. Аузана. – 2-е изд. – Москва : ИНФРА-М, 2011. – 447 с.

ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ТА ПОШИРЕННЯ КРИПТОВАЛЮТ

І. О. Косовський, аспірант

ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ

Науковий керівник: В. Г. Сословський, к. е. н., доцент

Харківський навчально-науковий інститут

ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Харків

Інституційні трансформації відбуваються у суспільстві безперервно та пов'язані з кількісно-якісними змінами та перетвореннями різних політичних, правових, соціальних та економічних інститутів. Одним з вагомих чинників подібних трансформацій можна вважати розвиток цифрової економіки та «цифрового суспільства». У фінансовій сфері якісні зміни та перетворення знаходять своє відображення у розвитку систем розрахунків, а також створенні нових та модернізації існуючих ринків.

Виникнення та розвиток криптовалют, як систем розрахунків та складової цифрової економіки, порівнюють з появою та поширенням глобальної мережі Інтернет у 90-их роках минулого століття. Причиною цьому слугує створення засобів розрахунків, які характеризувалися б максимальною зручністю та безпечністю для користувача та мінімальною кількістю посередників. Сукупність подібних рішень, заснованих та криптографічних методах захисту та, зазвичай розподіленій системі управління, утворює ринок криптовалют.

У світовому співтоваристві існує певна невизначеність у поглядах щодо використання фінансових новацій, та криптовалют зокрема. Така ситуація склалась через безпрецедентність цього явища та невідомість впливу функціонування фінансових новацій на економічну систему, а відповідно – через відсутність напрацювань теоретичного та практичного значення. Проте, незважаючи на недосконалість чи відсутність регулювання, ринок криптовалют знаходиться у фазі активної розбудови власної

інфраструктури. Про це свідчить створення різноманітних послуг новими (біржі, майданчики з обміну, платіжні системи) та існуючими (банки, інші фінансові організації) учасниками ринку, а також динаміка обсягів їх фінансування. За даними CoinDesk.com [1], обсяги венчурного інвестування у компанії, що займаються розвитком Blockchain, з початку 2012 року склали 1,55 млрд дол., збільшившись за цей період у 230 разів. Тоді як капіталізація ринку криптовалют, які засновані на технології Blockchain, станом на 05.04.17 р. складає 27,1 млрд дол., збільшившись за 4 роки у 18 разів.

Нові сервіси та послуги дозволяють використовувати криптовалюту у поточній діяльності, знизити транзакційні витрати та залучити нових клієнтів. Така ситуація не лише підтверджує, а й спричинює подальші інституційні трансформації у фінансовому секторі економіки. Криптовалюта позиціонується розробниками як «система електронної готівки» [2] та майбутнє розрахунків, проте регулятори мають дійти консенсусу щодо політики її використання, а Національний банк України – регламентувати використання цих новацій.

Невизначеної позиції дотримується і Центральний банк Австралії, обережно трактуючи термін «криптовалюта» та зважаючи на можливі втрати через відвернення фінансових інвестицій. Натомість, необхідність зваженого ставлення у регулюванні пов'язаної з криптовалютами інфраструктури, підтверджує практика банку Китаю. Зважаючи на специфіку функціонування криптовалют (швидкість та анонімність платежів, вільний перетин кордонів держав тощо) та нестабільність національної грошової одиниці, Народний банк Китаю (у період 01–03.2017) занепокоївся майбутнім власної грошової системи та вжив заходів впливу щодо функціонування бірж криптовалют/криптоактивів. За даними ForkLog.com [3], у наслідок перевірок криптовалютних бірж та обмеження на зняття коштів, Китай втратив світову першість з обсягу торгів криптовалютою, а відповідно – і залучені кошти інвесторів.

Таким чином, розвиток ринку криптовалют продовжується та впливає на інституційні трансформації в економіці, проте існують питання, які потребують подальшого вирішення. Ці та інші дані підтверджують необхідність добре обміркованих рі-

шень щодо регулювання фінансових новацій та відповідних напрацювань теоретичного та практичного характеру, оскільки будь-які дії регуляторів ринку здатні спричинити жвавий перерозподіл грошових потоків, а відтак і ролей на ринку фінансового посередництва. Створивши необхідне середовище, держава може не лише відкрити шлях іноземним інвестиціям, а й вивести національну економіку на якісно новий рівень, і реалізація проекту Cashless economy [4] – може стати першим кроком на шляху інституційних трансформацій у сфері фінансів України.

Список використаних інформаційних джерел

1. Blockchain Venture Capital [Електронний ресурс] // CoinDesk – Режим доступу до ресурсу: <http://www.coindesk.com/bitcoin-venture-capital/>. – Назва з екрана.
2. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System [Електронний ресурс] / Satoshi Nakamoto – Режим доступу до ресурсу: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>. – Назва з екрана.
3. Трансформация биткоин-рынка: Япония перехватила первенство у Китая [Електронний ресурс] // Журнал ForkLog – информационный ресурс о криптовалютах, блокчейне и децентрализованных технологиях. – Режим доступу до ресурсу: <http://forklog.com/transformatiya-bitkoin-rynka-yaponiya-perehvatila-pervenstvo-u-kitaya/>. – Назва з екрана.
4. Cashless economy [Електронний ресурс] // Національний банк України – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=30432161>. – Назва з екрана.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ МОДУС ЕКОНОМІКИ ІННОВАЦІЙНОГО ТИПУ

Н. М. Краус, к. е. н., доцент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Інноваційні процеси, що вибудовуються під впливом національних особливостей економічного й соціально-політичного розвитку, мають і свої характеристики. Саме з цих причин не існує ідеальної та єдино правильної стратегії побудови інноваційної економіки постіндустріального суспільства. Структурна трансформація світової економічної системи та існуючий дина-

мізм глобалізаційних процесів впливають і на розвиток інституціональної архітекτονіки економіки України інноваційного типу. Ті зміни, що відбуваються в глобалізованому світі вимагають від уряду України стратегічних коректив, спрямованих на активізацію інноваційного потенціалу, структурної і комплексної модернізації економіки з метою забезпечення її конкурентоспроможності на світовій арені.

На наш погляд, уряду України потрібно сконцентрувати свою увагу на побудові загальної моделі національної економік інноваційного типу, тобто її каркасу та модусу. Вважаємо за потрібне зазначити, що модус (від лат. *modus* – вигляд, образ, спосіб, міра) означає прояв, різновидність, норму або спосіб якоїсь дії чи процесу. Базуючись на традиційній логіці під модусом будемо розуміти різновиди силогізмів (висновків), що визначені кількістю, якістю, формою і взаємозалежністю їх посилок та висновків [1, с. 598]. Свого часу Декарт модусами називав атрибути і якості, що впливають на субстанцію або вносять в неї «різні відтінки». Порядок, число і тривалість вважаються модусами мислення. Модус – це стан субстанції та необхідний наслідок атрибутів. Модус відмінний від атрибуту через невід’ємну якість предмету, без якої предмет не може ні існувати, ні мислитись. Інтелект і свобода вибору також є модусами інноваційного мислення.

Деякі філософи називають модусами поняття, які не маючи здатності до самостійного існування, залежать від субстанції. В нашому випадку мова йде про інституціонально-антропологічну субстанцію, а саме: людину творчу, індивідуума-новатора, індивідуума-інноватора [2, с. 80, 85]. Поняття модуса виражає залежність одиничних речей від інституціонально-антропологічної субстанції, тобто інституціональний модус можна трактувати як стан, одиничний прояв інституціонально-антропологічної субстанції, це те, що «існує в іншому і проявляється через це інше.

Запропонований нами на рисунку 1 інституціональний модус економіки інноваційного типу може бути «включеним» до нескінченного ланцюга причин та наслідків інноваційного розвитку людства. Пізнання інноваційного розвитку через інституціональний модус економіки інноваційного типу означає пізнання

необхідних проявів єдиної і постійно». змінюваної інституційно-антропологічної субстанції.

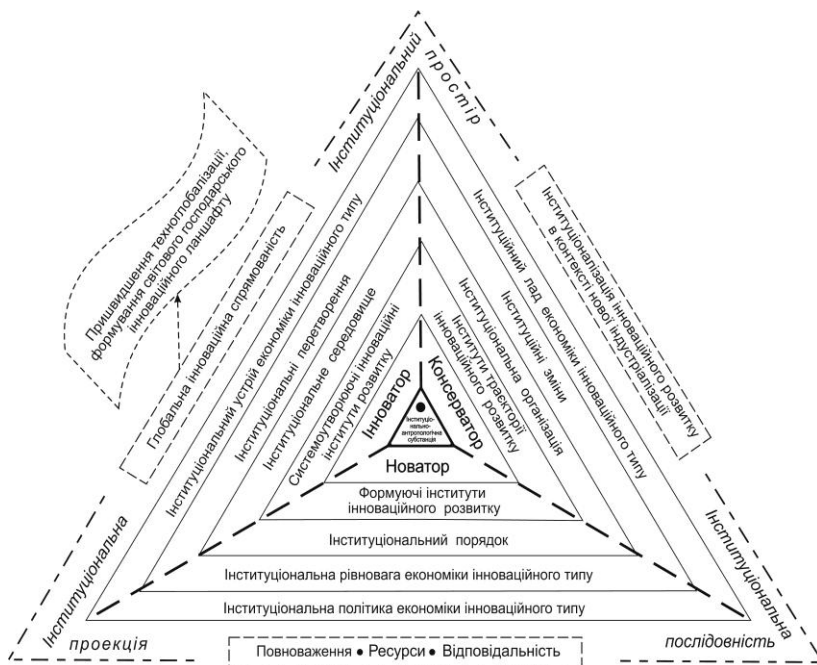

Рисунок 1 – Інституціональний модус економіки України інноваційного типу (розробка автора)

Інституціональна структура економіки інноваційного типу «вибудовується на фундаменті» базисних інститутів. Виокремлення базисних й комплементарних інститутів та інституціональних форм слугує методологічним інструментом встановлення взаємозв'язків і взаємодії [3] між різними рівнями економічної агрегації інноваційної системи. Практичним втіленням базисних інститутів інноваційного розвитку на рівні реально функціонуючої економіки інноваційного типу є інституціональні форми. Дослідження природи національної економіки та особливостей її інноватизації вимагає декомпозиції, тобто виокремлення її підсистем.

Список використаних інформаційних джерел

1. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – 7-е изд., доп. – Москва : Ин-т новой экономики, 2010. – 1472 с.
2. Краус Н. М. Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін : монографія / Краус Н. М. – Київ : Центр учбової л-ри, 2015. – 596 с.
3. Москаленко О. М. Теорія і модель випереджаючого економічного розвитку в системі суспільних стратегічних потреб : монографія / О. М. Москаленко. – Київ : КНЕУ, 2014. – 550 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПОМИЛКИ В БІХЕВІОРИСТИЧНИХ ФІНАНСАХ

С. Г. Кузьмук, аспірант

*Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича,
м. Чернівці*

Нова течія в дослідженні фінансів – біхевіористична (поведінкова) концепція – являє собою сукупність вчень та ефектів, що пояснюють з точки зору психології людини всі помилки раціональності, які допускають економічні агенти при прийнятті рішень. Чому ми не завжди обираємо найдешевший товар, або найменш ризиковий вклад, або найбільш корисний виріб? Відповідно до біхевіористичної концепції, ці та інші помилки є не тільки систематичними, а й передбачуваними, адже людині, на відміну від робота, властиві емоції, страхи, вірування, інтуїція, стереотипи, суб'єктивні судження, та ціла низка психологічних ефектів, що впливають на її рішення.

Сьогодні ми пропонуємо ознайомитися з деякими науково обґрунтованими психологічними ефектами, котрі підтверджують ірраціональність і нелогічність вчинків людини (рис. 1).

Упередженість підтвердження означає, що ми націлені на позитивне сприйняття незнайомих людей, котрі підтримують нашу точку зору і, навпаки, більш вороже – на людей з протилежними поглядами. Результати дослідження, проведеного в 2009 році в штаті Огайо (Ohio), показали, що людина приділяє на 36 % більше часу читанню статей, що відповідають її точці зору щодо теми досліджуваного питання.

Рисунок 1 – Помилки мозку в рамках поведінкових фінансів

Помилка «тіла плавця». Наші уявлення про талант, красу або відмінну фізичну підготовку не завжди збігаються з дійсністю. Так, на перший погляд нам здається, що професійний плавець має красиве спортивне тіло завдяки тому, що приділяє багато часу та уваги фізичним навантаженням у зв'язку з тим, що він є професійним плавцем. Однак, насправді, причинно-наслідковий зв'язок був зворотній: спочатку плавець посилено займався спортом, а вже опісля мав можливість стати професіоналом на основі відбору серед таких самих плавців. Тобто фізичні дані плавця є головним фактором відбору, а не результатом щоденних тренувань.

Помилка неповоротних витрат має відношення до всіх видів витрат (мова не тільки про гроші, а й про час, енергії і т. д.), головною характеристикою яких є те, що в теперішньому і майбутньому часі на них вже неможливо вплинути. Людина не може ігнорувати подібні витрати, тому що відчуває почуття втрати набагато гостріше, ніж почуття придбання. Психолог Деніел Канеман (Daniel Kahneman) у своїй новій книзі «Мислення: швидко і повільно» (Thinking: Fast and Slow) пояснює, що перспектива втрати перетворюється в більш сильний психологічний мотиватор, ніж прагнення до максимізації корисності.

Помилка гравця або помилковий висновок Монте-Карло стосується, наприклад, азартної гри «орел або решка» (Орлянка).

Нескладні математичні обчислення говорять, що шанси вгадати результат підкидання монети абсолютно рівні – 50/50. Однак, якщо п'ять разів поспіль випадає орел, це наштовхує нас на думку, що шостий раз має обов'язково випасти решка. Але правда в тому, що абсолютно нічого не змінилося, ймовірності залишилися колишніми. Як правило, на інтуїтивному рівні людина не усвідомлює того факту, що ймовірність бажаного результату абсолютно не залежить від попередніх результатів випадкової події.

Стокгольмський синдром покупця (або «пост-шопінгова раціоналізація») стосується ситуації, коли повертаючись із шопінгу ми починаємо переконувати себе у необхідності та корисності нових придбань і пов'язаний з принципом відданості – підсвідомим прагненням людини до послідовності та уникнення когнітивного дисонансу.

Ефект «якоря» або ж евристика прив'язки – особливість оцінки числових значень людиною, коли оцінка зміщується в бік початкового значення. Цей ефект описали у своїй книзі «Прийняття рішень в умовах невизначеності» (Judgment Under Uncertainty) британські вчені Деніел Канеман, Амос Тверські (Amos Tversky) і Пол Словік (Paul Slovic).

Спогади vs факти. Наші спогади, на жаль, дуже часто виявляються помилковими. І, тим не менше, в нашій підсвідомості вони завжди превалюють над об'єктивними фактами. Евристика доступності – відмінний приклад цього – це процес, при якому людина інтуїтивно оцінює можливість настання певної події відповідно до того, наскільки легко вона може відновити в пам'яті приклади подібних випадків.

Влада стереотипів. Канеман і Тверські, досліджуючи непослідовність поведінки людини, дійшли висновку, що людський розум перебуває в абсолютній владі стереотипів. Він буде до останнього за них чіплятися, навіть якщо вони не піддаються жодній логіці.

Отже, незважаючи на те, що людина не завжди діє раціонально, закон «знання – це сила» ніхто не відміняв. Знання про помилки та ефекти у прийнятті економічних рішень, які ми щоденно допускаємо, є превентивною мірою до мінімізації цих помилок у майбутньому.

МЕТОДОЛОГІЧНІ МЕТАМОРФОЗИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Л. Л. Кушнір, к. е. н., доцент;

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Починаючи з кінця 1980-х рр. і до сучасного моменту, у світовій економічній науці помітно посилився інтерес до надбань теорії національної економіки, чому сприяли переважно дві обставини:

по-перше, перехід колишніх соціалістичних економік на ринкові принципи розвитку та проблема імплементації ефективних моделей такого розвитку;

по-друге, наростання турбулентності у розвитку світової економіки та проблема пристосування до неї систем національної економічної безпеки.

Методологічну платформу для розв'язання цих та інших системних проблем суспільного господарства пропонує інституційна теорія, що сформувалася на американському ґрунті під впливом поглядів Т. Веблена (1857–1929). Інституціоналізм Т. Веблена увібрав у себе чимало ідей німецької історичної школи, англійських фабіанців та французької соціологічної традиції. Певний вплив на нього мав також марксизм.

Інституціоналізм намагався посісти власне місце між теоріями, що існували на момент його зародження. Ще в 1898 р. Т. Веблен виступив з критикою Г. Шмоллєра за надмірний емпіризм в аналізі національної економіки. Він запропонував власний міждисциплінарний підхід, який включав соціальну філософію, антропологію та психологію. Спроба Т. Веблена повернути економічну теорію обличчям до соціальних проблем національної економіки виявилася успішною.

Т. Веблен вважав, що матеріальна цивілізація (як і вся людська культура) являє собою систему інститутів – інституційну структуру й інституційний розвиток. Самі ж інститути він тлумачив

як результат звички, а розвиток культури – як кумулятивну послідовність набуття звичок. Ці звички складаються в суспільстві у ході контактів людей. Т. Веблен також уважав, що інституційне середовище національної економіки хронічно консервативне і постійно відстає від розвитку техніки.

За Т. Вебленом, суспільне господарство – еволюційна, керована процесами «кумулятивної причинності» система. Її суть полягає в тому, що економічний розвиток постає як результат взаємодії різних економічних факторів (насамперед зміни технології, зростання населення), які підсилюють один одного. Економічні суб'єкти національної економіки розглядаються в інституційній теорії не як «максимізатори» корисності, а як особистості, що слідують звичкам, успадкованим з минулого.

1899-го р. виходить книга Веблена «Теорія бездіяльного класу. Економічне вивчення інститутів». Натхненний ідеями соціал-дарвінізму, Веблен розглядає природний добір інститутів. Інститут бездіяльного класу виникає у процвітаючій Америці. Він вивчає цей інститут, як сучасні йому антропологи вивчали звичаї африканських племен. Він докладно описує демонстративну бездіяльність та демонстративну поведінку, показуючи як формується грошовий рівень життя та грошові канони смаку. Вищою доблестю людини стає не продуктивна праця, а управління, військова справа, релігія, спорт та розваги.

Вагомий внесок у розвиток інституційного аналізу національної економіки здійснив У. Мітчелл (1874–1948), якого вважають основоположником особливого напрямку – «емпіричного інституціоналізму». Заслугою У. Мітчелла є розробка нових методів емпіричного аналізу, в основі якого лежить висунення й перевірка конкретних гіпотез, що дозволило об'єднати зусилля великої кількості дослідників. У 1920 р. він очолив Національне бюро економічних досліджень США. У центрі уваги вченого перебували питання ділових циклів та економічної кон'юнктури.

Інший представник класичного інституціоналізму – Дж. Коммонс (1862–1945), є одним із найвідоміших теоретиків взаємодії економіки й права. Ранні праці Дж. Коммонса присвячені історії

й економіці праці. У «Розподілі багатства» (1893) він намагається знайти інструменти для компромісу у національній економіці між організованою працею та великим капіталом (8-годинний робочий день, підвищення зарплати з метою збільшення купівельної спроможності, концентрація промисловості як ціна підвищення її ефективності).

Найвідоміші дослідження Дж. Коммонса присвячені інституційній проблематиці розвитку національної економіки США. Це «Правові підстави капіталізму» (1924) та перший підручник з інституційної економіки – «Інституційна економічна теорія» (1934). В «Інституційній економічній теорії» вчений запроваджує ключове поняття сучасної інституційної доктрини – «трансакція» (угода). Теорія трансакційних витрат одержала подальший розвиток у працях представників неоінституційної економіки (Р. Коуз, О. Вільямсон, Д. Норт).

Методологія інституціоналізму зіграла видатну роль у становленні цивілізаційного підходу. Цей підхід передбачає аналіз економічних особливостей нації, що відображаються в її економічній ментальності і може бути цілком продуктивним для вирішення хронічних проблем сучасної економіки України. Як інститут, економічна ментальність формується століттями. Вона характеризує специфіку свідомості населення, що складається історично і проявляється в єдності усвідомлених і неусвідомлених цінностей, норм і установок, що відображаються у поведінці населення. На теперішній момент інституційна теорія національної економіки значною мірою спирається на ідею активної соціалізації суспільного господарства і розглядає в якості одного з головних аргументів на користь його розвитку соціальну справедливість, якої гостро бракує в Україні.

Список використаних інформаційних джерел

1. Нуреев Р. М. Очерки по истории институционализма [Текст] / Р. М. Нуреев. – 2-е изд. – Ростов н/Д : «Содействие – XXI век», 2014. – 415 с.
2. Veblen T. Limitation of Marginal Utility / T. Veblen // Journal of Political Economy. – 1909. – Vol. 17. – P. 620–636.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ

Ш. М. Латипова, ассистент; А. Т. Ахмедова, ассистент
Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Методологические принципы институциональной теории при разработке главных направлений активизации формирования конкурентной среды в условиях рыночной трансформации позволяет, не подменяя сущностного анализа, раскрыть приоритетные аспекты конкурентных отношений и предложить методику оценки уровня конкурентной среды.

Роль финансовых институтов в создании конкурентной среды можно определить через его влияние на элементы конкурентной среды рынка. Так, финансовые институты могут создать условия для возникновения значительного числа предприятий различных форм собственности, активно конкурирующих за ресурсы и потребителей в различных секторах потребительского рынка, усиливая эффективность конкурентных отношений. Особая роль для развития конкурентной среды принадлежит инновациям, финансовые механизмы стимулирования, разработка и использование которых непосредственно связана с состоянием предприятий. Так, например, налоговое законодательство регулирует использование такого элемента конкурентной среды потребительского рынка, как инновационный продукт, без которых, сегодня невозможно представить принятие потребителем решения о приобретении какого-либо продукта или услуги.

Обобщение методологического инструментария к определению экономической сущности инфраструктуры, позволит сделать вывод о том, что имеющаяся дифференциация подходов обуславливается главным образом спецификой использования инновационного продукта в зависимости от весомости проблем ее производства. В теоретическом аспекте рыночная инфраструктура, развивающаяся под воздействием инноваций должна рассматриваться с позиций интересов и движения капитала, придающих процессу инновационное развитие.

На современном этапе процесс познания экономической сущности рыночной инфраструктуры, развивающейся под воздей-

ствием инновационного развития, главным образом, должно опираться на формы проявления теории воспроизводства. Теоретическое осмысление сущности рыночной инфраструктуры, развивающейся под воздействием инноваций, позволяют, по нашему мнению, дополнить имеющиеся ее определения, как экономической категории, отражающей совокупность финансово-экономических отношений в системе рынка и обеспечивающей формирование и использование материальных, финансовых, правовых, информационных и институциональных связей между предприятиями для непрерывного движения ресурсных потоков и комплекса сопровождающих их услуг, способствующих процессу воспроизводства.

Касаясь методических подходов к оценке конкурентной среды, необходимо рассматривать с позиции эволюции различных методов стимулирования и методов финансового регулирования. Из всего инструментария стимулирования и поддержки особое внимание уделяется оценке емкости и конкурентной среды рынка. Кроме того, рекомендуется проанализировать целый ряд финансово-экономических показателей, применяемых для количественного и качественного определения конкурентных позиций инновационных предприятий и выявления факторов доминирования и монополизации на рынке. Основным недостатком данных методик расчета может являться невозможность осуществления комплексной оценки состояния конкурентной среды на отраслевом уровнях. Более того, в основе большинства из них лежат не объективные данные, а экспертные оценки, что может привести к значительному искажению конечных финансовых результатов.

Следует отметить, что к числу наиболее эффективного финансового инструментария для исследования конкурентной среды также можно отнести метод конкурентного анализа. Контурность качественных и количественных оценок состояния конкурентной среды и в отдельных областях обуславливается недостатками информации.

Список использованных информационных источников

1. Закон Республики Узбекистан «О конкуренции» от 6 января 2012 г., № ЗРУ-319.

2. Зайналов Дж. Р., Расулов З. Ж. Выход на новый уровень стабильности конкурентоспособности управления финансовой системы. Рынок услуг: Проблемы, решения и перспективы: Материалы международной научно-практической конференции (29–30 июня 2012 г.). – Самарканд: СамИЭС, 2012. – С. 380–383.
3. Зайналов Дж. Р. Влияние инновационной политики на социально-экономическую стабильность. Проблемы и перспективы социально-экономического развития региона под влиянием мирохозяйственных связей: сборник научных трудов по материалам междунар. научно-практических конф. (г. Невинномыск, 16 декабря 2011 г.) – Ставрополь: Сервис школа, Невинномыск: НГГТИ, 2012. – 352 с.

МЕХАНІЗМ СТРУКТУРНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ЕЛЕМЕНТИ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ

О. В. Манжура, д. е. н.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Одним з найважливіших завдань економічного розвитку нашої країни є формування раціональної та ефективної структури національної економіки, що відповідає соціально орієнтованій моделі розвитку і ґрунтується на використанні конкурентних переваг країни, є гарантом їх незалежності.

Структура економіки України, незважаючи на довготривалі структурні реформи, і досі не відповідає стандартам розвинених країн, характеризується низьким рівнем технологічного розвитку, високими показниками матеріалоємності та енергоємності виробничої діяльності. В той час, як структурні трансформації в розвинених країнах сприяли їх переходу до стадії постіндустріального розвитку. Необхідність удосконалення структурних пропорцій вітчизняної економіки потребує поглибленого дослідження теоретико-методологічних основ та механізму структурного розвитку національної економіки.

Враховуючи, що економічний механізм – це спосіб здійснення певного виду діяльності, система, сукупність елементів та взаємозв'язків між ними, що забезпечують її розвиток внаслідок певних причинно-наслідкових зв'язків. За характером динаміки доцільно розділити механізми функціонування та розвитку. Механізм функціонування системи характеризує цілеорієнтова-

ну поведінку, відображає її відносно статичний стан, а також економічні процеси в межах незмінних характеристик. Механізм розвитку системи – багатовекторне поняття, яке залежно від цілей аналізу може бути представлене різними варіантами. Згідно зі структурним підходом, це спосіб змін елементів системи та зв'язків між ними, що відображають зникнення старих і появу нових рис, властивостей та відносин [1, с. 75].

Особливості механізму структурного розвитку економічної системи вимагають дослідження елементів механізму, взаємозв'язків між ними та проведення адекватної структурної політики.

Механізм функціонування структури національної економіки характеризує спосіб взаємодії та взаємозв'язків, що виникають між основними структурними елементами за умови незмінних цілей, внутрішніх та зовнішніх факторів їхньої взаємодії. У сучасних умовах глобальних трансформацій потребує перегляду система пріоритетів структурної політики. Ця необхідність викликана макроекономічними факторами, що проявляються у вичерпності можливостей інтенсивного розвитку існуючої структури, зниженні рівня рентабельності та інвестиційної привабливості провідних секторів економіки, зростанні цін на ресурси з одночасним падінням цін на виготовлену продукцію. Технологічні фактори структурної політики обумовлюються початком нового етапу технологічного розвитку світової економічної системи. У цьому контексті переорієнтація потребує спрямування державної підтримки в наукові розробки та їх впровадження, що має сприяти підвищенню ефективності виробництва пріоритетних галузей. Соціальні фактори впливу на перебіг структурної політики полягають у стійкому збільшенні кількості бідного населення та деградації людського потенціалу. Причиною тому є нестабільність соціально-економічної політики, негативний вплив наслідків фінансово-економічної кризи та зростаючий обсяг зовнішніх заборгованостей держави. Інституційні фактори обумовлені відсутністю відповідного інституційного забезпечення розвитку економіки в цілому та окремих її галузей, що потребує вдосконалення законодавчої бази перебігу трансформаційних процесів [2].

Механізм реалізації державної структурної політики не має універсальних форм, а охоплює цілу систему методів та інструментів. Причому характер і склад інструментів залежать: від типу формування ринкової економіки; економічної стратегії суспільства; фази економічного циклу; загальноекономічної ситуації, що склалася на той чи інший момент розвитку; ступеню інтегрованості у світове господарство тощо.

Механізм структурного розвитку має чітко визначати послідовність структурних зрушень, враховувати всі елементи структурного розвитку та взаємозв'язки між ними. Використання цілісного підходу сприятиме формуванню адекватної викликам державної структурної політики, визначенню пріоритетів, удосконаленню інструментів державного регулювання структурної перебудови та формуванню комплексу заходів для позитивних структурних зрушень.

Список використаних інформаційних джерел

1. Стеблянко І. О. Механізми структурного розвитку національної економіки та діалектика їх взаємозв'язку / І. О. Стеблянко // Бізнес інформ. – 2016. – № 4. – С. 74–78.
2. Потравка Л. О. Напрями покращання структурної політики сільського господарства України / Л. О. Поправка // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Випуск 6, частина 2. – С. 171–175.
3. Чайка Ю. М. Структурний розвиток національної економіки : автореф. дис... кан. екон. наук: 08.00.01 / Ю. М. Чайка ; Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет». – Дніпропетровськ, 2012. – 22 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ «НЕСПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ»

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

В умовах сучасного світу, в умовах зростаючої турбулентності глобальної економічної динаміки певна частина національних економічних систем стає нездатною до вирішення нагальних економічних та соціальних проблем, які виникають перед

ними. До таких проблем, зокрема, можна віднести: неспроможність забезпечити високі темпи сталого економічного зростання, неможливість переходу до нового технологічного укладу, розвитку передових технологій, вирішити екологічні та демографічні проблеми, неухильну інфляцію та проблему бідності, всеохоплюючу корупцію, міжнаціональні конфлікти, що руйнують економіку, проблему відходів та утилізації сміття, військові за- тяжні конфлікти тощо.

Як відомо, економічна теорія передусім досліджує стан ефективного соціально-економічного розвитку суспільства. У цьому полягає мейнстрім як історично визначених, так і сучасних економічних досліджень. Проте у XXI столітті виникає нагальна потреба дослідження так званих «неспроможних економік», тобто таких, які самостійно нездатні вирішувати нагальні проблеми сьогодення. Неспроможна економіка (unable, falling, failed, dull economy) – це падаюча, стагнуюча, технологічно відстала, структурно неефективна, кризова, нездатна, тупикова економіка. Це економіка, де панують девіційно-мутативні форми господарсько-політичного механізму [1], де держава не є конструктором ефективних форм господарювання, а виступає своєрідним деструктором господарських процесів, у результаті чого національна економіка руйнується.

В історії економічної думки такого роду деструктивні стани досліджувалися лише в аспекті циклічних економічних криз, у тому числі зтяжних (аграрні кризи, періоди довготривалої стагфляції або слампфляції, сировинні та енергетичні кризи). Однак сьогодні необхідним є розробка цілісної теорії «неспроможної економіки». У колі проблем, що входять до сфери цієї теорії, знаходяться: темпи економічного зростання та його сталість, ріст добробуту та якість життя, забезпечення здоров'я та освіти нації, екологія, роботизація та безробіття, наука та некваліфікована робоча сила, співвідношення матеріального виробництва та сфери послуг («оболонкова економіка»), вікова структура населення, проблеми пенсійного забезпечення, корупція, клептономіка та клептократія, олігархічний капіталізм як тупиковий шлях розвитку нації тощо.

Як уявляється, розробка методологічних засад теорії «неспроможної економіки» може відбуватися в межах вітчизняної концепції господарсько-політичного механізму [2, 3, 4, 5], яка дає дуже добрі можливості детального аналізу суто економічних, технологічних та неекономічних чинників, що активно впливають на стан та динаміку певної національної економіки. Теорія господарсько-політичного механізму органічно вписується у сучасний мейнстрім світової економічної науки, зокрема, у поле інституційних досліджень. Якщо використовувати інституційну термінологію, теорію господарсько-політичного механізму можна назвати «інституційний ордолібертаризм», де термін «інституційний» характеризує вплив неекономічних чинників на економічний розвиток, «ордо» – розуміється як у сенсі німецької школи ордо лібералізму, так і французької школи «дирижизму» та кейнсіанського твердження про активну роль держави у системі макроекономічного регулювання. Натомість «лібертаризм» у даній трактовці розуміється в аспекті ідей класиків та неокласиків – від А. Сміта до Ф. Хайєка – як необхідність забезпечення умов для ефективного функціонування ринкових сил, зокрема, добросовісної конкуренції за умов активного анти-монопольного регулювання.

Таким чином, на наш погляд, розробка теорії «неспроможної економіки» на методологічних засадах інституційного ордолібертаризму є нагальним завданням сучасної економічної науки. Як уявляється, дослідження такого стану суспільства мають бути здійснені також і у межах політичних та соціологічних наук. За даного методологічного підходу уявляється необхідним введення у науковий обіг загального поняття «інституційна неспроможність» (institutional failure), яке охоплює поняття економічної неспроможності (economic failure), неспроможності еліт забезпечити ефективний розвиток країни (failure of elites), соціальну неспроможність вирішити нагальні проблеми позитивного розвитку соціуму (social failure) і, нарешті, загальну неспроможність суспільства вирішувати проблеми його виживання в умовах зростаючої турбулентності глобальної соціально-економічної динаміки (failure of society).

Список використаних інформаційних джерел

1. Господарсько-політичний механізм транзитивних економічних систем / С. С. Ніколенко // Науковий вісник ПКІ. – № 1. – 2000. – С. 3–7.
2. Господарсько-політичний механізм сучасної ринкової економіки : монографія / С. С. Ніколенко, І. О. Пінчук. – Полтава, 2008. – 153 с.
3. Господарсько-політичний механізм як інституційна система підтримки економічної рівноваги у ринковій економіці / С. С. Ніколенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. – 2014. – № 1 (62). – С. 11–16.
4. Особливості побудови національної моделі соціально-економічного розвитку України / С. С. Ніколенко, О. В. Лозова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. – 2013. – № 1 (56). – С. 66–73.
5. Концепція сталого розвитку у глобальному вимірі як утілення ідеї світової держави / С. С. Ніколенко, Л. Л. Кушнір // Економічна теорія. – 2014. – № 4. – С. 5–16.

ДЕОЛІГАРХІЗАЦІЯ ЯК УМОВА ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ

Н. В. Павленко, к. е. н., доцент

***Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків***

В Україні немає більш нагальної проблеми, ніж боротьба з корупцією, яка перетворилася на найбільшу внутрішню загрозу подальшому розвитку країни, ослаблює державу і робить її неспроможною опиратися зовнішнім загрозам. Новостворені антикорупційні органи зосереджені на протидії зловживанням низового рівня, так званій адміністративній корупції, в той час, як набагато більшу загрозу для національної безпеки становить специфічний вид корупції, який отримав назву «захоплення держави». Таке захоплення в Україні відбувалося поступово і зрештою призвело до формування олігархічного ладу.

Трансформація суспільної власності, яка складала основу процесу первісного нагромадження капіталу, не завершилася в Україні чіткою специфікацією прав власності. Утворені в результаті приватизації класична державна та приватна власність так і не були остаточно відокремлені і залишилися своєрідними «сіамськими близнюками», з яких один акумулює збитки, а інший – прибутки господарської діяльності.

Держава не надто поважала новонароджену приватну власність, яка мала у багатьох випадках сумнівне походження, і повсякчасно зазіхала на її здобутки, створивши громіздку та обтяжливу регуляторну систему, сповнену адміністративних бар'єрів, сприятливих для виникнення низової корупції. Закони навмисно робили складними у виконанні для того, щоб їх дискреційне застосування стало основним способом управління у державі. Це однаково сильно проявлялося у діях як виконавчої, так і судової влади, тому відстояти свої бізнес-інтереси у звичайний для правових держав спосіб було вкрай важко.

Щоб захистити свої права власності від нападів держави та конкурентів, представники великого бізнесу самі почали проникати в органи державної влади, виборюючи депутатські мандати, фінансуючи політичні партії, купуючи лояльність чиновників та суддів. Вони швидко навчилися капіталізувати свою владу та отримувати політичну ренту. До того ж влада давала їм можливість ефективно лобіювати власні бізнес-інтереси та, одержуючи преференції, що спотворювали ринкове середовище, створювати умови для отримання економічної ренти. Це ще більше спонукало бізнесменів інвестувати не у впровадження інновацій у сфері бізнесу, а у зміцнення політичної влади. Для закріплення свого політичного становища вони набували контроль над медіа ресурсами, які використовували для боротьби з політичними та економічними конкурентами. Так формувалася українська олігархія як панівний клас суспільства, рентна мотивація як основний стимул економічної діяльності, і корупція як механізм здійснення цієї діяльності.

Результати дослідження, проведеного Центром економічної стратегії, показують, що захоплення держави в Україні відбувалося за трьома напрямками: через захоплення регуляторів монопольних ринків, державних підприємств та бюджетних потоків [1, с. 33]. Захоплення регуляторів на монопольних ринках давало змогу необґрунтовано підвищувати ціни для споживачів, обмежувати вхід нових гравців. Захоплення держпідприємств призводило до привласнення їх фінансових ресурсів. Захоплення бюджетних потоків проявлялося у здійсненні державних закупівель за завищеними цінами.

Внаслідок захоплення держави, в Україні сформувалися інститути, що обкладають її населення своєрідним прихованим податком, який привласнюють владні еліти. Такі інститути Д. Аджемоглу та Д. А. Робинсон влучно назвали екстрактивними [2, с. 89]. Вони створюють штучні бар'єри, як на ринках, так і у політичній системі, та знищують стимули економічної діяльності і політичної активності у всіх, хто не належить до правлячої еліти. Вони роблять населення бідним і безправним, а також позбавляють його не лише можливості, але і самої надії змінити життя на краще. Екстрактивні інститути в економіці є цілком легальними. Це закріплені у законодавстві преференції окремих галузей чи компаній, що створюють для них монопольне становище і дозволяють зловживати ним у законний спосіб, наприклад, обмеження конкуренції через встановлення імпорتنих мит і квот, низька рентна плата за видобуток корисних копалин, завищені тарифи на комунальні послуги, занижені тарифи на залізничні перевезення і користування трубопроводами тощо.

Таким чином, отримавши владу, олігархи використали її не для того, щоб зробити правила гри на ринку більш цивілізованими, специфікувати права власності, провести дерегуляцію, що значно покращило би умови ведення бізнесу в країні, знизило рівень корупції та трансакційних витрат. Навпаки, вони навчилися використовувати вади інституційної системи собі на користь та стали основною перепорою на шляху її реформування.

Знищити екстрактивні інститути та «звільнити» державу в Україні можна лише розділивши владу та бізнес. На шляху деолігархізації зроблено вже декілька важливих законодавчих кроків в сфері корпоративного управління та державних закупівель, а також щодо підвищення ступеня незалежності НКРЕКП. Їх необхідно підкріпити дерегуляцією, змінами податкової системи, реформами системи державного управління та судової системи, які б мінімізували адміністративну корупцію та ризики рейдерських захоплень, знецінивши політичну владу як інструмент захисту прав власності. Однак треба пам'ятати, що екстрактивні економічні інститути спираються на екстрактивні інститути політичної системи. Тому реформувати потрібно не лише бізнес-середовище, а й правила політичної гри, що регу-

люють діяльність політичних партій, депутатів та виборчий процес. Важливо також позбавити олігархів впливу на ЗМІ шляхом встановлення заборони власникам медіа займатися іншими видами бізнесу. Все це дозволить оновити політичні еліти, привести до влади ті політичні сили, що здатні будуть впровадити у життя започатковані реформи і перетворити олігархів на звичайних бізнесменів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Яблонівський Д. Звільнити захоплену державу Україна [Електронний ресурс] / Д. Яблонівський, А. Захаров // Центр економічної стратегії. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Zvilnyty-zakhopleni-derzhavu-Ukraina.pdf>. – Назва з екрана.
2. Аджемоглу Д. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты / Дарон Аджемоглу, Джеймс А. Робинсон. – Москва : Издательство АСТ, 2015. – 575 с.

ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОРЯДКІВ У ФОРМАТІ ЗАВДАНЬ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Л. В. Тіменко, к. е. н.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Теорія «економічних порядків» є самостійним різновидом інституційного підходу до аналізу розвитку системи народного господарства. У свідомості основної маси населення будь-якої країни поняття «економічний порядок» асоціюється, перш за все, з прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів господарювання способом організації національної економіки. Як показує історична практика, встановлення економічного порядку є складним завданням для будь-якої держави. Значних успіхів у цьому досягли німецькі теоретики і практики.

Теорія «економічних порядків» належить видатному німецькому вченому-економістові В. Ойкену, концептуальний підхід якого знайшов своє обґрунтування у двох працях: «Основи національної економії» [1] й «Основні принципи економічної політики» [2]. Центральна категорія теоретичної концепції В. Ой-

кена – це «економічний порядок». Економічний порядок за В. Ойкеном – особливий тип відповідальної поведінки людини, яка визнає закони і правила, зумовлені реальним життям. У своїй праці «Основні принципи економічної політики» В. Ойкен вказує на два значення слова «порядок». «Під «економічним порядком» – пише він, – ми розуміємо конкретний, позитивно заданий факт. Він являє собою сукупність реалізованих форм, у яких у кожному випадку *in concreto* протікає повсякденний економічний процес» [2, с. 468]. Порядок в іншому значенні – це «порядок, який відповідає суті людини й справи. Це означає порядок, у якому домінують міра речей і рівновага» [Там само]. Таким чином, економічний порядок за В. Ойкеном слід розуміти як деякі рамкові умови функціонування ринкового господарства. В. Ойкен розрізняє два види економічного порядку: розвинений і встановлений порядок. Розвиненими порядками є ті з них, які в процесі історичного розвитку утворюються без ухвалення обміркованого рішення. Встановлені порядки являють собою такі порядки, які на «основі прийняття загального господарсько-політичного рішення виставляють у вигідному світлі принцип порядку економічного конституювання» [2, с. 470].

Важливим елементом теорії «економічних порядків» є концепція економічної влади. На думку В. Ойкена, наявність владних угруповань та економічна боротьба між ними перешкоджають становленню соціального господарства [1, с. 25]. Тому, на переконання вченого та його однодумців, ключовою проблемою в організації соціального ринкового господарства є захист ринкової економіки від впливу приватної економічної влади [3, с. 49]. В «Основних принципах економічної політики» В. Ойкен формулює підходи до визначення «політики порядків». На думку В. Ойкена та інших поборників «соціальної ринкової економіки», сучасна держава має перебирати на себе такі життєво важливі функції:

- гарантії прав власності;
- виплати заробітної плати на належному рівні;
- пенсійні виплати і медичне забезпечення;
- додержання суворих правил найму і звільнення з роботи;
- захист усіх верств населення від свавілля ринку;

- захист прав материнства й дитинства;
- допомога молоді, захист прав людей похилого віку та ін.

Теоретична концепція узгодження приватних інтересів шляхом встановлення певного економічного порядку є нині виключно актуальною для України. Досягнення соціального миру відповідає найнагальнішим очікуванням народу України, є запорукою формування підвалин економічного й політичного розвитку, надійною гарантією національної безпеки. Головними передумовами становлення нового економічного порядку і соціального миру в Україні є формування соціально-економічних підвалин для утвердження в країні європейських стандартів якості життя [4, с. 328–329].

Найпершими завданнями на цьому шляху мають стати виконання державою своїх конституційних соціальних зобов'язань за одночасного формування соціальної відповідальності громадян за своє сьогодення і майбутнє. Попри обмеженість часу та ресурсів для проведення економічних реформ і реалізації поточної державної політики, необхідно знайти такі рішення, що захищають конституційні права людини щодо фізичної, майнової та інформаційно-психологічної безпеки й захисту цих прав у суді; сучасної якісної освіти; належного житлового забезпечення; достатнього життєвого рівня; гідної зайнятості та своєчасного одержання винагороди за працю; якісної та безпечної продукції; соціального захисту, охорони здоров'я та медичної допомоги.

Отже, відповіддю на виклики й загрози соціальній безпеці країни мають стати формування ефективної державної політики соціального залучення, мінімізації соціальних розривів і протистоянь, зниження смертності та еміграції; подолання бідності та протидія її раптовим формам; уникнення соціального відторгнення за будь-якими ознаками; соціальна інтеграція українського суспільства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ойкен В. Основы национальной экономики. – Москва : Экономика, 1996. – 351 с.
2. Ойкен В. Основные принципы экономической политики / В. Ойкен ; пер. с нем. Л. А. Козлова, Ю. И. Куколева ; общ. редакция Л. И. Цедлина и К. Херрманн-Пиллата ; вступ. ст. О. Р. Лациса. – Москва : Прогресс : Универс, 1995. – 496 с.

3. Херрман-Пиллат К. Социальная рыночная экономика как форма цивилизации // Вопросы экономики. – 1999. – № 12. – С. 48–53.
4. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – Київ : НІСД, 2015. – 684 с.

ТЕОРІЯ ПРАВ ВЛАСНОСТІ В ІНСТИТУЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В. О. Шаповалов, к. е. н., доцент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Власність – це один з базових інститутів ринкової економіки, який надає економічним суб'єктам право розпоряджатися обмеженими ресурсами. Чому існують права власності, як вони впливають на особистий та суспільний добробут, і як пояснити їх виникнення та розвиток – ось головні питання, якими цікавиться інституційна економічна теорія. Теорія прав власності має дати відповідь на такі питання:

1) яким чином права власності визначають витрати і винагороди за дії економічних агентів;

2) до яких зрушень у системі економічних стимулів призводить реструктуризація прав власності;

3) як змінюється поведінка економічних агентів в результаті таких зрушень.

Економічний аналіз прав власності значно ширший, ніж їх юридичне тлумачення, оскільки охоплює не тільки формальні правила, а й різноманітні неформальні соціальні норми, які в сукупності встановлюють порядок доступу до економічних ресурсів. Разом з тим встановлення прав власності має сенс стосовно обмежених ресурсів, коли можуть виникати суперечності щодо їх використання, в той час як ресурси або блага, які є у достатку, які можуть задовольнити будь-які потреби людей (особисті чи виробничі), навряд чи зумовлять конфлікт при їх використанні.

Система прав власності – це сукупність методів надання конкретним індивідам «повноважень» вибирати будь-який спо-

сіб використання конкретних ресурсів або благ з класу не заборонених способів їх використання. Вона включає усю множину норм, що регулюють доступ до рідкісних ресурсів або благ. Такі норми можуть встановлюватися і захищатися не тільки державою, але й іншими соціальними механізмами – звичаями, моральними установками, релігійними заповідями.

Економічна функція прав власності полягає в оптимізації розміщення обмежених ресурсів. Але ця функція виконується лише за умови, що права визначені і здійсненні (забезпечені) на ділі. Визначеність права власності означає чітке встановлення режиму доступу до ресурсу за допомогою специфікації права, тобто фіксування його значущих характеристик: суб'єкта власності; об'єкта власності; кола і характеру повноважень; способу наділення власністю; терміну, на який поширюється дія права власності.

Найважливішою характеристикою специфікації права власності є її повнота, яка відображає два основних моменти:

- в якій мірі набір правомочностей, що встановлюються в рамках даного права власності, охоплює їх максимально можливий перелік;
- наскільки детально і вичерпно визначено змістовне наповнення кожної з правомочностей.

У дійсності повна визначеність і абсолютна захищеність власності – ситуація скоріше ідеальна, ніж реальна. Неповнота специфікації і захисту прав означає його розмивання. Розмивання прав – негативне явище. По-перше, воно знижує для агента цінність ресурсу і спотворює його очікування. Це послаблює і деформує мотивацію власника. По-друге, розмивання прав підвищує невизначеність у відносинах і ускладнює стикування інтересів, стимулів і планів їх учасників. Оскільки повна визначеність щодо меж дозволеного і недозволеного використання ресурсів неможлива, то складовою частиною будь-якої системи прав власності буде інститут, який визначає права і розв'язує конфлікти, будь то суд, законодавчий орган або яка-небудь авторитетна особа в будь-якому співтоваристві людей.

Реалізація функції прав власності на практиці пов'язано з можливістю перерозподілу правочинів, що утворюють конкретні права. Перерозподіл можливий за допомогою різних способів: шляхом насильства або дарування, на основі адміністративного перерозподілу, за допомогою ринкових угод. Зазначені форми в тій чи іншій мірі характерні для будь-якої економіки, але в економічних системах різного типу їх співвідношення різне.

РОЗВИТОК НАУКОВОЇ ДУМКИ ЩОДО ПОБУДОВИ «ДЕРЖАВИ ДОБРОБУТУ»

С. М. Щербак, здобувач

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Людство впродовж багатьох століть мріяло про встановлення та панування економічних законів, що забезпечують соціальну справедливість. Саме тому питання побудови справедливої, соціальної держави сягає своїм корінням до Стародавнього Світу. Механізми побудови «держави добробуту» були запропоновані ще античними економістами: Ксенофонтом, Платоном, Аристотелем. На їх думку, узгодженість цілей та засобів їх спільного досягнення членами суспільства – і є інструментом побудови «держави добробуту».

Значно пізніше та дещо інакше бачив ідеальну державу Томас Мор (07.02.1478 – 06.07.1535). У 1576 році у своїй книзі «Утопія» він показав ідеальну систему суспільного устрою на прикладі вигаданої острівної держави. Головна причина всіх вад та нещасть у Мора – це приватна власність: «... де тільки є приватна власність, де все вимірюється грошима, там навряд чи, коли-небудь можливий правильний та успішний перебіг державних справ...» [1].

Першу модель ідеального міста-держави у своєму напрацюванні «Місто Сонця» пропонує Томазо Кампанела (05.09.1568 – 21.05.1639). У Кампанели місто Сонця – це та держава, в якій кожен громадянин набуває статусу повноправного члена суспільства, що працює на добробут суспільства та отримує блага

від громади відповідно до своїх потреб. Громадянин, що являє собою вільну та освічену особистість, прагне до самовдосконалення.

Головним фактором справедливого утворення держави у своїй відомій роботі «Суспільний договір» Жан Жак Руссо (28.06.1712 – 02.07.1778) вважає договір між членами суспільства. У Руссо: «Людина народжується вільною, але всюди вона у кайданах. Інший бачить себе володарем інших, що не заважає йому бути рабом більшою мірою, ніж вони є» [2, глава 1].

Поєднання людських зусиль у вигідне, на його думку, об'єднання – сільськогосподарську асоціацію, пропонує у «Теорії чотирьох рухів та загальних доль» (1808) Франсуа Марі Шарль Фур'є (07.04.1772 – 10.10.1837): «Землеробна асоціація, якщо припустити, що вона охопить близько тисячі людей, створює для господарства такі величезні благодіяння, що важко пояснити безтурботність сучасних людей у цьому відношенні» [3]. Фур'є впевнений, що для того, аби стати щасливим людина повинна задовольнити свої потреби, а для цього у суспільстві необхідно створити надлишки.

Перша концепція соціальної держави була породженням консервативної думки, оскільки початковим пунктом консервативної думки завжди була установка на неприпустимість революційних змін, які загрожують основам існуючого режиму. Лоренц фон Штейн [4] першим долучив ідеологічну складову, як необхідну щодо практичної побудови соціальної держави. Саме тому метою всієї концепції Лоренца фон Штейна став пошук способів усунення протиріч, що виникають у капіталістичному суспільстві, засобами самої держави.

Незважаючи на особливості, що властиві кожній країні, історичні передумови виникнення «держави добробуту» очевидні. Формування принципів держави добробуту, наприклад, наприкінці 19-го століття у Німеччині виникло під зростаючим тиском робочого та профспілкового руху. Закріплення принципів держави добробуту у післявоєнній Європі пояснюється значним впливом соціалістичних ідей, на вершині популярності комуністичної альтернативи та зовнішньополітичного престижу СРСР.

Отже, «держава добробуту» ніколи не була економічним феноменом. Зберігаючи сильну ідеологічну складову, її прибічники завжди використовували моральні аргументи держави добробуту для задоволення особистих поглядів та інтересів. Згодом «держава добробуту» стала не просто реформованим капіталізмом, а у більшості існуючою альтернативою як соціалізму з комунізмом, так і «традиційному» капіталізму.

Список використаних інформаційних джерел

1. Мор Томас. Утопия. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://krotov.info/acts/16/more/more_06.html свободный. – Загл. с экрана.
2. Руссо Жан-Жак. Все книги. Об общественном договоре. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.koob.ru/russo/ob_obshestvennom_dogovore свободный. – Загл. с экрана.
3. Фурье Шарль. Теория четырёх движений и всеобщих судеб [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=school&links=./in/furie/works/furie_w2.txt&img=works.gif&name=utopia свободный. – Загл. с экрана.
4. Штейн Л. фон. Учение об управлении и право управления с сравнением литературы и законодательств Франции, Англии и Германии / Штейн Л. фон. – Санкт-Петербург : изд. А. С. Гиероглифова, 1874. – С. 575.

СЕКЦИЯ 2. ИНСТИТУЦИОННЫЙ РАЗВИТОК НАЦИОНАЛЬНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

АНТИСОЦИАЛЬНЫЙ ИНСТИТУТ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

К. С. Айнабек, д. э. н., профессор

*Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза,
г. Караганда*

Предпринимательская деятельность, направленная на торговлю людьми, не соответствует содержанию данного понятия, исходящих из социальной ценности. Однако, определенная малая часть предпринимателей склонны к алчности, негативной, антисоциальной деятельности ради наживы. Те предприниматели, которые занимаются торговлей людьми, нужно отнести, на наш взгляд, к антисоциальным предпринимателям, поскольку они вносят вред не только конкретным людям, но и в целом обществу, нарушая права человека, посягая на ценности общества. Также к антисоциальным предпринимателям нужно отнести и тех чиновников в государственном управлении, которые непосредственно или опосредованно содействуют торговли людьми, получая за это вознаграждения. Тем самым антиподом предпринимателю инноватору относится антисоциальный предприниматель – теневой субъект бизнеса.

Поэтому, на наш взгляд, сущность антисоциального предпринимательства выражают экономические отношения индивидуального воспроизводства в масштабах малого и среднего бизнеса, реализуемых деятельность, предопределенная выбором субъекта, который является в одном лице собственником и управленцем, функционирующим в конкурентной среде, предоставляющим на рынок торговли людьми услуги для получения максимальной прибыли, нанося вред личности и нарушая законы общества, находясь в неформальном секторе экономики.

Модель антисоциального предпринимателя – торговца людьми характеризуется алчностью, стремлением получить быстрые деньги, максимальной прибылью – 300 и более процентов, игнорированием социальных ценностей, права, законов духовного, нравственного развития общества, склонного к тягчайшим преступлениям. Данная характеристика позволяет найти математическую модель определения риска антисоциального предпринимателя торговца людьми.

Математическая модель определения риска антисоциального предпринимателя торговца людьми, на наш взгляд, можно выразить следующими данными.

1. Математическая модель определения риска антисоциального предпринимателя торговца людьми – R ;
2. Алчность антисоциального предпринимателя – G (Greed – алчность) = 1;
3. Коэффициент максимизации прибыли $k_0 \geq 3$;
4. Коэффициент возможности быть разоблаченным и осужденным с солидным сроком $k_1 = 1$;
5. Коэффициент возможность откупиться в условиях господства коррупции $k_2 = 1$.

$$R = \{\sqrt{(G \cdot k_0) : k_1}\} - k_2 = \{\sqrt{(1 \cdot 3) : 1}\} - 1 = 0,73 = (73 \%)$$

Тем самым по данной формуле видно, степень риска высока для занятия торговлей людьми (73 %), но в то же время остается лаг в условиях господства коррупции в системе государственного управления Республики Казахстана возможности откупиться и возобновлять свою антипредпринимательскую деятельность в других формах.

К экономическим условиям существования и развитие не легального предпринимательства торговли людьми можно отнести:

1. Бедность основной массы населения. Большой разрыв между доходами малой части богатых и большинства бедных.
2. Развитие и процветание коррупции в системе государственного управления и обществе.
4. Геополитическая и преимущественно социально-экономическая негативная ситуация в развивающихся странах и стра-

нах, находящихся в поле «управляемого хаоса» и другие производные.

Торговля людьми является самым прибыльным в преступной деятельности. Ежегодно на международном уровне количество жертв составляет около 800 000 женщин, детей и мужчин, большинство которых порабощены в торговой индустрии секса, затем в качестве домашней прислуги, и количество такого порабощения по всему миру в настоящее время составляет до 27 миллионов человек [1].

Растет также число осужденных лиц за совершение подобных преступлений. Казахстан по данному показателю оказался шестым на просторах СНГ. По относительному показателю Россия на третьем месте, Узбекистан-1 и Молдавии-2 [2].

Таким образом, на современном этапе существуют условия развития данного негативного явления, которые предопределяют экономическую мотивацию антисоциального предпринимателя в реализации высокоприбыльного дела торговли людьми. Поэтому развивающиеся страны, в частности и Казахстан, должны противостоять взаимными усилиями геополитическому произволу и во избежание от такой ситуации и зоны управляемого хаоса, например, Республике Казахстан необходимо быть в содружестве с крупными державами, которые гарантировали бы от посягательств кого бы ни было на суверенитет государства.

Далее нужно развивать реальную экономику на базе исламского финансирования, и в обществе установить справедливость и созидательное соотношение доходов части богатых и бедных до 5:1, а затем 3:1, тогда исчезнут бедность, незаконное предпринимательство, эксплуатация рабского труда и торговля людьми.

Список использованных информационных источников

1. Human trafficking. – <http://globalrescuerelief.org/what-is-human-trafficking/>
2. Тищенко М. Как на галерах. О рабстве на просторах бывшего СССР [Электронный ресурс] / М. Тищенко. – Режим доступа: <https://slon.ru/posts/53057>. – Название с экрана.

ФОРМИРОВАНИЕ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ СТРАН

С. С. Алиева, к. э. н., старший преподаватель;

Р. Разшанова, студентка; М. Махмудова, студентка

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

В странах с переходной экономикой уделяется большое внимание анализу формирования конкурентной среды. При этом немаловажное значение имеет изучение зарубежного опыта формирования и развития конкурентной среды в целях обеспечения стабильности развития национальной экономики. В контексте этого, следует отметить, что при анализе зарубежного опыта формирования конкурентной среды особое внимание уделяется процессам глобализации. Нельзя не согласиться с мнением экономистов о том, что мировое финансово-экономическое развитие и опыт функционирования многочисленных хозяйственных субъектов свидетельствует о том, что рынок не в состоянии справиться собственными силами с противоречием, внутренне присущим его конкурентной составляющей. Оно разрешимо при воздействии на рынок извне, которое можно осуществить, прежде всего, государством, а также другими организациями, в том числе международными. Государство при этом должно применять соответствующий инструментарий, ограничивая монополизм в экономике, и поддерживать тем самым конкуренцию. Только в этом случае совокупность конкурентных отношений, взятая вместе с источниками их развития, может стать конкурентной средой внешнеэкономической деятельности, а деятельность государства по регулированию конкурентных отношений – ее важнейшим элементом.

В современных условиях имеются особенности формирования конкурентной среды в экономике Узбекистана, где имеется большой опыт в области формирования законодательно-нормативной базы, а также формирования основных признаков ее становления и развития в Республике Узбекистан. В нынешних условиях состояние конкурентной среды характеризуется, по нашему мнению, все еще тем, что имеют место административные барьеры, в частности, в области таможенных тарифов, которые нередко действуют даже тогда, когда они не служат

фискальным целям. Однако, наличие тенденции по выравниванию нормы прибыли говорит о снижении барьеров для межотраслевого перелива капитала, динамика основных показателей деятельности товарных бирж свидетельствует о развитии процессов создания информационной инфраструктуры бизнеса и снижении информационных барьеров для новых участников.

В Узбекистане, не смотря на наличие административных барьеров, сформирована конкурентная среда, регулируемая законодательно-нормативной базой и специально созданными институтами [1, 2]. Вместе с тем, расширение масштабов воздействия процессов глобализации обуславливает необходимость создания условий для дальнейшего повышения конкурентоспособности отечественных производителей на внутреннем и внешнем рынках. В этой связи важно создать условия для формирования комплекса приоритетных мероприятий, направленных как на преодоление влияния внешних кризисных инфляционных факторов, так и на развитие конкуренции в национальной экономике.

В контексте этого, также следует отметить следующее. Сравнительный анализ конкурентной среды и достижение субъектами рынка конкурентоспособности должно проводиться в странах с переходной экономикой на основе материалов и рейтинговых оценок Всемирного Экономического форума (World Economic Forum), Всемирного банка (World Bank). В экономически развитых странах конкурентная среда формировалась эволюционно, в других странах – путем создания условий для конкурентного поведения субъектов экономических отношений, с учетом воздействия имеющихся и возникающих структур рынка. Поэтому в странах с переходной экономикой возникло множество проблем в управлении процессом формирования рыночной экономики на конкурентной основе, которым следует уделить больше внимания. В свете назревшей необходимости решения указанных проблем важнейшей задачей должно становиться формирование законодательной базы конкурентной среды с учетом ориентации на международные стандарты, что может стать эффективным инструментом развития экономики в условиях модернизации глобализации.

Список использованных информационных источников

1. Закон Республики Узбекистан «О конкуренции» от 6 января 2012 г., № ЗРУ-319.
2. Постановление Кабинета Министров Республики Узбекистан «Об организации деятельности Государственного комитета Республики Узбекистан по приватизации, демополизации и развитию конкуренции от 14 ноября 2012 г., № 322.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

О. В. Бєлов, к. е. н.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

В Україні відбуваються трансформаційні процеси, метою яких є побудова сильної конкурентоздатної економіки. Це можливо досягти тільки за умови розвитку і ефективної реалізації її науково-технічного потенціалу. Подальший розвиток науково-технічного сектора національної економіки неможливий без відповідного інституційного середовища, яке б забезпечувало його ефективне функціонування.

Інституціоналізм – на сьогодні це одна з найбільш розповсюджених шкіл сучасної економічної думки, яка утворює великий масив різних підходів і поглядів. Не зважаючи на різноманітність концепцій, загальною рисою їх усіх буде вивчення економічних явищ і процесів у тісному зв'язку з соціальними правовими, політичними та іншими явищами і процесами.

Зміст поняття інституціоналізації є досить широким, оскільки інституції взагалі теоретиками інституціоналізму визначаються як правила гри в суспільстві, або, точніше, придумані людьми обмеження, які спрямовують людську взаємодію в певне русло [1].

Інституціональний підхід є сукупністю методологічних принципів дослідження різноманітних соціально-економічних явищ та процесів. У найбільш загальному вигляді ці принципи пов'язані з:

а) відмовою від механістичного уявлення про соціальну реальність за рахунок використання еволюційної парадигми та пріоритетного вивчення нелінійних процесів;

б) введенням в аналітичні конструкції понять інститутів, інституцій, агентів, статусів, ролей, трансакцій, трансакційних витрат, контрактів, невизначеності та асиметрії, міжсуб'єктної взаємодії тощо.

Отже, під інституціоналізацією розуміється створення нових інститутів законодавства, що регулює інноваційні, науково-технічні та економічні відносини та суспільних інституцій економічного механізму. Вплив першої частини подібної інституційної бази на результативність трансформаційних перетворень є прямим та вагомим, оскільки такі інститути є першоосновою функціонування економічної системи, яку можна розглядати у якості організаційного забезпечення функціонування науково-технічного сектора. Так, між станом невизначеності інституційних меж, правовим регулюванням та ефективністю суспільного виробництва при інших рівних умовах спостерігається стійка залежність, яка може слугувати критерієм для аналізу і прогнозів трансформаційних процесів: чим вище дифузія інститутів та нижча регулююча роль права, тим глибше спад виробництва та соціально-економічна криза [2].

Інституційний розвиток науки – зміна соціальних форм, в яких здійснюється колективна діяльність вчених з виробництва нового знання, його поширенню і застосуванню в суспільстві, а також ведеться підготовка молодого покоління вчених.

Розглянемо інституційну структуру науково-технічного сектору. Можна виділити наступні підходи до визначення поточної інституціональної структури науково-технічного сектору економіки України: формально-юридичний, економіко-інноваційний, науково-технічно-змістовний.

Якщо перший підхід визначає формально-юридичні типи організацій і суб'єктів які функціонують в науково-технічному секторі, а третій – розподіл за науково-технічними напрямками досліджень, то з позицій інституційного розвитку особливого значення набуває другий відхід. З точки зору другого підходу науково-технічний сектор України має включати на першому рівні – науково-технічні установи національних Академій наук,

на другому інноваційно-утворюючі структури – технополіси, технопарки, на третьому – університетів і інших НТ організацій, на четвертому – інкубатори бізнесу і структури забезпечення віддаленої дослідницької діяльності. При цьому важливим недоліком української науково-технічної структури є відсутність 4-го рівня і неналагодженість функціонування 2-го рівня.

Серед критеріїв класифікації інституціональних структур науково-технічної системи, треба виділити такі: кількість рівнів науково-технічної системи, регулюючі органи, що здійснюють НТ контроль ВАК, Патентне Бюро (Державний департамент інтелектуальної власності), тощо, система страхування НТ діяльності в Україні, ступінь централізації, ступінь спеціалізації науково-технічних установ, форма власності, територіальне розміщення.

Наступним елементом треба відзначити критерії оцінки ефективності класифікації інституційних структур науково-технічної системи, до яких потрібно віднести ступінь конкуренції, стійкість, вплив на виробництво в країні, вплив на рівень людського потенціалу, рівень інноваційного розвитку економіки України. З яких впливають критерії удосконалення інституційного розвитку науково-технічної системи, які мають включити в себе залежність від поточного рівня структури науково-технічної системи і ряду об'єктивних факторів, обсяги виробництва, технологічний рівень виробництва в країні, рівень розвитку економіки, чисельність населення, рівень людського розвитку, рівень доходів, історичні, політичні і культурні особливості.

Список використаних інформаційних джерел

1. Норт Д. Інституції, інституційні зміни та функціонування економіки / Д. Норт ; пер. з англ. – Київ : Основи, 2000. – 198 с.
2. Ніколенко С. С. Господарсько-політичний механізм сучасної ринкової економіки : монографія / С. С. Ніколенко, І. О. Пінчук. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 153 с.
3. Сич Є. М. Розвиток національного транспортного ринку інституціональний підхід / Є. М. Сич, О. В. Бойко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2013. – № 4 (70). – С. 9–21.

РАЗВИТИЕ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ

Дж. Р. Зайналов, д. э. н., профессор;

С. С. Алиева, к. э. н., старший преподаватель

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Развитие финансового механизма в странах с переходной экономикой обусловило повышение роли финансового менеджмента на корпоративных предприятиях. Формирование финансовых ресурсов корпоративных предприятий становится главным фактором, определяющим результаты их деятельности. Количественные и качественные параметры финансовых ресурсов и их состояние, определяют место корпоративного предприятия, как на внутреннем, так на внешнем рынке, а также способность его функционировать в условиях глобализации.

Как известно, если во всех сферах экономики цель и функции финансов одинаковы, то содержание и особенно состав финансовых отношений разные, т. е. имеют отраслевые, территориальные, социальные (рыночные, нерыночные) и другие особенности. Поэтому движение финансовых потоков и управление ими зависят от многих факторов, в их числе: тип бизнеса, размеры предприятия, его организационная структура управления и др. Отсюда следует, что принципы организации финансовых ресурсов, объемы их мобилизации, степень защищенности интересов кредиторов, могут резко различаться в зависимости от форм собственности и принадлежности.

Хозяйствующий субъект можно рассматривать как некую систему, инициирующую потоки финансовых и иных ресурсов и преобразующую их в продукцию или услуги, предложение на рынок и реализация которых обеспечивают достижение основных целей субъекта, при этом финансовые ресурсы могут играть решающую роль. Поэтому на этапе организации деятельности предприятия, а также в первые годы его функционирования приоритетное значение должен играть инвестиционный аспект управления финансами; в дальнейшем относительно большее значение могут приобретать вопросы оптимизации финансирования текущей деятельности, в частности, анализ и прогнозирование.

вание денежных потоков, эффективное управление финансовой структурой субъекта и умелое использование родовых преимуществ субъекта и привлечение финансовых ресурсов с внешнего рынка капиталов в условиях глобализации.

По мере формирования и становления глобализационных сегментов в Республике Узбекистан постепенно сформировался качественно новый тип денежного капитала – финансовый капитал. Возникновению этого феномена (финансового капитала) предшествовали сложные экономические процессы, которые происходят по ныне, постоянно создавая основу для воспроизводства отношений финансового капитала. Его становление обычно можно связывать с формированием рынка ценных бумаг, как составляющей части кредитно-финансовой системы, и одновременно, с образованием корпоративной организационно-правовой формы деятельности предприятий, привлекающей необходимые для хозяйствования финансовые ресурсы.

Становление и развитие управления в корпоративных предприятиях неразрывно связано с финансовыми вопросами, так как вид контроля в них зависит от структуры учредительного капитала. В свою очередь, в корпоративных предприятиях структура капитала во многом производна от уровня их развития. Привлечение инвесторов-акционеров и инвесторов определенных проектов зависит от действенности корпоративного построения.

Следовательно, корпоративные финансы, с одной стороны, выступают как инструмент реализации интересов участников финансовых отношений, а с другой – как критерий оценки их эффективности.

Финансовый механизм, опосредуя финансовые отношения, возникающие внутри корпоративного предприятия, означает завершенность, выражающуюся и оценивающуюся конкретными цифрами: размером выплаты дивидендов, ростом курсовой стоимости акций, увеличением капитализации и других денежных и не денежных параметров, выражающих интерес участников корпоративных финансовых отношений. Именно сущность и структура построения финансовых отношений, возникающих в процессе функционирования корпорации, должны определять виды финансового механизма корпоративного управления и

методы его регулирования с учетом конкретных экономических ситуаций.

При регулировании механизмов финансовых отношений важно осознавать, что каждый вид финансового механизма имеет свои сильные и слабые стороны. При этом, следует отметить, что любая система может быть эффективной при условии ее соответствия социально-экономическому контексту развития финансовых отношений, в которой финансовые механизмы могут играть приоритетную роль в обеспечении роста финансовых ресурсов.

Необходимо выбирать такую систему финансового механизма регулирования, которая должна отражать уникальное финансовое решение для отечественной экономики, а не быть просто копией модулей, используемых в рыночно развитых странах. При этом важно поддерживать гибкий подход к регулированию финансовых отношений, признавая, что соответствующая модель управления будет различаться не только в отдельных компаниях, но и будет различной на протяжении времени для отдельных компаний. Это утверждение становится особенно верным, принимая во внимание скорость реструктуризации по мере развития инновационных процессов и глобализации.

В таких условиях корпоративное предприятие должно взять на себя ответственность по принятию корпоративных финансовых решений, наиболее соответствующих их финансовому положению и подходящих для принятия эффективных финансовых решений инвесторами, построенных на основе международных принципов регулирования финансовых отношений.

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ БЮДЖЕТОВ ТЕРРИТОРИЙ, С УЧЕТОМ ПРИОРИТЕТНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ РАСХОДОВ НА СОЦИАЛЬНЫЕ УСЛУГИ

Дж. Р. Зайналов, д. э. н., профессор;

Б. Ш. Хусанов, к. э. н., и.о. доцента

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

При разработке концепции формирования бюджетов территорий, прежде всего, следует исходить из принципов определе-

ния минимального бюджета, под которым понимается обеспечение такого уровня доходов территориального образования, величина которых является достаточной для покрытия минимально необходимых расходов.

Такие расходы на законодательной основе устанавливаются на основе нормативов минимальной бюджетной обеспеченности и социальных норм, местной территории, которые характеризуют необходимую обеспеченность населения территории важнейшими жилищно-коммунальными, социально-культурными и другими услугами, то есть в контексте жизненных стандартов (уровень качества жизни территориальных образований), установленные государством и обеспечиваемые республиканским и местными бюджетами.

В соответствии с Конституцией Республики Узбекистан государство гарантирует обеспечение важнейших показателей уровня жизни на основе минимальных государственных социальных стандартов, под которыми понимается перечень услуг, оказываемых государством населению. К таким жизненным стандартам можно отнести: образование, медицинское обеспечение, жилищные стандарты, юридическая помощь, экологические стандарты, пенсионное обеспечение старости и выплаты пособий по нетрудоспособности.

Осуществляются многообразные функции местными органами управления по обеспечению населения комплексом жилищно-коммунальных, социально-культурных услуг, по регулированию в пределах своей компетенции отношений собственности, а также решают многие другие задачи. Для их выполнения необходимы значительные финансовые ресурсы, которые в основном направляются из средств местных бюджетов, составляя их расходную часть.

Составление бюджета любого уровня начинается с прогнозирования его расходов с учетом поступления обязательных платежей в доходы бюджетов разных уровней, поскольку в них отражается цель органов власти. По нашему мнению, сложившийся современный уровень межбюджетных отношений привел к тому, что оптимизация расходной части бюджета территории

возможна на основе рациональных управленческих решений, местными органами власти, т. е. хокимиятом. Это объясняется тем, что недостаточный уровень профицита бюджета и бюджетов различных уровней, недостаточность средств на проведение политики выделения дотаций и субсидий из бюджетов высших уровней может привести к «смещению акцентов» в бюджетной политике на уровень территориальных образований. Обеспечение стабильного роста и недопущение дефицитного бюджета возможно на основе формирования такой прозрачной социально-экономической программы развития территории, благодаря которой профинансированными за счет средств местного бюджета окажутся на самом деле приоритетные направления расходов.

Следовательно, сформировать программу развития территории, включающую такой комплекс мероприятий, который позволил бы не только обеспечить социальные гарантии населению территории, но и ее достаточно динамичное развитие и переход к жизненным стандартам, на наш взгляд, можно на основе программно-целевых методов управления, которые могут быть широко использованы в менеджменте. В соответствии с этим методом основная цель экономики территории и ее финансов может быть детализирована на основе декомпозиции, а для достижения каждой локальной цели в этой связи можно будет предложить комплекс мероприятий, позволяющих достичь этой цели. Естественно, каждая программная мера требует обоснования потребности в финансировании и оценке ожидаемой результативности, то есть расчетов эффективности вложенных средств бюджетов всех уровней.

Кроме социально необходимых расходов, которые входят в общую сумму расходов территориальных образований и являются неотъемлемой частью минимального бюджета, такая программа должна включать набор мер, связанных с инвестициями в социальную сферу.

Следовательно, анализ действующего механизма управления социальным развитием показал, что жизненные стандарты можно использовать в практике преимущественно как инструмент финансового управления, а не как социальные ориентиры. По нашему мнению, это связано, прежде всего, с давно сложивши-

мися и требующими пересмотра подходами к государственной системе социальной стандартизации, которые можно рассматривать как правовую регламентацию приоритетных социальных нормативов в качестве государственных минимальных социальных стандартов. Реформирование данной системы в направлении совершенствования социальных нормативов, укрепления их взаимосвязи с жизненными стандартами обеспечат создание принципиально нового финансового механизма нормативно-правового регулирования государством развития всей социальной сферы. Только в этом случае жизненные стандарты будут не только инструментом прогнозирования бюджета территории, но и инструментом управления качеством жизни ее населения.

ПАРИТЕТНА ДИНАМІКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ – ОСНОВА ПРОГРЕСИВНОГО СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

***Н. Й. Коніщева**, д. е. н., професор;*

***В. О. Власов**, к. н. з держ. упр.*

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ*

В умовах необхідності розробки оновленої моделі розвитку суспільства актуалізуються питання побудови нових критеріїв, показників, моделей розвитку країни, які враховують конкурентні виклики глобального світу. Тому наукове та експертне середовище приділяє значну увагу переосмисленню цілей та парадигм розвитку, методології конструювання відповідних моделей, методиці розрахунків окремих параметрів, які потім стануть основою стратегічних пріоритетів державної політики.

Це наглядно простежується на прикладі еволюції наукових поглядів щодо критеріїв модернізації суспільства. В 2013 р. у науковий обіг введено розрахунки індексу соціального розвитку, який призначено для оцінки суспільного добробуту, під яким розуміється здатність суспільства задовольняти основні потреби громадян, підтримувати рівень та підвищувати якість життя, створювати умови та можливості для всіх громадян щодо реалізації їх потенціалу. Індекс дозволяє дати цілісну оцінку су-

спільного добробуту та визначити пріоритети для подальшого розвитку держави. Згідно цього індексу, Україна за рівнем задоволення соціальних потреб у 2015 р. займала 62-е місце серед 133 країн. Вона отримала 65,69 балів зі 100 можливих. Відносно високі показники країна продемонструвала у сфері доступності вищої освіти, медичного забезпечення та харчування. Водночас, на критично низькому рівні знаходилися стан довкілля (120-е місце) та пов'язаний з цим стан здоров'я громадян (132-е місце). Також відзначається низька оцінка громадянами свободи життєвого вибору (126-е місце) та високий рівень корупції (115-е місце) [1].

Загалом, у рейтингу 2015 р. Україна випереджала Білорусь (66-е місце), Молдову (70-е місце), Росію (71-е місце). Туреччина та Грузія, яких Україна випереджала в 2014 р., посіли вищі за неї позиції — відповідно, 58-е та 60-е місця. В 2016 р. Україна зайняла 63-е місце з індексом 66,43. У Грузії він склав 69,17, Туреччині 67,82, Білорусії 66,18, Вірменії 66,05, Молдові 64,73, Російській Федерації 64,19 [2].

Таким чином, серед багатьох викликів, які постають, стратегічним завданням української держави є відновлення економічної, енергетичної, територіальної безпеки. Але головна проблема полягає в досягненні найбільшої відповідності кінцевих результатів економічного розвитку сукупності цілей суспільного добробуту. Для цього треба підпорядкувати цілі економічного зростання пріоритетним завданням соціального розвитку.

Порівняльний аналіз динаміки Індексу соціального прогресу в різних країнах свідчить, що економічне зростання не гарантує соціального прогресу суспільства. Фахівцями наводиться приклад США, де за останні 50 років валовий внутрішній продукт зріс у 3 рази, «однако удовлетворённость жизнью осталась без изменений, а уровни депрессии и тревоги резко возросли (Seligman, 2004, 2011)».

Лідером міжнародного рейтингу соціального розвитку в 2015 р. була Норвегія, валовий внутрішній продукт якої за паритетом купівельної спроможності за цінами 2005 р. складав 62,448 тис. дол. США у розрахунку на одну особу. Незважаючи на те, що в таких країнах як Швеція, Швейцарія, Ісландія, Нова Зеландія,

Канада, Фінляндія, Данія, Нідерланди та Австралія рівні валового внутрішнього продукту суттєво різняться, у рейтингу за Індексом соціального прогресу вони знаходяться поруч, на 2–10 місцях. Валовий внутрішній продукт на душу населення в Канаді значно нижчий, ніж у США. В 2015 р. вона була на 6-му місці у міжнародному рейтингу соціального розвитку, а США – на 16-му. В 2016 р., відповідно, на 2-му та 19-му місцях.

Аналогічно, Росія, яка в індексі соціального розвитку-2015 посідала 71-е місце, мала значно вищий показник валового внутрішнього продукту на душу населення, ніж Бразилія та Південна Африка (відповідно, 42-е та 63-е місця) [1].

В 2016 р. індекс соціального прогресу Росії склав 64,19, незважаючи на те, що валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу (23,293 тис. дол. США) перевищував рівень цього показника в Грузії (54-е місце, індекс 69,17) в 3,22 рази, Україні – в 2,82 (63-е місце, індекс 66,43), Білорусі – в 1,34 (66-е місце, індекс 66,16), Вірменії – в 2,9 (67-е місце, індекс 66,05), Молдові – в 4,9 рази (72-е місце, індекс 64,73) [2].

Тобто важливим критерієм забезпечення прогресивного соціального розвитку є не тільки позитивні темпи економічного зростання, а його підпорядкованість цілям та пріоритетним завданням оновленої моделі розвитку суспільства, що сприятиме його консолідації, об'єднанню зусиль влади, місцевого самоврядування, бізнесу, громадського суспільства для реалізації цілей соціального розвитку з орієнтацією на світові соціальні стандарти та норми.

Таким чином, прогресивний соціальний розвиток повинен базуватися на динамічному економічному зростанні, що сприятиме підвищенню рівня та якості життя громадян в рамках оновленої моделі розвитку суспільства, яка націлена на досягнення економічних і соціальних стандартів розвинених країн. Тобто результати суспільного добробуту, в першу чергу, залежать від сформульованих цілей і завдань соціального розвитку. Згідно зі Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», спрогнозовано, що валовий внутрішній продукт за паритетом купівельної спроможності у розрахунку на одну особу підвищиться до 16 тис. дол. США.

Список використаних інформаційних джерел

1. Индекс социального розвитку за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.socialprogressimperative.org/wp-content/uploads/2016/05/2015-SOCIAL-PROGRESS-INDEX_FINAL.pdf. – Назва з екрана.
2. Индекс социального розвитку за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.socialprogressimperative.org/wp-content/uploads/2016/06/SPI-2016-Main-Report1.pdf>. – Назва з екрана.

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ И УРОВНЯ ЖИЗНИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

А. З. Коробкин, к. э. н., доцент

*Белорусский торгово-экономический университет
потребительской кооперации, г. Гомель*

Правовые основы госрегулирования оплаты труда и уровня жизни в Республике Беларусь определены Конституцией, Трудовым кодексом и рядом других нормативных правовых актов. Рычагами (инструментами) государственного регулирования оплаты труда и уровня жизни являются:

- минимальная заработная плата;
- минимальный потребительский бюджет;
- бюджет прожиточного минимума;
- индексация заработной платы и другие элементы.

В соответствии со статьей 59 Трудового кодекса (ТК) Республики Беларусь [4] минимальная заработная плата (МЗП) – государственный минимальный социальный стандарт в области оплаты труда, который наниматель обязан применять в качестве низшей границы оплаты труда работников за работу в нормальных условиях в течение нормальной продолжительности рабочего времени при выполнении обязанностей работника, вытекающих из законодательства, локальных нормативных правовых актов и трудового договора.

МЗП устанавливается Советом Министров Республики Беларусь. В настоящее время с 1.01.2017 г. ее размер составляет 265 рублей, что эквивалентно 140 \$ США.

Законом Республики Беларусь «О формировании и использовании минимального потребительского бюджета» [1] установлена правовая основа определения и использования минимального потребительского бюджета. Минимальный потребительский бюджет (МПБ) представляет собой расходы на приобретение набора потребительских товаров и услуг для удовлетворения основных физиологических и социально-культурных потребностей человека. Среднедушевые минимальные потребительские бюджеты утверждаются ежеквартально постановлением Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь в ценах последнего месяца квартала для шести социально-демографических групп населения и двух видов семей разного состава.

МПБ для трудоспособного населения в настоящее время составляет 383,34 рубля (с 1.02.17 г. по 30.04.17 г.), что эквивалентно 204 \$ США.

МПБ применяется для прогнозирования изменений уровня жизни населения, усиления социальной поддержки нуждающихся граждан, формирования системы народнохозяйственных пропорций и приоритетов, обеспечивающих поэтапное приближение потребления граждан к научно обоснованному уровню.

Законом Республики Беларусь «О прожиточном минимуме в Республике Беларусь» [2] в редакции Закона Республики Беларусь от 7 мая 2014 г. установлена правовая основа определения прожиточного минимума и его использования. Бюджет прожиточного минимума (БПМ) представляет собой стоимостную величину необходимых для сохранения здоровья человека, обеспечения его жизнедеятельности минимального набора продуктов питания и непродовольственных товаров и услуг, стоимость которых определяется как фиксированная доля от стоимости минимального набора продуктов питания, а также обязательные платежи и взносы. Он рассчитывается в среднем на душу населения и по основным социально-демографическим группам, и ежеквартально утверждается постановлением Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь.

В настоящее время БПМ составляет 198,63 рубля для трудоспособного населения, что эквивалентно 106 \$ США.

БПМ как социальный норматив используется для анализа и прогнозирования уровня жизни населения; оказания государ-

ственной адресной социальной помощи малообеспеченным гражданам (семьям); обоснования минимальных государственных социально-трудовых гарантий.

В связи с инфляцией, вызванной ростом потребительских цен, производится индексация заработной платы на величину индекса потребительских цен.

Индексация заработной платы [3] – метод компенсации уменьшения реальных доходов граждан в случае повышения цен, приводящего к снижению уровня жизни. Индексация заработной платы в Республике Беларусь производится в пределах 100 % БПМ на душу населения в том случае, если индекс цен нарастающим итогом с начала года превысит 5 %.

Список использованных информационных источников

1. О формировании и использовании минимального потребительского бюджета : закон Респ. Беларусь от 8 янв. 1992 г. № 1383-XII (в редакции закона Республики Беларусь от 24 декабря 2007 г. № 299-3) // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2007.
2. О прожиточном минимуме в Республике Беларусь : закон Респ. Беларусь от 6 янв. 1999г. № 239-3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2007.
3. Об индексации доходов населения с учетом инфляции : закон Респ. Беларусь от 21 дек. 1990 г., № 476-XII // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 15.03.2001. – № 2/279.
5. Трудовой кодекс Республики Беларусь. 26 июля 1999 г., № 296-3 / Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 27.07.1999. – № 2/70.

КОНЦЕПЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У РОЗРІЗІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ

І. Я. Кузьмук, к. е. н.

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці*

В ХХІ столітті глобалізація стає визначальною та всеосяжною тенденцією, що трансформує усі сфери суспільно-еконо-

мічного життя. Ключовим і найбільш динамічним її проявом стає зближення фінансових ринків, адже саме через них і завдяки ним відбувається розподіл та перерозподіл не тільки традиційних інструментів та об'єктів торгівлі, таких як товари та послуги, але і нових – фінансових ресурсів. Вагомим видається те, що саме банківський сектор першим відчуває усі викили глобалізаційних процесів.

Поглиблення фінансової кризи в Україні, що відбувається під впливом як економічних факторів, так і пов'язано з військово-політичними процесами на сході нашої країни, спричинило скорочення кількості діючих банків в Україні майже вдвічі. При цьому суттєвого виходу іноземного капіталу з банківського сектору не тільки не спостерігалось, але, навіть, можна було помітити зміцнення їх позицій (зростання кількості банків з іноземним капіталом до 41,3 % на 01.04.2017 в порівнянні з 35 % на початок 2016 року) [1]. Все це свідчить про значну інтегрованість українського банківського сектору у світову фінансову систему і закладає базис всієї економіки України.

З метою прискорення даної інтеграції, важливим є аналіз глобалізаційного впливу на банківський сектор в контексті проникнення іноземного капіталу, як ключового фактору. Дане проникнення відбувається шляхом створення нових банків через розвиток на власній основі, злиття та поглинання вже існуючих структур. Воно впливає як на центральні банки, змінюючи їх діяльність, так і на другий рівень банківського сектору – змушуючи вже існуючі місцеві банки трансформувати свою діяльність в умовах іноземної присутності. Варто підкреслити, що численні переваги та недоліки експансії іноземного банківського капіталу і, безпосередньо, сам процес інтернаціоналізації банківського бізнесу сприяє тому, що національні банківські системи стають уніфікованими, а в економіці з'являється одна панівна модель комерційного банку.

Як підтвердження вище зазначеного, відмітимо, що французький банкір Х. де Кармуа вважає, що такою моделлю стане банк, який орієнтується виключно на максимізацію доходів акціонерів, або «банк-дивіденд» [2]. Перші банки за такою моделлю з'явилися в 80–90-ті роки минулого століття в США та Великобританії, переслідуючи головну мету – захоплення найбільш

прибуткових ринків. Тому, в умовах глобалізації відбувається нівелювання традиційних фінансових інститутів, а високий дохід отримують переважно ТНБ.

Аналізуючи інший аспект прояву злиття і поглинання, варто зауважити, що ці процеси передусім докорінно змінюють саму глобальну фінансову галузь, як результат такої реструктуризації – поява нових універсальних фінансових об'єднань холдингового характеру, що включають як комерційні банки, страхові компанії, венчурні, інвестиційні і пенсійні фонди та ін. [3].

Іноземний банківський капітал чинить неоднозначний вплив на економіку приймаючої країни. Іноземні банки, на відміну від вітчизняних, характеризуються наявністю зовнішніх ресурсів (підвищують рівень капіталізації банківської системи, сприяють її фінансовій стійкості), зовнішніх ризиків (наносять шкоду фінансовій стійкості банківської системи та стабільності фінансової і економічної системи) та зовнішнього контролю (стратегія та дії банку можуть протиставлятися національним інтересам) [4]. До основних позитивних тенденцій можна віднести залучення іноземних інвестицій та розширення ресурсної бази банків, мінімізацію банківських ризиків через територіальну диверсифікацію іноземного капіталу, зростання конкуренції, зниження рівня вартості банківських послуг, запозичення міжнародного досвіду банківського менеджменту та інноваційних банківських технологій, надання повного спектру якісних банківських послуг, підвищення кваліфікаційного рівня банківського персоналу, зміни в банківському нагляді, пов'язані з адаптацією національного законодавства до рекомендацій Базельського Комітету. Серед негативних тенденцій найбільш суттєві такі: вивезення капіталу у вигляді прибутку за межі держави, обмеження суверенітету в грошово-кредитній політиці і перспектив реалізації національних економічних пріоритетів, поступове витіснення з окремих сегментів ринку банківських послуг банків з національним капіталом, ризик нарощування спекулятивної діяльності, засилля в топ-менеджменті банків іноземних фахівців, які переслідують корпоративні інтереси, низька адаптованість діючої законодавчої бази міжнародним стандартам регулювання банківського капіталу.

Список використаних інформаційних джерел

1. Основні показники діяльності банків України (на 01.04.2017) [Електронний ресурс] // Національний банк України. – 2017. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442. – Назва з екрана.
2. La banque du XXI siècle : монографія / Н. de Carmoy. – Paris : Editions Odile Jacob, 1995. – 250 p. – Bibliogr.: p. 249–250.
3. Дзюблюк О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи [Текст] / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 37–45.
4. Корнилюк Р. В. Іноземні банки в Україні: вплив та регулювання : монографія / Р. В. Корнилюк, І. Б. Івасів, О. М. Диба – Київ : КНЕУ, 2012. – 234 с.

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ПОДАТКОВОЇ ГАРМОНІЗАЦІЇ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

С. В. Михайленко, д. е. н., професор

Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса

В процесі розвитку політичних та економічних процесів європейських країн сформувалась ідея створення території з єдиним податковим режимом. За основу втілення цієї ідеї взято два принципи, якими керуються країни ЄС: по-перше, національна податкова політика не має перешкоджати свободі руху товарів і осіб; по-друге, податкова політика держави не має суперечити загальним напрямкам податкової політики ЄС [1, с. 486].

Податкова гармонізація не є повною уніфікацією, тобто зведенням до єдиної форми, системи, єдиних нормативів, введення обов'язкових однакових юридичних норм і правил у сфері оподаткування і формування на цій основі єдиної податкової системи всіх національних податкових систем. Вона характеризується лише як процес приведення у взаємну відповідність податкових систем різних держав світу, порядку стягнення основних видів податків у всіх країнах співтовариства. При цьому вважається, що основну роль у процесі гармонізації відіграють міжнародні договори, які дають змогу усувати подвійне оподаткування, а також невідповідність у непрямому оподаткуванні.

Міждержавна податкова гармонізація передбачає обмеження

частини податкових повноважень держави-члена міждержавного угруповання. Такі обмеження проявляються у формі регламентації видів податків, меж встановлення їх ставок, форм та способів справляння тощо. У свою чергу, держави-члени погоджуються на обмеження своїх фіскальних повноважень тією мірою, наскільки їх інтереси краще задовольняються на рівні угруповання, ніж на національному рівні. Втрату частини державних повноважень у сфері оподаткування можна розглядати як обмеження фіскальної свободи держави. За таких умов значно зменшуються можливості використання оподаткування як інструменту державного регулювання економіки. Небажання зменшувати фіскальну свободу і є основною причиною повільного розвитку міждержавної податкової гармонізації.

В даний час структура оподаткування в країнах-членах ЄС характеризується значним ступенем уніфікації: податкові системи всіх країн-членів ЄС застосовують такі види податків, як податок на прибуток, прибутковий податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість (ПДВ), соціальні податки. Такі елементи податкової системи, як порядок розрахунку і сплати податків, податкові пільги, система контролю за платниками податків з боку податкових органів, багато в чому також є ідентичними.

Частка податкових надходжень у ВВП в «старих» і «нових» членах ЄС – коливається від 28–29 % (Литва, Словаччина) до 49–51 % (Данія, Швеція). Середній показник рівня оподаткування в країнах ЄС дорівнює 37,4 %.

Найбільшим успіхом податкової гармонізації можна вважати зближення параметрів розподілу ВВП ЄС-27 у розрізі непрямого оподаткування. ПДВ у європейських країнах стягується за декількома ставками для різних за соціальною й економічною значимістю груп товарів і послуг, що забезпечує відповідну зацікавленість щодо їх виробництва і споживання. Це, у свою чергу, посилює цей податок функцією регулюючого впливу.

Яскравим прикладом уніфікації можна вважати те, що система державного соціального страхування працівників в більшості країн-членів ЄС передбачає отримання коштів фінансування від працедавців у вигляді відповідних внесків до позабюджетних

фондів. Оподаткування майна платників податків, як правило, здійснюється в європейських країнах на рівні місцевих органів влади та муніципалітетів.

Податковій конвергенції сприяли такі фактори: прагнення кожної країни використати фіскальні можливості непрямого оподаткування для забезпечення надійної фінансової бази функціонування держави; вимоги керівних органів ЄС щодо встановлення стандартної ставки ПДВ на рівні, не нижчому 15 %; рекомендації обмежити перелік підакцизних товарів алкогольними напоями, тютюновою продукцією та енергоносіями, а також уніфікація митного оподаткування інтегрованого ринку.

В той же час податкові системи країн-членів ЄС мають свої особливості, що пов'язано з пріоритетами національної економічної політики, бюджетними взаємовідносинами між різними рівнями влади або іншими чинниками.

Так, у країнах-членах ЄС спостерігається значна диференціація у структурі податкових надходжень. Прямі податки переважають у країнах ЄС – 15. Для нових держав-членів ЄС характерним є переважання непрямих податків у структурі своїх податкових систем. Ще більшою є різниця серед європейських держав виявляється стосовно частки соціальних податків у загальних податкових надходженнях. Розвинуті країни Європи мають більш значну питому вагу соціальних відрахувань, ніж частку непрямих податків. У той же час, нові держави-члени ЄС мають незначну частку як прямих податків, так і соціальних відрахувань у загальних податкових надходженнях.

Необхідність обчислення і сплати податків відповідно до різних вимог країн-членів ЄС, існування специфічних і часто не пов'язаних одне з одним податкових формальностей призводять до збільшення витрат і не дають європейському бізнесу повною мірою використовувати переваги, що надаються наявністю спільного ринку і єдиної валюти.

Основними пріоритетами політики податкової гармонізації на сучасному етапі повинно стати ліквідація неефективних елементів податкових систем і відмова від номінального податкового суверенітету країн-членів ЄС з одночасним збереженням самобутності національних податкових систем.

Більш тісне співробітництво «старих» і «нових» членів Євро-союзу в податкових питаннях стає надзвичайно актуальним в умовах майбутнього збільшення числа держав-членів Європейського Союзу.

Список використаних інформаційних джерел

5. Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей : монографія ; за заг. редакцією Д. Г. Лук'яненка, В. І. Чужикова. – Київ : КНЕУ, 2007. – 544 с.

**ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НА ШЛЯХУ ДО
СТВОРЕННЯ ЕКОНОМІКИ ІННОВАЦІЙНОГО ТИПУ**

***І. Ю. Ніколенко, к. е. н., доцент**
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

Важливими чинниками для забезпечення стабільного динамічного розвитку економіки країни, поліпшення її фінансових результатів є інновації, інноваційна діяльність, що дозволяють постійно оновлювати технологічну базу підприємницьких структур, створювати конкурентоспроможну на світовому ринку продукцію. Економіка інноваційного типу, економіка знань є реальністю багатьох промислово розвинутих країн світу. Однією з головних проблем нашого сьогодення є перехід вітчизняної економіки до інноваційного розвитку. Україна вже сьогодні має бути готовою запропонувати світу нововведення саме радикального характеру, від використання яких можна очікувати значного ефекту. В іншому разі, за відсутності інноваційного характеру нових технологій, розвиватися за рахунок традиційних видів діяльності буде важко.

Інновація у широкому тлумаченні – це прибуткове (рентабельне) використання нововведень у вигляді нових технологій, видів продукції та послуг, організаційно-економічних та соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру. Інноваційний процес у широкому плані може тлумачитися як процес одержання і комерціалізації винаходу нових технологій, видів продукції та послуг, здійснення виробничого, фінансового й інших етапів і

видів інтелектуальної діяльності. Послідовно етапи реалізації інноваційного процесу передбачають як зародження й обґрунтування ідеї нового методу задоволення суспільних потреб, так і створення, поширення, використання на практиці конкретного продукту, технології, послуги.

Сьогодні в Україні іншого шляху розвитку, крім інноваційного, немає. З огляду на це, аналіз інноваційного потенціалу та інноваційно-пріоритетних напрямів структурної перебудови економіки є актуальним.

Необхідно розглядати три поняття інноваційного потенціалу: потенціал нововведень та інноваційний потенціал організації, інноваційний потенціал країни. Інноваційний потенціал нововведень – це можливість появи нових поколінь новацій, це здатність нововведень впливати в динаміці на середовище його поширення і формувати його, це сукупність тих змін, які спроможні здійснити нововведення протягом повного життєвого циклу. Інноваційний потенціал організації розглядається як здатність її до розвитку шляхом нововведень з метою підвищення ефективності функціонування в умовах ринку, що визначається специфічними особливостями організації, яка сприяє нормальному здійсненню всіх етапів внутрішньо-організаційного інноваційного процесу. Інноваційний потенціал країни – це здатність галузей народного господарства виробляти наукомістку продукцію, яка відповідає вимогам світового ринку і до якої входять наукові, проектні та конструкторські розробки, потужності експериментальних послуг, пов'язані з підготовкою нового виробництва, інструменти й оснащення для проведення наукомістких операцій, засоби технологічного контролю. Отже, реалізація нової інноваційної стратегії розвитку і повноцінне використання інноваційного потенціалу в інтересах оновлення виробництва – нині чи не єдиний шанс для України досягти рівня високотехнологічної розвинутої держави.

Докорінне реформування виробництва в Україні неможливе без великомасштабних інституційних та організаційно-економічних перетворень. Здійснення структурних зрушень в економіці України передбачає активне перепрофілювання багатьох підприємств, формування нових коопераційних зв'язків, які за-

безпечують можливість реалізації перспективних науково-технічних програм розвитку виробництва. Це потребує залучення великого обсягу довгострокових інвестицій. Залучення внутрішніх та іноземних інвестицій, передусім, у науково-виробничу сферу, дасть змогу багатьом підприємствам мати ефективні інструменти прискорення розвитку пріоритетних сфер виробничої діяльності.

Для багатьох вітчизняних підприємств уже скоординовані методичні підходи до реалізації їх інноваційного потенціалу. Вони не набули рис практичної методології, але в сучасних умовах дедалі більше з них досягають тієї стадії розвитку, за якої реалізація даної стратегії у поточній діяльності перетворюється в найактуальнішу проблему управління інноваційним потенціалом підприємств.

На механізм управління процесом реалізації стратегії підвищення активності інноваційної діяльності впливають чинники зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств. Зовнішні чинники доцільно поділити на дві групи. Перша група – це чинники безпосереднього впливу, основні з них: законодавство, яке врегульовує підприємницьку діяльність; непередбачувані дії органів державного управління; взаємодія з партнерами, конкуренція та ін. Друга група – чинники опосередкованого впливу, основні з них: науково – технічний прогрес; політична ситуація; економічні зрушення в країні та галузі; зрушення на міжнародній арені та ін. Необхідно відокремити також проблеми платежів, заборгованостей як суттєві чинники інноваційного ризику.

Отже, механізм впровадження методів реалізації інноваційного потенціалу передбачає, що використання економічних методів має супроводжуватись ефективними механізмами їх державної підтримки та формування фінансових і законодавчих стимулів для здійснення інноваційних технологій і підприємництва у сфері науки й науково-технічної діяльності, що є найвживішим напрямом державного регулювання в інноваційній сфері. Реалізація інноваційного потенціалу підприємств позитивно впливатиме як на досягнення економічної стабілізації, так і на забезпечення економічного розвитку на новій технологічній і технічній основі.

ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СТРАН В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

О. В. Носова, д. э. н., профессор

Харьковский учебно-научный институт Университет

Банковского Дела, г. Харьков

Т. Ю. Носова, к. э. н., доцент

Харьковский национальный университет внутренних дел,

г. Харьков

Под влиянием информационной революции отмечены кардинальные изменения условий и характера экономического развития в мире. Завоевание и удержание конкурентных позиций на мировых рынках зависит от способности стран (их экономических агентов) выдерживать динамичную технологическую и организационную конкуренцию, которая базируется на использовании инноваций.

Анализ экономической модернизации постиндустриальных стран указывает на применение технико-технологических, социальных разработок и опыта мировых лидеров техногенного развития. Современная система международного разделения труда характеризуется высоким уровнем развития специализации и кооперации производства. Получение экономической выгоды страной зависит от степени использования «ноу-хау», что приводит к расширению технологических возможностей страны.

В процессе интеграции экономик преобладающими являются международные сделки, которые принимают форму трансакций между различными подразделениями ТНК. В рамках ТНК интернационализировано большая доля мировой торговли и около одной четвертой части потоков технологий. Рассматриваемые процессы реализуются на политическом, экономическом, технологическом, информационном и культурном уровнях. Под влиянием процессов глобализации и интернационализации мировой экономики происходит расширение взаимозависимостей, взаимосвязей между основными мировыми индустриальными центрами, государствами на макроуровне. Отмечено также углубление производственных процессов на микроуровне, что сопровождается совершенствованием внутренних взаимоотношений между экономическими субъектами на уровне компаний, фирм.

К положительным сторонам глобализации следует отнести углубление общественного разделения труда, ускорение движения международного капитала, усиление взаимного обмена результатами деятельности, технологиями, сокращение издержек, связанных с производством и реализацией продукции на макро- и микроуровнях, что стимулирует развитие экономического прогресса в мире. Результатом создания глобальных сетей явилось объединение финансовых и товарных рынков, образование мирового финансового рынка.

Глобализация непосредственно связана с возрастанием международного обмена технологиями. Два главных канала распространения технологического знания – это международная торговля и прямые иностранные инвестиции (ПИИ). Применение уже созданных технологий обеспечивает достижение быстрого эффекта по сравнению с их первоначальной разработкой и внедрением. Перенос зарубежных НИОКР в экономики стран оказывает положительный эффект на рост национального уровня производительности труда. Рассматриваемый эффект является тем значительнее, чем выше будет степень торговой открытости страны. Таким образом, несомненно, существуют линии интенсивного обмена НИОКР, еще более усиливающегося посредством международной торговли.

Международная торговля стимулирует обмен знаниями между странами, способствует повышению их конкурентоспособности. Национальные компании используют разнообразные технологии посредством международной торговли. Следовательно, международная торговля позволяет той или иной стране, независимо от уровня ее доходов, увеличивать выпуск специализированных товаров для удовлетворения глобального спроса на них. Таким способом происходит стимулирование инновационных разработок в специализированных отраслях производства. Увеличивая выпуск продукции, фирмы быстрее овладевают специализированным знанием о том, как уменьшить производственные издержки. При этом они получают больше стимулов для создания новых технологий, внедрения инновации, сокращающих издержки.

Другой канал распространения технологического знания – это прямые иностранные инвестиции (ПИИ), которые способ-

ствують отриманню національними виробниками вигод від використовуваних іноземними компаніями технологічних інновацій, а також організаційного досвіду ефективного управління, що в кінцевому підсумку дозволяє місцевим компаніям навчитися конкурувати на глобальному ринку. Підвищення продуктивності праці в промисловості в процесі використання досягнень НІОКР в промислово розвинутих країнах надає вплив на покращення позицій найбідніших країн. Це залежить від того, наскільки країни з високим і з низьким доходом, є відкритими для міжнародної торгівлі, іноземного інвестування і поширення нових знань. В погоні за розвинутих країнами інші держави, відкриті для міжнародної торгівлі і ПІІ отримують доступ до зарубіжних технологічних розробок, а також переваги від застосування не тільки отриманих поширення інновацій, але і нових технологічних розробок.

Слід відзначити суперечливу природу процесу глобалізації. Негативні тенденції, виникають під впливом розвитку сучасних технологій, виражаються в обособленні і автаркиї. Представляється правомірним проведення політики стимулювання розвитку нових ростючих галузей в розвиваються країнах і країнах Східної Європи, скасування торговельних обмежень в відношенні вказаних країн, створення інституціонального механізму, забезпечуючого регулювання потоків технологій, фінансів, праці, підтримка макроекономічної стабільності, стимулювання розвитку венчурного виробництва, підтримка дотримання законності в межах світового суспільства.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ КАНАДИ

Т. А. Оніпко, аспірант

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

З посиленням у світовій економіці глобалізаційних процесів водночас відбувається підвищення рівня міжнародної конкуренції. Відповідно це вимагає від тієї чи іншої країни посиленої

уваги до вирішення проблем прискорення інноваційної діяльності та зміцнення конкурентних позицій на світовому ринку. Зростання інтересу до інноваційних кластерів пояснюється передусім значним позитивним досвідом низки розвинених країн, де практична діяльність цих об'єднань забезпечила підвищення ефективності функціонування і рівня конкурентоспроможності їх національних економік.

Певний досвід діяльності інноваційних кластерів накопичений в Канаді, де їх функціонує близько 50. Провідна роль у створенні та розвитку канадських інноваційних кластерів належить Національній Дослідницькій Раді Канади, яка підпорядковується уряду країни. У 2000 р. цією організацією була ініційована Національна кластерна програма «Технологічні кластерні ініціативи», яка спрямована на розвиток інноваційних кластерів у різних регіонах країни. Програма враховувала той факт, що канадський бізнес недостатньо отримував інвестицій у науково-дослідні розробки. З метою реалізації кластерних ініціатив урядом Канади через Національну Дослідницьку Раду було інвестовано 554 дол. США. У рамках програми визначили 11 потужних інноваційних кластерів у таких галузях: нанотехнології; морські технології; інформаційні технології та електронний бізнес; «науки про життя»; виробництво продуктів харчування; фотоніка; алюмінієві технології; біомедичні технології; технології життєздатності міської інфраструктури; паливні і водневі технології [1, с. 146–147].

Інноваційний кластер паливних та водневих технологій у Ванкувері охоплює 2 тис. спеціалістів, що складає 70 % зайнятих у паливноенергетичній галузі Канади. У кластері задіяно 40 організацій та компаній, що працюють над створенням нових джерел енергії. Ядром кластера є науково-дослідний Інститут інновацій у галузі паливних елементів. Одним із пілотних проєктів, реалізованого у межах кластера, було створення до Олімпійських ігор 2010 р. швидкісної дороги від аеропорту Ванкувера до курортного містечка Вістлер (125 км), якою мали курсувати транспортні засоби на водородному паливі.

На аграрний біотехнологічний кластер (м. Саскатун) припадає 30 % аграрних біотехнологій Канади. Кластер охоплює майже 60 компаній, які діють у галузі біотехнологій. Тут розташо-

ваний дослідницький центр, який здійснює НДДКР з метою підвищення урожайності та покращення якості продуктів харчування. Ядром кластера є Інститут біотехнологій рослин з унікальним обладнанням для досліджень у галузі геноміки. В кластері функціонує один із найбільших у світі центрів у сфері протимікробного захисту зернових культур.

Інноваційний кластер фотоніки розташований в Оттаві (провінція Онтаріо). Провідними гравцями кластера є Інститут мікροструктурних досліджень та Інститут молекулярних наук, а також створений спільними зусиллями федеральної та місцевої влади Канадський центр з виготовлення фотоелементів. До складу кластера входить понад 100 компаній та науково-дослідних лабораторій. Нові технології, що базуються на фотоніці, розробляються учасниками кластера для застосування в області сенсорних приладів, генерування енергії та медичної діагностики. Відтак Оттава стала провідним центром не лише Канади, але й світу в галузі інноваційної фотоніки.

Технологічний кластер у галузі алюмінієвих технологій розташований у м. Сагене (провінція Квебек), де здійснюється видобування майже 90 % канадського алюмінію. Район відомий також під назвою «Алюмінієва Долина». З метою розробки та запровадження технологій переробки алюмінію Інститут промислового матеріалознавства в м. Сагене відкрив у 2002 р. Центр технологій переробки алюмінію на базі Університету Квебека в Шикутімі з метою допомоги дослідникам регіону у розвитку інноваційних алюмінієвих продуктів. Центр має партнерські зв'язки з такими компаніями та організаціями як Alcan Inc., General Motors Canada Quebec, Centre for Aluminium R&D. Завдячуючи концентрації ресурсів та партнерським взаємовідносинам кластер проводить новаторські дослідження з перетворення алюмінію в міцні, але водночас легкі компоненти для низки галузей промисловості.

У провінції Ньюфаундленд і Лабрадор розташований інноваційний кластер у галузі океанічних технологій. Основою кластера став Інститут океанічних технологій і створений при ньому Центр підприємництва. До складу кластера входять понад 50 компаній, які займаються інноваційними проектами в галузі рибальства, видобутку нафти і газу на шельфі, морських пере-

везень, а також місцеві урядові структури та департаменти провінції. Морські нафтогазові послуги, енергоефективний морський транспорт, кліматичний та океанічний моніторинг – це окремі напрями діяльності кластера, в яких здійснюються науково-пошукові роботи [2].

Таким чином, у Канаді кластерна стратегія є складовою національної інноваційної стратегії. Основна мета інноваційної стратегії країни полягає в тому, щоб об'єднати уряд, науку і бізнес для активізації інноваційної діяльності. Підтримка кластерних ініціатив у Канаді на всіх рівнях – федеральному, регіональному і місцевому – сприяла інноваційному розвитку країни та посиленню конкурентоспроможності її економіки. Відтак канадський досвід функціонування інноваційних кластерів вартує уваги в Україні.

Список використаних інформаційних джерел

1. Competitive regional clusters: national policy approaches / OECD reviews of regional innovation. – Paris. – Organisation for Economic Co-operation and Development. – 2007. – 354 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unescap.org/tid/artnet/mtg/gmscb_regionalclusters.pdf. – Назва з екрана.
2. National Research Council of Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nrc-cnrc.gc.ca/eng/dimensions/issue1/clusteroverview.html>. – Назва з екрана.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КООПЕРАТИВІВ У СФЕРІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПОСЛУГ

А. О. Пантелеймоненко, д. е. н., професор

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Кооперативна фармація має понад столітню історію. У сфері фармацевтичних послуг відомі два види кооперативів – так звані кооперативні аптеки та фармацевтичні кооперативи. Кожен з них об'єднує свою групу членів. Кооперативні аптеки надають послуги безпосереднім споживачам лікарських засобів, а фармацевтичні кооперативи – підприємців, які є власниками, як правило, малого фармацевтичного бізнесу.

Повнішу інформацію про специфіку організації і діяльності названих кооперативів формує таблиця 1.

Таблиця 1 – Загальна характеристики організації і діяльності кооператив у сфері фармацевтичних послуг

Характеристики організації і діяльності	Вид кооперативу	
	Кооперативна аптека	Фармацевтичний кооператив
Мета	Мінімізація витрат членів при придбанні лікарських засобів	Максимізація прибутку членів у процесі реалізації лікарських засобів
Завдання	Вихід на прямих виробників чи великих оптовиків для максимальної економії при закупівлі лікарських засобів	
Орієнтація на прибуток	Неприбуткова діяльність	
Поле членства	Безпосередні споживачі лікарських засобів	Підприємці, які є власниками, як правило, малого фармацевтичного бізнесу
Форма управління	Колегіальна (самоуправління за принципом: один член кооперативу – один голос)	
Радіус дії	Малий	Переважно великий

На основі представлених у таблиці 1 характеристик, можна зробити висновок про те, що названі види кооперативів хоч і діють у одній сфері – сфері фармацевтичних послуг і мають подібні завдання (вихід на прямих виробників чи великих оптовиків), проте вони представлені різними соціальними групами, з абсолютно полярними інтересами.

При цьому зауважимо, що діяльність кооперативних аптек була започаткована в 80-х роках XIX ст. у переважно великих містах західноєвропейських держав. Їхніми послугами користувались пересічні громадяни – безпосередні споживачі лікарських засобів. Найбільш успішно вони функціонували у Брюсселі (Бельгія), Мілані (Італія) та Женеві (Швейцарія). Так, наприклад, на початку XX ст. у Бельгії діяло 189 кооперативних аптек, що об'єднували 14 тис. членів. Завдяки створеному в

Брюсселі (1882 р.) «Товариству народних аптек», члени кооперативів отримали можливість купувати ліки на 50 % дешевше, ніж у приватних аптеках [1, с. 79]. Найбільш кооперованими у цьому сенсі країнами на початку ХХ ст. були Великобританія, Італія, Німеччина, Франція та Російська імперія. Певне роль кооперативні аптеки продовжують відігравати й на сучасному ринку фармацевтичних послуг.

Перші фармацевтичні кооперативи з'явилися Європі ще до Другої світової війни, проте значного поширення в сіті вони набули у 70-х рр. ХХ ст. як закупівельні кооперативи підприємців сфери фармацевтичних послуг (переважно дрібних власників аптек). Їх члени мали на меті підвищення конкурентоспроможності в проміжному секторі розподілу лікарських засобів. Логіка була такою: «Давайте закуповувати разом, щоб ми могли пропонувати кращі ціни». З часом послуги щодо оптових закупок лікарських засобів було доповнено іншими, що стосуються оптимізації фармацевтичного бізнесу. Передусім, це стосується спільного професійного навчання, а також проведення семінарів для обміну досвідом та обговорення між колегами спільних проблем.

За період свого існування фармацевтичні кооперативи досягли значних успіхів. Для прикладу наводимо дані щодо окремих країн. Так, Co-operative Pharmacy має третю за величиною мережу роздрібних аптек у Великобританії і майже 800 аптечних філій у Шотландії, Англії, Уельсі та Північній Ірландії [2]. Найбільшу кооперативну закупівельну мережу в США має Independent Pharmacy Cooperative (IPC). Лише вона об'єднує 3 200 первинних аптек і 2 500 їх філій. Закупки членами кооперативу лікарських засобів складають понад 8 млрд дол. на рік [4, с. 8]. Федерація кооперативи фармацевтів Греції, створена в 1998 році, в даний час представляє 41 первинний кооператив фармацевтів з 45 спеціалізованими складами, 5,5 тис. аптек. Загальнорічний оборот системи складає близько 3 млрд євро [5, с. 161]. Мережа фармацевтичних кооперативів Туреччини складається з 13 тис. аптек по всій країні. Вона відома високістю якістю своїх послуг, і забезпечує роботу близько 40 тис. осіб [3, с. 6].

Наведені дані свідчать про міцні позиції кооперативного сектору на ринку фармацевтичних послуг різних країн світу, а відтак, і про перспективність цього виду кооперації для України. Світовий досвід фармацевтичних кооперативів можна творчо використати у ході реформування систем споживчої кооперації.

Список використаних інформаційних джерел

1. Жид Ш. Общества потребителей / Жид Шарль [под ред. Е. Ленской] – Библиотека кооператора. – № 16. – Часть 1. – Москва : 2-е Издание Всероссийского Центрального Союза Потребительских Обществ, 1917. – 89 с.
2. Case Study the Co-operative Pharmacy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bds.ie/_fileupload/PDF%20Files/The%20Co-operative%20Pharmacy%20Case%20Study.pdf. – Назва з екрана.
3. Cooperatives and the Sustainable Development Goals A Contribution to the Post-2015 Development Debate. – Genève : The ILO and ICA, 2016. – 16 p.
4. Reynolds B. A Guide for the Development of Purchasing Cooperatives. Cooperative Information Report 64 / Bruce Reynolds, James Wadsworth. – Washington : USDA, 2009. – 12 p.
5. Social Cooperatives in Greece. Introducing New Forms of Social Economy and Entrepreneurship / Ioannis Nasioulas // International Review of Social Research. – Volume 2. – June 2012. – 141–161 p.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ, ШЛЯХ ДО ЗРОСТАННЯ ВІДКРИТОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В. В. Похилюк, к. е. н., доцент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Інституційні аспекти реформування національної економіки, пов'язані з цілями, підходами і механізмами інтеграції в системі трансформації національної економіки в світове господарство комплексно не розглядаються в сьогодишній науці.

Трансформація національної економіки України, в умовах не сформованості її інституційної складової веде до значних кризових станів як в окремих галузях економіки, так і в її цілому стані. Шлях до європейської інтеграції, як і до євразійської в сучасному глобальному світі без формування інституційного сере-

довища національної економіки вже привів до значного зниження рівня економічної безпеки України.

Українська національна економіка залишила традиційні ринки світової глобальної економіки не завоювавши практично нових позицій, не сформувавши типових чи атипових інституцій трансформаційного стану, які забезпечили б ідентифікацію національних економік в новому глобальному просторі.

Трансформація національної економіки в умовах глобалізації веде до зростання відкритості національної економіки. Цей процес має два життєво важливі завдання. Перше за все відкритість забезпечує експансію національної економіки в геоекономічному просторі для завоювання вигідних позицій, з погляду відповідності національним інтересам. І в той же час, це дає можливість національній економіці залучити нові технології та ідеї. Аналогічно закритість економіки ставить перед собою завдання, обмежити агресію зовнішніх сил, та сприяє зростанню і підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, її пріоритетних з погляду національних інтересів, галузей і виробництв. Ці блоки економічної безпеки тісно взаємодіють і ініціюють одна одну, забезпечуючи рівноважний стан і саморозвиток національної економіки в умовах глобалізації.

Основним завданням у дотриманні рівня національної економічної безпеки – є вирішенні завдань по забезпеченню задоволення матеріальних потреб суспільної системи в умовах інституційного розвитку і трансформації до глобального економічного простору. Таким чином, основною метою забезпечення національної економічної безпеки є реалізація національних інтересів, пов'язаних з ефективністю прогресивного розвитку державної і суспільної систем через розвиток національної економічної системи як матеріальної основи їх життєдіяльності.

Варто констатувати, що національна економічна безпека – це стан національного господарства, який забезпечує здійснення економічного суверенітету, збільшення економічної сили і підвищення якості життя в умовах вимог, що визначаються участю в системі міжнародної економічної взаємозалежності та в геоекономічній структурі, а це варто розуміти як просторово-силову структуру світового господарства [1, с. 50].

Економічна безпека, як інститут, за своєю суттю, має достатньо складну внутрішню структуру. Аналіз реальних процесів і осмислення великого вітчизняного та зарубіжного досвіду вирішення цієї проблеми дозволяють виокремити найважливіші елементи.

У зв'язку з цим природним є використання системно-інституціонального підходу до дослідження економічної безпеки. Він, визначає завдання дослідження і дозволяє сформулювати об'єктивне уявлення про суть економічної безпеки діяльності і концептуальні основи її регулювання. Економічна безпека держави в найзагальнішій формі визначається середовищем функціонування або інституціональним середовищем. З точки зору економічної теорії, середовище діяльності у викладеному розумінні носить інституціональний характер.

Діючи і взаємодіючи в контексті наведених в даній концепції інститутів суспільства, економічні суб'єкти, безпосередньо впливають на господарські системи зміни. Та не менш значущим є зворотний вплив самих економічних інститутів на своїх суб'єктів і агентів, що значною мірою стає умовою, фактором і продуктом їх життєдіяльності.

Один із дослідників проблем функціонування та розвитку інституційного механізму В. А. Шевченко, в інституційній системі виділяє підсистему нормативних та організаційно-технічних інститутів, вводить поняття «інституційного розриву» як феномена незвпадання динаміки організаційно-технічних і нормативних форм інститутів, формальних і неформальних норм, розглядає інституційну рівновагу як тотожність організаційно-технічних та нормативних інститутів [2, с. 19].

Інституційні механізми доцільно типологічно визначати виходячи з історичних типів господарських систем та їх загально-системних механізмів. У процесі загальної кризи, та переходу господарської системи від закритого типу до участі в світогосподарських процесах, інституційний механізм трансформується. Усередині цих типів інституційні механізми можуть модифікуватися, інтегруватися і диференціюватися в різні види, що зберігають у своїй основі загальні для типу істотні риси. Проблема формування нових інститутів особливо актуальна в даний час для України, при ухваленні рішення про входження країни до Євросоюзу.

Інституційна теорія ще недостатньо уваги приділяє компаративним дослідженням на глобальному та регіональному рівнях, тому практично немає комплексних розробок щодо розвитку системи регіональних інститутів, виявленню і зіставленню основних тенденцій і закономірностей еволюції інститутів як в окремо взятих країнах або групах країн, так і у світовому господарстві. Взаємне пристосування, взаємна адаптація в умовах глобалізації економіки сьогодні є основними напрямками розвитку інститутів.

Члена-кореспондента РАН В. М. Полтерович в своїх працях розвинув осмислення теорії інституційної «трансплантації». Проблема міжсистемного перенесення інституційних форм отримала свій подальший розвиток.

Зокрема він зазначає, що «трансплантація», в даному випадку це «процес запозичення інститутів, що розвилися в іншому інституційному середовищі» і реалізується зазвичай з більш розвиненої господарської системи в менш розвинену з метою прискорення інституційного розвитку останньої [3, с. 136].

У сучасних умовах проектування господарських інститутів, закріпившись в якості однієї з основних функцій держави, являє собою важливий аспект національної економічної політики, покликаний формувати інституційні передумови економічної безпеки шляхом створення прогресивної структури власності, розвиненій банківській системі, фондового ринку, привабливого інвестиційного клімату і т. п. Даний напрямок формування інститутів господарської системи особливо актуальний в умовах глобалізації та є одним з найважливіших чинників, який впливає на рівень економічної безпеки країни. У зв'язку з цим виникає необхідність оцінки ефективності впливу інституту влади на економіку з точки зору відповідності інституційних перетворень вимогам економічної безпеки країни.

Звісно, що економічна безпека сьогодні є одним з найважливіших державних і правових інститутів, вона здійснює завдання розробки і впровадження системи заходів для комплексної реалізації національних інтересів в умовах глобалізації, задає параметри динамічного розвитку економічної системи. Тому практичне застосування будь-яких перетворень повинне аналізуватися відповідно до вимог національної економічної безпеки, орієнтуватися на прогресивний розвиток економіки.

Список використаних інформаційних джерел

1. Загашвили В. Экономическая безопасность в России / В. Загашвили. – Москва : [б. и.], 1997. – 240 с.
2. Шевченко В. А. Институциональный механизм системной нестабильности экономики / В. А. Шевченко. – Санкт-Петербург : Знание, 1999. – 91 с.
3. Полтерович В. М. Элементы теории реформ / В. М. Полтерович. – Москва : ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. – 447 с.

СПОСОБЫ И ФИНАНСОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ, НАПРАВЛЕННЫЕ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ, В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

3. Ж. Расулов, к. э. н., ст. преподаватель

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

В условиях ослабления экономики при внешней финансовой нестабильности развития экономики инновационного типа и повышения ее эффективности требует переход от сырьевой экономики к экономике инновационного типа.

Инновационное развитие экономики вызывается тем, что ее рост, если он базируется на экспорте не возобновляемых энергоресурсов, не может быть признан в стратегическом плане экономичным. Высокие показатели роста ВВП и доходов бюджета сами по себе, если они основываются на сырьевой структуре экономики, не могут вселять оптимизма относительно будущего. Структура экономики определяет характер ее роста, показатели его устойчивости, экономики, потенциала, а в конечном счете – финансовую безопасность страны на фоне международного экономического кризиса. Наша республика, потратив усилия на годы рыночных преобразований на построение своей экономической системы на базе производства и вывоза традиционных сельхозресурсов, значительно отстала от многих стран в высокотехнологичных областях, работающих сегодня на спрос на мировом рынке наукоемкой продукции. Наша страна в мировой торговле гражданской наукоемкой продукцией еще отстает от развитых стран как США или Япония на несколько десятков раз.

Технологическое отставание резкое ослабление ее обрабатывающей промышленности при внешнем финансовом благополучии государства – базисные причины макроэкономической нестабильности и постоянной угрозы международного финансового кризиса. Поэтому затяжка с решением задачи инновационного развития отечественной экономики может быть не прозрачной на фоне международного финансового кризиса.

Исследовательская мысль Республики Узбекистан включилась в обсуждение проблем инновационного развития практически сразу после того, как они были поставлены руководством страны. При этом финансовые их аспекты стали наиболее обсуждаемыми. Формы и объемы финансирования, условия и сроки банковского кредитования, венчурный капитал и другие темы стали главными. Однако нередко финансовые проблемы рассматриваются обособленно друг от друга, еще нет четкого обозначения целей и приоритетов, способов и инструментов масштабного перехода на инновационное развитие, то есть тех компонентов, которые в взаимосвязанной их совокупности можно было бы определить как государственную инновационную политику.

Следует отметить, что системное выяснение сущности стратегии инновационного развития, достижение четкого понимания необходимых и достаточных условий его реализации, получение надежных оценок достигаемых в рассматриваемой стратегической перспективе результатов, являются первоочередными при определении финансовых стратегических параметров государственной инновационной политики. Вопросы о финансовых механизмах обеспечения инновационного развития должны решаться на базе установленных государственных приоритетов в этой области и обозначенных конечных целей их финансирования. Иными словами, финансовые проблемы должны решаться в зависимости от принципиального политического выбора в научно-технической и производственно-экономической сферах.

Инновации отнюдь не самоцель, их следует рассматривать в качестве одного из средств и вместе с тем индикаторов роста экономики. Они представляют собой нововведения в области техники, технологии, организации труда и управления, основанные на достижениях науки и передового опыта и примененные в

разных областях и сферах деятельности. Другими словами, инновации – это новые идеи, реализованные на практике и адекватно отвечающие изменяющимся требованиям рынка. Более того, изменчивость рынка постоянно нуждается в инновационных методах развития. Другими словами, функционирующая экономика немыслима без инноваций. Стабильного и долгосрочного успеха на рынке можно достичь только на основе развития инновационной деятельности предприятий.

С одной стороны, инновации следует понимать как наукоемкое производство, а с другой, как различные формы экономической, технологической и организационной инициативы, реализуемые в процессе любого бизнеса. Ибо, достижения науки, требующие больших финансовых затрат, сами по себе, не будучи востребованными в реальной производственной деятельности, в лучшем случае останутся неработающим активом разработчика, а в худшем – окажутся непроизводительными издержками или убытками предприятий.

Таким образом, системный подход, необходимый при разработке инновационной государственной политики, должен способствовать рассмотрению инновационного развития экономики как базирующееся на широком использовании нововведений в различных областях, сферах и направлениях социальной деятельности.

РАЗВИТИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ПО РЕГИОНАМ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ И ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ

Р. А. Сейтмуратов, д. э. н., профессор;

Л. Н. Халикова, к. э. н., доцент

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

В Узбекистане за годы независимости получили развитие новые промышленные отрасли: автомобилестроение, сельхозмашиностроение, биотехнологии, фармацевтическая промышленность, информационные технологии. Узбекистан богат различными видами полезных ископаемых. В недрах республики выявлено более 100 видов минерального сырья. По запасам золота, урана, меди, серебра, свинца, цинка, вольфрама, природного га-

за и некоторых других полезных ископаемых страна занимает одно из ведущих мест в мире. Только разведанные запасы минеральных ресурсов оцениваются примерно в 3,3 триллиона долларов. Для проведения модернизации перерабатывающих отраслей только в ближайшие три года необходимо привлечь 3,7 миллиардов долларов инвестиций. [1] В целом, инвестиционная привлекательность отраслей промышленности обуславливается относительно низкими затратами на факторы производства (электроэнергия, природный газ, рабочая сила), значительным внутренним рынком сбыта.

Ведущее место в инфраструктуре промышленности занимают предприятия нефтегазовой промышленности, которые объединены в национальную холдинговую компанию «Узбекнефтегаз». В состав компании «Узбекнефтегаз» входят также АК «Узгеобурнефтегаздобыча» (добыча нефти и газа), АК «Узтрансгаз» (транспортировка), «Узнефтепродукт» (переработка), «Узнефтегазмаш» (производство технологического оборудования для отрасли), Шуртанский газохимический комплекс (производство полиэтилена, сжиженного газа, серы и товарного газа). Нефтегазовая промышленность на 93 % обеспечивает энергетику республики первичными топливными ресурсами. Ежегодно в республике добывается около 65 млрд м³ газа (восьмое место в мире), 5,9 млн тонн жидких углеводородов. Переработке подвергается только 5 % добываемых сырьевых ресурсов, производится 197 тыс. тонн сжиженного газа, 125 тыс. тонн полиэтилена. Экспортный потенциал составляет 1,4 млрд долларов, что позволит увеличить стоимость производимой готовой продукции в 10 раз. [1] Ныне иностранные компании, привлекаемые для ведения поисковых и разведочных работ на нефть и газ, освобождаются от:

- всех видов налогов, отчислений и платежей, действующих на территории Республики, на период проведения геологоразведочных работ;
- таможенных платежей при импорте оборудования, материально-технических ресурсов и услуг, необходимых для проведения поисковых, разведочных и других сопутствующих работ.

Совместные предприятия по добыче нефти и газа, образуемые с участием иностранных компаний, осуществляющие поис-

ковые и разведочные работы на нефть и газ, освобождаются от:

- уплаты налога на доход (прибыль) сроком на семь лет с начала добычи нефти (газа). По истечении указанного срока ставка по этим налогам устанавливается в размере 50 процентов от действующей ставки;
- уплаты налога на имущество и на доходы иностранных участников от долевого участия в совместных предприятиях;
- обязательной продажи части валютной выручки от реализации продукции, полученной от добычи и переработке нефти (газа), на период возмещения вложенного капитала на поисковые (разведочные) работы.

Электроэнергетика страны также имеет высокий уровень развития. Основными направлениями развития данной отрасли являются строительство новых источников генерирующих мощностей, замена отработавшего расчетный энергоресурс оборудования генерирующих мощностей, удовлетворение потребности прогнозного роста энергопотребления, внедрение современных технологий энергопроизводства, снижение негативного воздействия объектов энергетики на окружающую среду. В целом, для развития отрасли в ближайшие 3 года планируется привлечь около 300 млн долл. инвестиций [1].

В отрасли легкой промышленности действует Программа модернизации и технического перевооружения предприятий. В отрасли действуют предприятия, созданные с участием инвесторов из таких стран как Германия, Италия, Южная Корея, Турция, США, Индия, Великобритания, Австрия и др. В целях стимулирования инвестиционной деятельности в легкой промышленности предусмотрен ряд льгот и преференций, в том числе:

- предприятия, специализирующиеся на производстве готовой одежды (швейных, трикотажных, кожаных изделий), чулочно-носочных изделий, обуви, освобождаются от уплаты всех видов налогов и сборов, кроме НДС;
- предприятия освобождаются от уплаты таможенных платежей (за исключением сборов на таможенное оформление) на технологическое и вспомогательное оборудование, технологическую оснастку и запасные части, завозимые для собственных нужд.

Не смотря на это, экономический рост вышеуказанных отраслей во многом зависит от инновационно-технологической модернизации производств, с развитием наукоемких и высокотехнологичных видов деятельности. В этой связи модернизация производства должна расширить этот процесс за счет включения в нее совокупности работ экономического и социальных направлений должен придать модернизации комплексный характер. Модернизация должна обеспечивать высокоэффективное обновление производства.

Список использованных информационных источников

1. Данные Госкомстата Республики Узбекистан за 2015–2016 гг.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ИННОВАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ МИНЕРАЛЬНО- СЫРЬЕВОГО КОМПЛЕКСА СТРАНЫ

М. Р. Сухимбаев, д. э. н., профессор;

Г. А. Кадырова, к. э. н., доцент;

Д. Р. Сухимбаева, д. э. н., профессор

***Карагандинский экономический университет, г. Караганда,
Казахстан***

Первостепенным элементом государственной инновационной политики в минерально-сырьевом комплексе страны (МСК) является соблюдение принципов экономической безопасности, которая в первую очередь *включает в себя энергетическую безопасность* инновационных проектов, их экономическую эффективность и экологическую безопасность.

На современном этапе экономика РК характеризуется высокой энергоёмкостью, превышающей удельную энергоёмкость экономики развитых стран. Причинами такого положения, кроме специфических климатических условий и территориальных факторов, являются сформировавшаяся в течение длительного периода времени структура промышленного производства и нарастающая технологическая отсталость энергоёмких отраслей промышленности и жилищно-коммунального хозяйства, а также недооценка стоимости ресурсов, не стимулирующая сбережение [1]. Ориентация экономики на энергоёмкий рост угрожает кон-

сервацией технологической отсталости и опережающим ростом внутреннего спроса на ресурсы, в результате которого даже при достижении максимальных технически реализуемых показателей роста их производства спрос на них сможет быть обеспечен путём расширения импорта или (и) ограничения экспорта [2]. Диспропорции в топливо- и энергообеспечении отдельных регионов РК вызваны географией размещения запасов первичных ресурсов, производства нефтепродуктов и электроэнергии по регионам страны, недостаточностью мощностей линий электропередачи.

Поэтому целью политики государства в данной сфере является достижение стратегических ориентиров роста эффективности с использованием широкого спектра стимулирующих потребителей ресурсов мер, обеспечивающих[3]:

- структурную перестройку казахстанской экономики в пользу малоэнергоёмких обрабатывающих отраслей и сферы услуг;

- реализацию потенциала технологического сбережения.

Для обеспечения энергетической безопасности инновационной системы недропользования необходимо решение двух первоочередных проблем. Во-первых, необходимо осуществить модернизацию во многом устаревшей морально и изношенной физически технологической базы МСК и обеспечить воспроизводство его вырабатываемой ресурсной базы (в новых регионах и худших природно-геологических условиях).

В первую очередь требуется технологическая модернизация существующих производственных мощностей (с учётом продления сроков их службы), а в дальнейшем – их коренная реконструкция и создание новых мощностей с использованием лучших отечественных и соответствующих нашим условиям зарубежных технологий [4], включая переход на энергосберегающие технологии.

Во-вторых, необходимо изменение структуры потребления и размещения производства топливно-сырьевых ресурсов. В республике должно быть предусмотрено увеличение потребления атомной энергии и ее рассредоточение по всем регионам страны.

Комплекс мер по снижению уровня энергоёмкости ВВП осу-

ществляется путем реализации целенаправленной энергосберегающей политики.

Система правовых, административных и экономических мер, стимулирующих эффективное использование энергии включает в себя:

- изменение существующих норм, правил и регламентов, определяющих расходование топлива и энергии, в направлении ужесточения требований к сбережению; совершенствование правил учета и контроля потребления, а также установление стандартов потребления и предельных потерь и обязательная сертификация потребляющих приборов и оборудования массового применения для установления их соответствия нормативам расхода энергии;

- проведение регулярного надзора за рациональным и эффективным расходованием ресурсов предприятий;

- создание дополнительных хозяйственных стимулов сбережения, превращающих его в эффективную сферу бизнеса;

- широкая популяризация государством эффективного использования энергии среди населения, массовое обучение персонала; создание доступных баз данных, содержащих информацию об энергосберегающих мероприятиях, технологиях и оборудовании, нормативно-технической документации; проведение конференций и семинаров по обмену опытом, пропаганда энергосбережения в средствах массовой информации.

Список использованных информационных источников

1. Aimagambetov Ye. B. The concept of using the National Fund / Aimagambetov Ye. B., Sikhimbayeva D. R., Sikhimbayev M. R. // Journal of Actual problems of Economics. – Kiev, 2016, № 10. – P. 35–42.
2. Сихимбаев М. Р. Пути обеспечения экологической безопасности в нефтедобывающих регионах Казахстана / М. Р. Сихимбаев // «Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований». – 2014. – № 8–1. – С. 101–105.
3. Сихимбаев М. Р. Инновационная система минерально-сырьевого комплекса Казахстана: стратегии и перспективы. – Изд-во LAP, Германия. 2012. – 290 с.
4. Сихимбаев М. Р. Развитие экономического механизма рационального недропользования в Казахстане / М. Р. Сихимбаев, Д. Р. Сихимбаева, В. Г. Боярский // Фундаментальные исследования. – 2016. – № 3–2. – С. 414–418.

РАЗВИТИЕ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ БАЗЫ ПЛАТЕЖЕЙ ЗА НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЕ

Д. Р. Сухимбаева, д. э. н., профессор;

Г. А. Кадырова, к. э. н., доцент

Карагандинский экономический университет, г. Караганда

Институциональной базой рентных платежей в недропользовании являются правовые и социальные отношения общества, законодательное закрепление которых является обоснованием взимания платежей за пользование недровыми ресурсами в пользу общества как собственника недр.

В Конституции Республики Казахстан записано, что земля и ее недра являются общенародной собственностью [1] и находятся в государственной собственности. Как ограниченный и невозобновляемый источник общественного богатства, минерально-сырьевые ресурсы недр составляют наиболее ценную часть экономического базиса любого государства, а в части наиболее дефицитных минералов – один из стратегических резервов, непосредственно влияющих на его экономическую безопасность и финансовую платежеспособность. Отсюда логически вытекает единственный возможный подход к определению собственника недр, а именно, закрепление их, включая пространство и находящиеся в них вещество и энергию, в государственной собственности, что, по существу, означает сохранение государственной монополии собственности на недра. Они рассматриваются как важнейшее достояние общества, в отношении которого частное право не применяется. Данный подход получил развитие в законодательстве РК в Указе Президента Республики Казахстан, имеющем силу Закона, «О недрах и недропользовании», которая называется «Право собственности на недра, полезные ископаемые и минеральное сырье», где записано, что в соответствии с Конституцией Республики Казахстан недра, в том числе полезные ископаемые, находятся в государственной собственности [2], и определены ограничения на пользование недрами в целях обеспечения национальной безопасности, сохранности окружающей природной среды, безопасности населения для сохранения запасов минерального сырья в интересах будущих поколений.

Таким образом, недра законодательно исключены из отношений гражданского имущественного оборота, невозможно осуществление актов их купли-продажи, дарения, наследования и других форм отчуждения. Допускаются лишь акты передачи права недропользования недропользователем другому лицу, осуществляемые на платной либо бесплатной основе, которые осуществляются только с разрешения государственного учреждения «Комитет геологии и недропользования Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан».

Сами же недродобывающие компании могут иметь различные формы собственности. Национальная компания «КазМунайГаз» (КМГ) – казахстанский оператор по разведке, добыче, переработке и транспортировке углеводородов, представляющий интересы государства в нефтегазовой отрасли Казахстана. Акционерное общество «Национальная компания «КазМунайГаз» создано путем слияния Национальной нефтегазовой компании «Казахойл» и Национальной компании «Транспорт нефти и газа» на основании Указа Президента Республики Казахстан от 20 февраля 2002 года. [3]. Другие недродобывающие компании – это в основном, акционерные общества с участием иностранного капитала.

Анализ тенденций привлечения инвестиций в экономику республики свидетельствует о том, что в ближайшей перспективе в отраслевой структуре инвестиций приоритеты сохранятся за нефтегазовой отраслью. В республике разработана и принята соответствующая законодательная база, которая предусматривает специальный налоговый режим недропользования [4, 5].

Сфера недропользования во многих отношениях является специфическим сектором экономики, воздействующим на весь комплекс экономических отношений страны, и поэтому должна рассматриваться в качестве особого объекта социального управления [6–8]. Гарантсиями для зарубежных инвесторов является прозрачность казахстанской контрактно-лицензионной системы, достаточно мягкое экологическое законодательство, стабильность налогообложения недропользования.

Главным ориентиром политики недропользования при этом должен являться не фискальный интерес государства как соб-

ственника недр, а тот способ их использования, который максимально полно отвечает национальным интересам.

Список использованных информационных источников

1. Конституция РК – Основной Закон. 30 августа 1995 года (с изменениями 7 октября 1998 года). – Астана, 2005. – 20 с.
2. Указ Президента РК «О недрах и недропользовании» № 2828 от 27.01.1996. – С. 5.
3. Национальная компания «КазМунайГаз» [Электронный ресурс] : официальный сайт. – Режим доступа: <http://www.kmg.kz/>. – Название с экрана.
4. Sikhimbayeva D. R. Taxation of subsoil use in Kazakhstan / D. R. Sikhimbayeva // Journal of Actual problems of Economics. – Kiev, 2014, № 10. – P. 406–411.
5. Sikhimbayeva D. R. Rent component of taxes and payments for subsoil use / D. R. Sikhimbayeva // Journal of Actual problems of Economics. – Kiev, 2015, № 5 (167). – P. 421–426.
6. Aimagambetov Ye. B. The concept of using the National Fund / Aimagambetov Ye. B., Sikhimbayeva D. R., Sikhimbayev M. R. // Journal of Actual problems of Economics. – Kiev, 2016, № 10 – P. 35–42.
7. Сихимбаева Д. Р. Приоритеты инвестирования нефтегазовой ренты / Д. Р. Сихимбаева // Международный журнал экспериментального образования. – 2013. – № 10 (часть 1) – С. 144–147.
8. Сихимбаева Д. Р. Нефтегазовый сектор и его место в финансовом бюджете региона / Д. Р. Сихимбаева, Н. С. Карагаев // Фундаментальные исследования. – 2012. – № 3–2. – С. 483–488.

РАЗВИТИЕ ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Л. Н. Халикова, к. э. н., доцент;

Ф. Х. Косимова, ст. преподаватель

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Заметное место в экономике стран с переходной экономикой занимает легкая промышленность. При этом, одним из приоритетных направлений является развитие текстильной отрасли. Предприятия отрасли производят и экспортируют такую продукцию, как хлопчатобумажная пряжа, хлопчатобумажные суровые ткани, трикотажное полотно, трикотажные и швейные из-

деля. Отрасль имеет стабильную сырьевую базу – в республике ежегодно производится более 1 млн тонн хлопкового волокна, из которого на данный момент перерабатывается около 25 %. В Узбекистане основной объём производственных мощностей сконцентрирован в прядильном производстве, и существует отличная возможность инвестирования в создание ткацких и швейных производств. В отрасли действует Программа модернизации и технического перевооружения предприятий. Целевым ориентиром дальнейшего развития инновационной экономики является доведение объема произведенной продукции до потребителей, что требует привлечения инновационных инвестиций.

В настоящее время в стране ведется исследование и дискуссия о том, какой должна стать инвестиционно-инновационный уровень управления экономикой.

Нам представляется, что такая экономика должна представлять собой как минимум трехуровневую структуру:

- первый уровень управления, где должны разрабатываться государственная политика и программы развития;
- второй уровень управления, включающий непосредственно инфраструктуру, генерирующую, финансирующую и поддерживающую инновационную деятельность (вузы, научные институты, технопарки, производственные предприятия, фонды, малый и средний бизнес и т. д.).

Вне зависимости от выбранной «модели» следует отталкиваться от нескольких основополагающих моментов. Формирование инвестиционно-инновационной экономики должно ориентироваться на приоритетные задачи экономического развития страны, особенно с позиции устойчивого развития, экономической безопасности и технологической независимости. Четко обозначенный вектор развития позволяет сосредотачивать ресурсы на основные цели.

Система, в которой инновации не будут «ожидать» своего часа, а максимально эффективно будут использоваться обществом, должна включать несколько компонентов:

- законодательный массив, регулирующий все возможные аспекты инновационной деятельности;

- инвестиционно-финансовый блок, который обеспечивал бы финансовую поддержку инноваций на каждом этапе жизненного цикла, особенно для посевного и стартового этапов;
- государственную поддержку в виде особых льгот и преференций для рискованных проектов и программ, государственные заказы и закупки;
- информационное обеспечение инновационной деятельности, включая создание актуализированных баз данных проектов;
- создание поддерживающей инфраструктуры и сети трансфера технологий как на уровне отдельных предприятий и организаций, так и на общереспубликанском уровне;
- подготовку кадров по различным аспектам инновационной деятельности и технологического менеджмента;
- формирование экспертного сообщества, предоставляющего различные услуги в области технологий и менеджмента;
- общественную осведомленность или просветительскую деятельность по формированию инвестиционно-инновационно-ориентированной экономики.

Каждый из этих элементов должны являться необходимым и достаточным условием. Развитие инвестиционно-инновационной деятельности экономики в целом, в частности предприятий особенно в условиях глобализации экономики, развитие конкурентной среды.

НЕОБХОДИМЫЕ УСЛОВИЯ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Л. Н. Халикова, к. э. н., доцент;

Н. Х. Рузубаева, ассистент

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

В современных условиях главной целью модернизации выступает обновление производства. Поскольку современная промышленная инфраструктура Узбекистана насчитывает более сотни подотраслей и производств, многие из них на сегодняшний день должны подвергаться усовершенствованию, обновлению. В этих условиях объектами модернизации становятся не только продукция, изделия, но и технологические, экономичес-

кие, организационные, социальные и управленческие аспекты. Модернизация производства предполагает повышение уровня техники и технологии используемой на предприятии. Обновление основных производственных фондов, как правило, должно осуществляться по мере обнаружения различных неполадок техники и технологии, машин и оборудования. Эффективность деятельности предприятия при осуществлении программы по реконструкции и модернизации во многом должна определяться рациональностью производственной структуры, а также организацией ее функционирования. В настоящее время взят курс на интенсивное развитие отраслей промышленности. Сущность интенсивного развития промышленного сектора экономики состоит в том, что увеличение масштабов производства будет достигнуто не столько за счет прироста трудовых, материальных и финансовых ресурсов, сколько путем дальнейшего улучшения их использования. Безусловно, в настоящее время одной из насущных задач развития промышленности стран СНГ, в частности Узбекистана должна также являться реконструкция и модернизация производства, с учётом общего износа производственных фондов. На стадии модернизации может быть заложен требуемый уровень технико-экономических и социальных параметров новой продукции, решается проблема выбора аналога мирового уровня. В современных условиях можно выделить следующие основные направления по модернизации производства: создание и внедрение в производство новых изделий и технологий, препятствующий повышению эффективности производства и конкурентоспособности промышленной продукции:

– низкая емкость внутреннего рынка промышленной продукции и узкая номенклатура выпускаемой продукции. Неразвитость глубоких переделов в отраслях обрабатывающей промышленности, низкая платежеспособность производителей промышленной продукции, ограниченный спрос на продукцию промышленной отрасли экономики со стороны малого и среднего предпринимательства, создает условия для импорта промышленной продукции. С ростом цен на энергоресурсы повышаются цены на важнейшие виды сырья и материалы, используемые предприятиями промышленной отрасли;

- высокая доля в себестоимости промышленной продукции затрат на транспортировку продукции по железной дороге, в связи с повышением тарифов. Повышение тарифов на транспортировку по железной дороге приводит к неконкурентоспособности отечественной промышленной продукции по цене по сравнению с аналогичной импортной продукцией;
- дефицит квалифицированных кадров в сфере производства и управления предприятиями;
- низкий уровень инновационной активности в отрасли и соответственно низкая доля в производстве наукоемкой, высокотехнологической продукции с высокой добавленной стоимостью;
- инвестиционная непривлекательность отрасли и недостаточность оборотных средств у предприятий; В основном существующие в Узбекистане промышленные предприятия слабо занимаются вопросами финансирования научных исследований, внедрением новых разработок для повышения конкурентоспособности производств и продукции;
- отсутствие современных систем менеджмента качества предприятий, слабый маркетинг и менеджмент управления производствами.

Проведение модернизации промышленности предполагает:

1. Максимально возможное использование ресурсов, направленных на реформирование предприятий. Главная задача руководства предприятия заключается в определении приоритетных направлений развития и создании условий, при которых сосредоточение основных ресурсов на этих направлениях было бы экономически выгодным.
2. Догоняющее развитие, которое в перспективе должно способствовать переходу промышленных предприятий от отстающего типа развития к устойчивому инновационному.
3. Заимствование технологий, что подразумевает сравнение имеющихся технологий и их зарубежных аналогов с целью минимизации расходов на технологическое перевооружение производства. Модернизация должна, согласно распространенным представлениям спасти страну, вывести ее к новым историческим рубежам и горизонтам развития. Это предполагает, во-первых, существенное обновление правящего слоя, во-вторых, формирование в ядре элиты «авангарда модернизации».

ВЛИЯНИЕ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ ФИНАНСОВЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА РАЗВИТИЕ ФИНАНСОВЫХ ОТНОШЕНИЙ

М. С. Хамраев, ассистент,

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Развитие финансовых отношений вызывается тем, что его стабильность не будет стабилизироваться на не возобновляемых финансовых ресурсах, не может быть призвана в стратегическом плане экономическим. Финансовая стабильность во многом зависит от производственного цикла, особенности кругооборота средств, источников финансирования, состава и структуры финансовых ресурсов, а также от размеров финансовых ресурсов.

На финансовую стабильность принципиальное давление оказывает двойное инвестирование. Под ним мы понимаем реальные и финансовые инвестиции [1–5]. Оба требуют структурировать устойчивый набор положительных признаков, характерных им видам инвестиций, дающих каждому из них право эффективно конкурировать и взаимодействовать друг с другом (табл. 1). При этом умелое применение конкурентных преимуществ обоих видов инвестирования обеспечивает наиболее эффективное достижение цели предприятий.

При этом следует отметить, что под реальными инвестициями понимаются условия вложений капитала в воспроизводство основных средств в инновационные материальные и нематериальные активы, в прирост запасов ценностей, связанных с осуществлением эффективной деятельности предприятия или обеспечением их конкурентных преимуществ. При помощи роста объема инвестиций капитала можно будет обеспечить рост будущей отдачи активов, приобретенных в ходе инвестиционного процесса.

Одним из побудительных мотивов к предпринимательской деятельности в реальном секторе экономики является способность реальных инвестиций генерировать большую норму прибыли. Отсюда следует, что инвестиционные проекты с положительным значением показателя чистого дисконтированного дохода, безусловно, могут увеличить капитал предприятия. Поэ-

тому доходы предприятий от ценных бумаг должны быть не ниже дохода, получаемого от основной деятельности предприятий.

Таблица 1 – Конкурентные преимущества реальных и финансовых инвестиций

ПРИТОК ИНВЕСТИЦИЙ	
Реальные инвестиции	Финансовые инвестиции
Функциональная направленность предприятия (его специализация)	Возможность получения дополнительного инвестиционного дохода за счет использования временного свободного капитала
Способствование росту рыночной стоимости бизнеса	Диверсификация прямых и обратных связей путем продажи и покупки ценных бумаг
Гарантия стабильного притока денежного потока	Использование эффективных финансовых механизмов регулирования инвестиционным портфелем
Обеспечение роста антиинфляционной защиты	Снижение количества контроля за предприятиями
Обеспечение роста производства и реализации продукции, повышение качества товаров и услуг, снижение текущих затрат	Возможности доходности от снижения операционной деятельности, как на внутреннем, так и на внешнем товарных рынках ростом прибыли на ценные бумаги, увеличением количества инвестиционных страховых услуг.

Эффективное использование реальных инвестиций гарантируют предприятию стабильный денежный поток, который формируется за счет амортизационных отчислений и идентифицируемых нематериальных активов даже в те периоды, когда использование реализованных инвестиционных проектов не приносит предприятию прибыль. Кроме того, в условиях роста инфляции, темпы роста цен на многие объекты реального инвестирования не только соответствуют, но во многих случаях даже обгоняют темпы инфляции.

Касаясь финансовых инвестиций, хотя характеризует вложение капитала в различные финансовые инструменты, в частности, в ценные бумаги, то в числе форм финансового инвестирования рекомендуется выделить размещение капитала в ценные бумаги (т. е. контрагентов и независимых участников рынка), а также доходные виды денежных инструментов. Размещение капитала в различные виды ценных бумаг должно быть направлено на извлечение инвестиционной прибыли.

Реализация выше указанного может способствовать инвестиционной стабильности предприятий. Экономические выгоды ее присутствия заключаются в новых возможностях диверсификации роста и доходности предприятий.

Список использованных информационных источников

1. Круглов М. И. Стратегическое управление компанией / М. И. Круглов. – Москва : Русская деловая литература, 1998. – С. 87–89, 703.
2. Крутик А. Б. Инвестиции и экономический рост предпринимательства. Серия «Учебники для вузов. Специальная литература» / А. Б. Крутик, Е. Г. Никольская. – Санкт-Петербург : И. Лань, 2000. – С. 57–58, 68–69, 94–96.
3. Серов В. М. Инвестиционный менеджмент : учеб. пособие / В. М. Серов. – Москва : ИНФРА-М, 2000. – С. 126–177;
4. Уткин Э. А. Антикризисное управление / Э. А. Уткин. – Москва : Тандем, 1997. – С. 224–225.
5. Фридмен М. Если бы деньги заговорили / М. Фридмен ; пер. с англ. – Москва : Дело, 1999. – С. 23–30.

ИНТЕГРАЦИЯ НАУКИ И ПРОИЗВОДСТВА – ВАЖНЕЙШИЙ ФАКТОР ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ НЕСТАБИЛЬНОСТИ УЖЕСТОЧЕНИЯ КОНКУРЕНТНОЙ БОРЬБЫ

Р. И. Холмуродов, д. э. н., профессор
Самаркандский государственный университет, г. Самарканд

Эффективный инновационный процесс, коммерциализация технологий и наукоемкой продукции возможны в странах с рыночно развитой экономикой, в которой ключевым механизмом является государственная финансовая поддержка активизации

инновационной деятельности предприятий. Основой интеграционного механизма, обеспечивающего технический прогресс государства, является наука, отвечающая новым реалиям. В этой связи в Узбекистане взят курс на создание прочного фундамента для дальнейшего развития отечественной науки. Развитие науки осуществляется благодаря политике, направленной на последовательное стимулирование научно-технического прогресса, реализацию инновационной политики государства в инновационной сфере.

Это позволит создать миллионы новых рабочих мест и даст мощный импульс развитию производства и экономики целом. Мировой опыт убедительно показывает, что к инновациям более восприимчивы малые предприятия.

В этой связи, для развития инновационной деятельности предприятий в Узбекистане был принят ряд основополагающих директивных документов в сфере развития отечественной науки и инноваций. К их числу можно отнести Указ Президента Узбекистана «О государственной поддержке науки и развитии инновационной деятельности» от 8 июля 1992 года и Постановление Кабинета Министров «О мерах по государственной поддержке развития науки и инновационной деятельности» от 21 июля 1992 года. В соответствии с Постановлением Президента Узбекистана «О мерах по совершенствованию координации и управления развитием науки и технологий» от 7 августа 2006 года были продолжены реформы. В этой области одним из приоритетных стало государственное регулирование управления и финансирования отечественной науки и сосредоточение ее на приоритетных направлениях для страны.

Согласно Постановлению Президента Узбекистана «О дополнительных мерах по стимулированию внедрения инновационных проектов и технологий в производство» от 15 июля 2008 года был принят ряд мер, способствующих созданию системы целевого финансирования научных проектов и дооснащения научных лабораторий современным оборудованием, организации фондов модернизации и новых технологий на предприятиях. В соответствии с данным Постановлением были проведены структурные реформы в системе управления научными исследования-

ми и были созданы благоприятные условия для подготовки молодых специалистов, обладающих глубокими знаниями, были приняты необходимые меры по дальнейшему развитию инновационной деятельности, принятые за счет более глубокого и эффективного использования результатов фундаментальных и прикладных работ. В целях обеспечения более тесной связи науки и производства, производителей инновационной продукции и ее потребителей стало проведение в республике ярмарки инновационных идей, технологий и проектов. Только за 2008–2016 гг. было выставлено на ярмарку более 4,0 тыс. инновационных идей и разработок, технологий, было подписано более 3 тыс. договоров, общей стоимостью более 110 млрд сумов, что способствовало производству инновационной продукции на 1,0 трлн сумов. [1]

Фундаментальные результаты, полученные научными работниками, служат основой для широкого развития инновационных разработок, которые сегодня интенсивно развиваются.

В Узбекистане имеется множество готовых к применению наукоемких технологий. Инновационные разработки требуют своего завершения в форме опытно-промышленных испытаний, оформления нормативной документации, бизнес-планов и других, финансируемых частично из Государственного бюджета, а по большей части – заинтересованными базовыми отраслями экономики и ведущими предприятиями. Для реализации разработок необходимо создавать посреднические организации, продвигающие инновации, на нужды производства, могущие решать многие задачи инновационного развития отраслей за счет продвижения отечественных инноваций. Участие в инновационном процессе высокотехнологичных предприятий позволит дополнительно создать значительное количество рабочих мест.

Однако, для обеспечения широкого продвижения инноваций и развития инновационной деятельности предприятий также необходимы специалисты высокого класса, имеющие базовые знания по современным технологиям, а также в области экономики, патентования, менеджмента, маркетинга и коммерциализации. Поэтому в программах обучения студентов вузов страны необходимо уделять внимание вопросам изучения специфики инновационного процесса, дифференцированию этого процесса, как в разрезе производств, так и в целом в стране.

Список использованных информационных источников

1. Салихов Ш. В. Узбекистан развивает эффективный механизм внедрения научных разработок в реальный сектор экономики [Электронный ресурс] / Ш. В. Салихов. – Режим доступа: <http://uzscience.uz/ru/linkpages/view/id/2>. – Название с экрана.

ФИНАНСОВЫЙ МЕХАНИЗМ РЕГУЛИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИИ

Б. Ш. Хусанов, к. э. н., и.о. доцента

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Существующий в настоящее время финансовый механизм регулирования управления социально-экономического развития тесно связан с нормативным регулированием. Последнее возникает на базе использования социальных нормативов, количественно и качественно ориентируя субъектов управления при финансовой оценке состояния общественных процессов и тенденций их развития.

Регулирование финансовых показателей, основанное на социальных нормативах, включает три уровня:

- оперативное регулирование, которое руководствуется вопросами «как» и «с помощью чего» можно регулировать экономические границы финансовых показателей;
- стратегическое регулирование, которое опирается на социальные нормы финансового обеспечения «что» и «когда»;
- собственно нормативное регулирование, руководствующееся вопросами «зачем» и «для чего» размещать финансовые ресурсы.

Применяемый сегодня в практике регулирования социально-экономическим развитием общества стран с переходной экономикой должны содержать в себе два вида норм, первый из которых регулирует финансовые затраты и собственно управленческие процессы, а второй – финансовые затраты, связанные с организационным процессом или, прежде всего, направленные на воспроизводство самого субъекта как целостной социально-экономической системы (республике, области, районе, пред-

приятии). При разработке и освоении тех социальных явлений в регионе, где отсутствуют апробированные ранее социальные нормативы, в последние десятилетия широко используются методы экспертных оценок, моделирования или эксперимента.

В современных условиях на уровне конкретных субъектов социальные нормативы должны быть классифицированы по различным признакам социальных норм (или нормативам):

- по основным сферам жизнедеятельности человека (труд, быт, культура, межличностное общение, социально-политическая жизнь). Подобные нормативы должны отображать, в первую очередь, обеспеченность финансово-материальными ресурсами в расчете на 10 000 человек населения, проживающих в конкретной административной территории. Это позволяет оценить соответствие, опережение или отставание уровня социального развития территории в сравнении с нормативными требованиями;

- нормативы, выражающиеся в требованиях, которые предъявляются к территориям-донорам и депрессивным территориям (область, район);

- нормативы, диктуемые временным критерием формирования социально-бытовой инфраструктуры, согласно которому его можно делить на:

- стационарную, поддерживающую жизнеобеспечение населения постоянно проживающих в населенных пунктах;

- мобильную, появление которой связано с применением вахтового и вахтово-экспедиционного методов освоения нефтегазовых территорий и которая находит свое применение в особо вахтовых территориях;

- нормативы, которыми фиксируется число представителей конкретной профессии, напр., учителей, работников культуры, продавцов в расчете на 10 000 человек населения конкретной территории.

Ныне используемые в практике социальные нормативы неизменны для определенного этапа, действуют на всем протяжении и носят конкретно-исторический характер. Последний, отображает потребности социального развития на одном этапе и неизбежно должен измениться в будущем на следующем этапе. В этом состоит их взаимосвязь с социальными стандартами и ори-

ентирами как эффективными величинами развития социальных процессов.

Прозрачность и приоритетность нормативов социальной обеспеченности конкретной территории и жизненных стандартов, на которые нацелено его развитие, должны отражать государственные минимальные социальные стандарты. Подобные социальные стандарты в качестве инструмента бюджетной политики также должны быть закреплены в качестве приоритетов перед другими направлениями расходов бюджетов всех уровней. На наш взгляд, по сути, существующие в настоящее время социальные нормативы, должны выполнять функции жизненных стандартов на минимальном уровне.

При формировании бюджетов различных уровней, в том числе и на конкретном территориальном уровне могут быть применяться системы социальных норм и нормативов в целях обеспечения конституционных прав по широкому кругу показателей. Значительная часть законодательно закрепленных норм определяет минимальные государственные гарантии и регулирует, главным образом сферу доходов, заработной платы, занятости, социального обеспечения, при помощи указанных нормативов можно будет обеспечивать конституционные права граждан. Большинство этих нормативов должны носить обязательный характер, т. е. перед государством, различными группами населения и должны обеспечиваться за счет его финансовых ресурсов.

Однако, во многих случаях, размеры устанавливаемых государством социальных нормативов определяются без достаточных оснований и по мере возможности пересматриваются в зависимости от темпов инфляции и имеющихся финансовых ресурсов. При этом сохраняется традиционная общая тенденция к расширению их круга и относительному снижению уровня регулируемых ими гарантий. В итоге может возникать непрозрачная ситуация: с одной стороны, налицо движение в сторону перехода на жизненные стандарты, с другой стороны, отсутствие надежных социальных гарантий, могущих их псевдоориентирами направленности социальных процессов по конкретной территории.

ГЛОБАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА И ГЛОБАЛЬНАЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ И НОВАЯ ПАРАДИГМА ПОЛИЦЕНТРИЧНОГО МИРА XXI ВЕКА

В. Г. Циватый, к. и. н., доцент, заслуженный работник
образования Украины
Дипломатическая академия Украины при МИД Украины, г. Киев

В первые десятилетия XXI века в глобализированном мировом сообществе возрастает роль дипломатии и, соответственно – меняется оценка действенности её инструментария. Относительно международных экономических отношений, дипломатия приобретает статус глобальной экономической дипломатии. Эволюция международных и дипломатических систем в глобальном пространстве XXI века существенно влияет на формы, методы и функции дипломатии в социуме. Глобальная история, современная глобалистика, глобальная дипломатия и экономическая дипломатия – все эти составляющие институционализируются в глобальную дипломатическую или политико-дипломатическую систему, которая постоянно эволюционирует в ответ на новые вызовы и угрозы современности, в т. ч. и в сфере экономики [1].

Поиск новой парадигмы в стимулировании модели глобальной экономики, непосредственно связан с эффективной реализацией целей и задач экономической дипломатии каждым из национальных государств. Одним из таких новых направлений может стать модель взаимоотношений бизнеса и власти, как составляющей политико-дипломатической системы глобального и национального измерения, как национальная и глобальная модель экономической дипломатии. Активная деятельность ассоциаций предпринимателей, в новом институциональном измерении XXI века, стала положительно влиять не только на функционирование рыночного механизма (как на национальных, так и международном уровнях), но также приносить ряд других положительных экстерналий, совершенствуя систему государственного управления в целом.

Институциональная организация бизнеса в системе отношений с властью определяет основные аспекты функционирования

ассоциации предпринимателей, и с точки зрения участия в управлении экономической составляющей государственного администрирования, и с точки зрения организации и защиты интересов частного сектора. Компаративный анализ практики деятельности бизнес-ассоциаций крупных зарубежных политико-экономических и политико-дипломатических национальных систем, а также ряда объединений бизнеса стран с развивающимися рынками позволяет среди основных институционализированных объединений делового сообщества, благодаря которым осуществляется взаимодействие частного сектора с властью, условно выделить следующие типы: универсальные ассоциации бизнеса (объединения работодателей/предпринимателей и торгово-промышленные палаты (ТПП)); функциональные бизнес-ассоциации; отраслевые бизнес-ассоциации; функционально-отраслевые ассоциации; бизнес-ассоциации малого/среднего бизнеса. Каждая из этих институциональных форм имеет свои истоки и исторические корни, как правило в период Средневековья и раннего Нового времени [3, с. 269–280; 4].

В Украине важное место отводится на современном этапе институциональному развитию и повышению эффективности национальной модели экономической дипломатии. Одной из составляющих частей этой модели на сегодня является Торгово-промышленная палата Украины (ТПП Украины) [2].

Таким образом, в контексте изложенного очевидно, что эффективность национального бизнеса через экономическую дипломатию на международных рынках напрямую зависит от политико-дипломатической поддержки и защиты их национальных государств. И чем слаженнее и продуктивнее будет работать модель «бизнес – экономическая дипломатия – государство», тем эффективнее будет новая глобальная модель и система мирового порядка для взаимодействия бизнес-ассоциаций на мировых рынках XXI века. Практика деятельности зарубежных бизнес-ассоциаций показывает, что, выступая главными посредниками в диалоге с властью (бизнес – государство – дипломатия), объединения делового сообщества играют важную роль в процессах, направленных на совершенствование экономической и

политико-дипломатической систем, функционирование национальных и международных рынков [4].

Обеспечивая выполнение основных функций бизнес-ассоциаций разного типа, деловые объединения осуществляют поддержку, продвижение и защиту экономических, институциональных, профессиональных и политико-дипломатических интересов предпринимателей, саморегулирование отраслей, повышение эффективности действия рыночного механизма и т. д. В основе этих политико-дипломатических отношений важное место занимает экономическая дипломатия и её инструментарий. Поиск новых путей экономического роста и стабильности глобализированного полицентричного мира XXI века во многом зависит от эффективности деятельности национальных и глобальных моделей экономической дипломатии, их международных институций.

Список использованных информационных источников

1. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / под ред. д-ра экон. наук А. А. Гриценко. – Харьков : Хорт, 2008. – 928 с.
2. Торгово-промышленная палата Украины (ТПП Украины) [Электронный ресурс] : официальный сайт. – Режим доступа: <http://www.ucci.org.ua/ru/main.html> 06.04.2017. – Название с экрана.
3. Циватый В. Г. Институционально-исторические традиции политико-дипломатических систем и дипломатии: социологический аспект / В. Г. Циватый // Социология дипломатии: Гипотеза, структура и тематические исследования : монография / Милан Язбец, Вячеслав Циватый и др. – Киев : Дипломатическая академия Украины при МИД Украины, 2015. – С. 269–280.
4. International Relations. Edited by Stephen McGlinchey. – Bristol, England, 2017. – Part I: DIPLOMACY. – P. 20–31.

СЕКЦИЯ 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

РЕГУЛИРОВАНИЕ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ МЕЖДУ РАЗЛИЧНЫМИ ИННОВАЦИОННЫМИ ЗАДАЧАМИ

С. С. Алиева, к. э. н., ст. преподаватель

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Основная проблема при распределении финансовых ресурсов между различными инновационными задачами, по мнению специалистов, связана с существующей тенденцией выделения бюджетных средств на устаревшие технологии путем лоббирования крупными корпоративными предприятиями и финансовыми институтами своих интересов в правительстве, хотя приоритетные отрасли достаточно хорошо известны [2].

Как известно, недавно принятым Постановлением Президента Республики Узбекистан, поставлена четкая задача по разработке максимально объективного долгосрочного прогноза научно-технологического развития страны на перспективу, который должен учесть имеющиеся глобальные тенденции развития. Такой прогноз при условии его качественной и конкретной проработки может стать основой для бюджетного планирования инновационного развития экономики страны.

Если правильно будут выбраны зоны приложения государственных инвестиций и последовательно осуществлена государственная инновационная политика, все расходы и потери бюджета не выльются в растрату огромных финансовых и материальных государственных ресурсов и «проедание» резервов, а напротив, станут источником обогащения, как для государства, так и для бизнеса.

Государственное финансовое регулирование должно быть признано средством обеспечения эффективного финансирования инновационного развития. Цель – поддержка инновационного развития экономики в условиях бюджетного реформирования. Хотя Концепция реформирования бюджетного процесса воплощает в себя Бюджетный Кодекс» (2013 г.) [1], но и до настоящего времени она не вполне реализуется во всех своих

аспектах. Окончательного перехода от принципов сметного финансирования к «бюджетированию, ориентированному на результат» пока еще на стадии становления. Разработка докладов о результатах и основных направлениях развития главных субъектов бюджетного планирования (министерств и ведомств) показала, что не всегда ясно, с помощью каких показателей можно оценить результат бюджетных вложений. Однако уже те элементы бюджетной реформы, которые сегодня внедрены в практику, позволяют сделать заключение о коренном изменении сущности бюджетного планирования.

Бюджетная реформа должна предполагать происхождение настолько существенных изменений в самой технологии бюджетного процесса, что сама она может быть отнесена к инновациям в сфере государственного управления. Общее направление и смысл бюджетной реформы состоят в расширении полномочий распорядителей бюджетных средств и изменении принципа распределения ассигнований из бюджета – от затратно-сметного к распределению по результатам. В этих условиях государственная финансовая поддержка должна оставаться в своем старом качестве, ориентированном на констатацию правильности расходования бюджетных средств с учетом действующих инструкций и в рамках выделенных объемов.

Государственная финансовая поддержка, прежде всего, должна менять формы и методы регулирования финансового обеспечения с тем, чтобы соответствовать новым принципам и подходам к бюджетному финансированию и с точки зрения применяемых методик «дотягиваться» до уровня, позволяющего адекватно отслеживать распределение и расходование бюджетных средств, а также использование государственного имущества. Основной формой государственного финансового регулирования, органически присущей подходам современной бюджетной реформы должен выступать контроль за эффективностью использования средств, направляемых на инновационное развитие.

Постепенный сдвиг финансового регулирования с прежних жестких форм и методов финансового контроля к кажущимся более мягкими и «терпимыми» методам контроля, отнюдь не является прозрачным. В условиях глобализации привычные

формы финансового контроля теряют свою эффективность и становятся вообще неприменимыми.

Так, если бюджетные средства выделяются на конкурсе по критерию предполагаемой результативности их расходования, используются распорядителями бюджетных средств при укрупненной бюджетной классификации и управленческом учете, то пытаться отследить и проконтролировать распределение и расходование этих средств методами традиционного «контроля правильности» – значит обречь финансовый контроль на заведомую неэффективность и недейственность. Стремление сохранить строгость традиционных форм государственного финансового контроля в условиях общей либерализации бюджетных отношений может привести к выводу из-под государственного финансового контроля – стратегический аудит. Целью последнего должна выступать оценка ресурсной обеспеченности и реализуемости заявленных планов. Чем более масштабны, ресурсоемки и долговременны проекты, осуществляемые за счет государственных средств, тем более необходима предварительная экспертиза их государственными органами. Залогом расходования средств в направлениях долгосрочных проектов, их способности обеспечить достижение заявленных стратегических целей должна служить бюджетная поддержка.

Список использованных информационных источников

1. Бюджетный Кодекс Республики Узбекистан. Утвержден Законом Республики Узбекистан от 26.12.2013г. № ЗРУ-360, 2013 «Об утверждении Бюджетного кодекса РУз».
2. Пискунов Д. Инвестиции в России [Электронный ресурс] / Д. Пискунов. – Режим доступа: <http://stra.teg.ru/lenta/innovation/1175>. – Название с экрана.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ СОДЕЙСТВИЕ РАЗВИТИЮ СТИМУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПРОИЗВОДСТВА

3. О. Ахроров, ассистент

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Если на первый план при реализации государственных (бюджетных) мероприятий в рамках направления обеспечения инно-

вационного развития, будут выдвигать вопросы оценки результативности (эффективности) бюджетных расходов, а также оценки возможности выхода на заданные параметры состояния экономики, достигаемые в результате осуществления бюджетного финансирования на науку и инновации (стратегический), то в направлении обеспечения инновационного развития страны, ориентированном на формирование предпосылок для широкой экономической активности, центральными являются вопросы реальной экономической политики в той ее части, которая касается стимулирования инновационного производства.

Здесь, прежде всего, речь идет о развитии венчурного (рискового) финансирования [2] в неопределенные с позиции перспективы инновационные проекты, которые в случае успеха могут гарантировать лидерство на рынке. Государственная финансовая поддержка в данной области может осуществляться в форме финансирования государственных программ, создания венчурных гарантийных фондов, грантовой поддержки инновационных производств, государственно-частного партнерства. Так, для развития индустрии венчурного инвестирования, инновационных отраслей экономики и продвижения на международный рынок отечественных наукоемких технологических продуктов правительством страны должна быть создана венчурная компания (ВК). Аналогичным задачам служит Фонд поддержки и развития научно-технической деятельности [1].

Необходимо государственное содействие системе оборота результатов интеллектуальной деятельности. Это предполагает стимулирование патентной активности и обеспечение последовательной защиты прав на продукты интеллектуальной собственности; инвентаризацию, оценку стоимости, оформление прав и учет продуктов интеллектуальной деятельности на государственных предприятиях, анализ возможности их использования и разработку финансового механизма использования. Особенно актуальной данная задача становится сегодня, в условиях динамичного сокращения списка стратегических предприятий и подготовки их к приватизации.

Задачи коммерциализации рынка научно-технической продукции, являющейся основой инновационного развития рыночной экономики, ставят на повестку дня вопросы инновацион-

ного аудита. Цель последнего – контроль эффективности расходования финансовых средств на осуществление интеллектуальной деятельности, а также на распоряжение и использование результатов данной деятельности.

Примером корпоративного инновационного развития может служить работа по структуризации продуктов интеллектуальной деятельности, оценке их стоимости, анализу возможности и разработке механизма использования.

Государственная поддержка инновационного развития аналогично должна включать контроль качества инновационного продукта интеллектуальной деятельности, оценки их стоимости, учета и эффективности использования результатов интеллектуальной деятельности, осуществляемой за счет бюджетных средств.

Экономической базой для обеспечения широкого использования инноваций должен являться малый бизнес. В качестве важнейшего требования экономики инновационного типа также должно выступать стабильное уверенное развитие малого бизнеса, являющегося испытательной базой внедрения различного рода инноваций.

В целях налогового стимулирования инновационной деятельности для отдельных сфер введены налоговые льготы. К примеру, в целях поддержки инновационной деятельности для плательщиков налога на прибыль предоставлено право уменьшения налогооблагаемой прибыли на сумму средств, направленных на модернизацию, техническое и технологическое перевооружение производства, приобретение нового технологического оборудования, погашение кредитов, выданных на указанные цели, возмещение стоимости объектов лизинга за вычетом начислений амортизации в течение пяти лет, но не более чем 30 % налогооблагаемой прибыли.

Так или иначе, практически во всех странах, именно государство является инициатором и непосредственным участником стимулирования и поддержки инновационной деятельности предприятий. При этом налоговые механизмы поддержки инновационной деятельности занимают особую значимую роль, которую следует укреплять и развивать.

Список использованных информационных источников

1. Постановление Президента Республики «О мерах по дальнейшему совершенствованию деятельности Академии наук, организации, управления и финансирования научно-исследовательской деятельности» от 17.02.2017 г.
2. Зайналов Дж.Р. Методы оценки доходов инновационного малого бизнеса сферы услуг, полученных в процессе эффективного использования денежных средств / Зайналов Дж.Р., Расулов З., Усмонов С. // Хизмат курсатиш сохасининг инновацион ривожланишини таъминлаш муаммолари мавзусида профессор-укитувчиларнинг республика илмий-амалий анжумани (2012 йил, 25–27 апрел). – Самарканд : СамИСИ, 2012. – С. 302–305.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ

Т. О. Бодня, асистент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі» м. Полтава

Управління розвитком людських ресурсів є однією з актуальних проблем науки і практики.

Існують різноманітні підходи до визначення самої категорії людських ресурсів і здебільшого це зв'язано з потребами вирішення тих або інших проблем. Категорія «людські ресурси» (від фр. *ressorce* – резерви, запаси) аж до кінця XX століття найчастіше ототожнювалася з категорією «трудові ресурси» і трактувалася як людські запаси (резерви), що є в наявності, з їхніми професійними й фізичними здібностями, призначеними для забезпечення процесів суспільного відтворення.

Людські ресурси – це поняття, яке відображає головне багатство будь-якого суспільства, процвітання якого є можливим при створенні умов для відтворення, використання і розвитку цього ресурсу з врахуванням інтересів кожної людини.

Регулювання зайнятості людських ресурсів здійснюється за двома напрямками: активна політика зайнятості та створення гнучких форм зайнятості. Перший напрям передбачає розробку програм сприяння зайнятості, які охоплюють як окремі категорії населення, так і специфічні випадки загрози безробіття, викли-

кані економічною та політичною ситуаціями, а також стихійними лихами. До таких програм відносять: програми суспільних робіт, професійна підготовка для молоді, допомога безробітним. Другий напрям передбачає створення сприятливих умов, здатних підвищити рівень зайнятості населення. До них належать установлення працездатному населенню вигідніших форм та режимів праці, допомога підприємцям у маневруванні кількістю та якістю робочої сили, у вирішенні проблем, пов'язаних з використанням праці жінок, людей похилого віку, іноземних робітників.

Основною метою державного регулювання зайнятості людських ресурсів є створення відповідних умов для забезпечення максимально можливої рівноваги між попитом і пропозицією робочої сили; оптимальної величини заробітної плати при даному рівні розвитку економіки; забезпечення соціального захисту працівників і прав людини; сприятливих умов для відтворення конкурентоздатного людського капіталу з урахуванням міжнародного розподілу праці та вимог Світової Організації Торгівлі (СОТ). Основними задачами державного регулювання ринку праці є:

- створення економічних передумов завданнями населення на основі розробки і реалізації економічної політики, спрямованої на розвиток нових і збереження наявних ефективних робочих місць;
- сприяння реалізації права на працю і одержання трудового доходу; – виявлення та розв'язання протиріч ринку праці; – сприяння подоланню дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили;
- проведення реалістичної політики у галузі підвищення зайнятості населення, соціального захисту, соціальної підтримки і соціального забезпечення;
- використання економічних регуляторів розширення попиту на робочу силу і тісним поєднанням із загальноекономічною політикою розвитку економіки (інвестиціями, кредитно-фінансовою системою, податковою, бюджетною, зовнішньоекономічною діяльністю);
- створення умов для розширення попиту на висококваліфікованих працівників (із забезпеченням престижної заробітної плати) у пріоритетних галузях економіки;

- надання соціальних послуг населенню і роботодавцям;
- організація профорієнтаційної роботи;
- створення державної системи моніторингу і прогнозування потреб економіки (залежно від ситуаційних моделей економічного розвитку) в професійно-кваліфікаційному складі робочої сили;
- створення умов для забезпечення посиленої участі соціально вразливих верств населення в суспільному виробництві;
- сприяння скороченню і обмеженню неформальної зайнятості;
- сприяння адаптації ринку праці, соціально-трудових відносин до умов глобалізації та інтеграції України в світовий економічний простір.

До системи державного регулювання зайнятості людських ресурсів необхідно застосовувати комплексний методологічний підхід, який включає:

- визначення попиту державного регулювання ринку праці; розкриття його основних характеристик; визначення суб'єктів, об'єктів, принципів, завдань, видів, методів державного регулювання ринку праці;
- у сучасних умовах є необхідним усунення надмірної лібералізації економіки України за рахунок захисту вітчизняного товаровиробника, концентрації ресурсів і державного управління економікою на пріоритетних для держави галузях, жорсткого контролю недержавної фінансової та банківської сфери; контролю зовнішньої торгівлі продукції підприємств, підпорядкованих державі з метою зміцнення національно-орієнтованої економіки;
- ефективність державних механізмів регулювання ринку праці значною мірою буде визначатися тим, наскільки на державному рівні будуть враховані типові загальноєвропейські орієнтири соціально-економічної політики наддержавних організаційних утворень при ослабленні впливу на ці процеси національної держави.

Отже, державне регулювання зайнятості людських ресурсів:

- є складною динамічною системою;
- є важливою сферою регулювання соціально-економічних і трудових відносин;
- носить конкретний характер;

- охоплює всі складові ринку праці: формування, розподіл, використання, зайнятість, соціальне забезпечення, соціальний захист, підготовку та перепідготовку робочої сили;
- орієнтовано на додержання об'єктивних законів і закономірностей розвитку суспільства;
- базується на реалізації законів і нормативних актів держави;
- здійснюється спеціальними органами державного регулювання;
- взаємоузгоджує інтереси різних економічних суб'єктів соціальних груп і суспільства в цілому;
- адаптується до умов глобалізації і відкритості економіки.

НАПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ПОДДЕРЖКИ И ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

М. Р. Болтабаев, д. э. н., профессор;

З. Ж. Расулов, к. э. н., ст. преподаватель

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Сущность инновационного развития стоит в изменении характера экономического роста – в переходе от экстенсивного развития, основанного на устаревших технологиях, организации и структуре экономики, к интенсивному развитию на основе нововведений.

Только при проведении системной государственной инновационной политики предпринимаемые меры и расходы государственного бюджета приведут к желаемому росту инновационной активности. Но по содержанию государственная инновационная политика в долгосрочной и среднесрочной перспективе различна. Роль государства, характер его участия в обеспечении инновационного развития и значение государственных финансов в том и другом случае также будут различными. А потому принципиально различаются и формы соответствующего финансового контроля.

Таким образом, исходя из системного понимания инноваций, следует заключить, что обеспечение инновационного развития экономики должно осуществляться в двух основных направле-

ниях, разнящихся по содержанию, движущим силам и источникам финансирования.

В этой связи, приоритетным направлением в этой сфере должно стать обеспечение потребностей и их поддержка, т. е. науки в целях создания условий для научных открытий и крупных изобретений с одновременным обеспечением и защитой прав на продукты интеллектуальной собственности. Данное направление обеспечения инновационного развития должно ориентироваться не только на так называемые базисные инновации или нововведения, основанные на научных открытиях и крупных изобретениях нововведения, лежащие в основе новых поколений техники и технологии, но и на государственное финансирование. Кластеры (взаимосвязанные группы) таких инноваций являются основой для формирования нового технологического уклада, определяют его структуру. В настоящее время признано, что структуру современного технологического уклада определяют такие отрасли, как микроэлектроника, биотехнология и информатика. На базе этих отраслей развиваются производства, считающиеся перспективными с точки зрения долгосрочных задач развития экономики. Сюда принято относить гибкие технологии и робототехнику, нетрадиционную энергетику, композиты и керамику, малоотходные и безотходные экологически чистые технологии, телекоммуникации, принципиально новые виды транспорта и т. п.

Кроме того, немаловажную роль должны играть и направления – формирование предпосылок для широкой экономической активности, поддержка инновационной политики корпоративных и малых предприятий путем создания условий наибольшего благоприятствования для внедрения новых форм производства; создание инновационной институциональной среды, развитие инфраструктуры экономики, обеспечивающей растущий спрос со стороны новых производств.

При этом задачи государства должны состоять в финансовом контроле при реализации финансового обеспечения инновационного развития экономики в целом и субъектов малого бизнеса и частного предпринимательства.

В первом случае направление инновационного развития должно сводиться:

- к участию государства в формировании новых технологических укладов на базе научных открытий и крупных изобретений, определяющих новые поколения техники и технологий;
- к построению национальной инновационной системы и созданию так называемого «финансового механизма поддержки коммерциализации изобретений» при одновременном совершенствовании законодательства в сфере интеллектуальной собственности.

В этой связи, важнейшими государственными проблемами в рассматриваемом направлении должно являться:

- определение и оценка принципиальных направлений инноваций, которые в состоянии будет обеспечить развитие экономики с учетом имеющегося научного и ресурсного (в том числе финансового) потенциала;
- выбор инновационной стратегии на долгосрочный период с последующим финансированием мероприятий в рамках данной стратегии за счет государственных бюджетных средств.

Здесь прямое бюджетное финансирование реализации выбранной инновационной стратегии должно стать решающим значением для достижения целей государственной инновационной политики в долгосрочной перспективе. Следует отметить, что соотношение государственных и частных инвестиций в НИОКР в развитых странах и в Узбекистане различно, причем доля государства у нас достигает $\frac{3}{4}$, а в указанных странах – одну треть [1]. Наивно было бы полагать, что какими-либо мерами можно в одночасье изменить положение в нашей стране и заставить частный капитал серьезно вкладывать свои средства в науку.

Если реально оценивать достигнутые в последние годы результаты преобразований отечественной экономики, то станет ясно, что решающее средство осуществления сегодня модернизации экономики-это серьезное бюджетное финансирование инновационных секторов. Исключительно косвенным стимулированием развития высокотехнологичных отраслей методами, скажем, льготного налогообложения качественно изменить структуру экономики не удастся даже в долгосрочной перспективе.

Однако прежде чем наращивать финансирование науки из бюджета, необходимо определить наиболее перспективные с точки зрения отдачи направления ее развития. Ключевую роль

здесь должно сыграть не только выявление потенциальных или фактически имеющихся научных звеньев, но и прогнозирование вероятных результатов финансовой поддержки, а также оценка их применимости и возможной отдачи с т. з. средне- и долгосрочных перспектив развития экономики в целом, в частности и бизнес-интересов.

Список использованных информационных источников

1. Интеллектуальная собственность. Актуальные проблемы теории и практики / Сб. научных трудов. Т. 1. Под ред. В. Н. Лопатина. – С. 18.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У ТРАНСКОРДОННОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ

К. В. Гороховська, аспірант

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці*

Транскордонне співробітництво (ТКС) вважають однією з характерних ознак сучасних світогосподарських відносин, важливою складовою загальнодержавної політики у різних галузях національної економіки, а також особливою формою зовнішньоекономічної діяльності прикордонних територій. Досвід більшості європейських країн показав, що одним з факторів прискорення соціально-економічного розвитку є ТКС. Надзвичайно актуальним для України є процес налагодження та забезпечення ефективності транскордонних зав'язків.

У даний час у вітчизняній науці здійснюються лише перші спроби системних досліджень транскордонного співробітництва. На початковому етапі формування перебуває система підтримки транскордонного співробітництва. У зв'язку з цим основними пріоритетами у розвитку транскордонного співробітництва мають бути визначені наступні завдання:

- ✓ підвищення конкурентоспроможності українських регіонів, зокрема прикордонних;
- ✓ сприяння гармонійній інтеграції України та її регіонів у загальноєвропейський простір;
- ✓ розвиток національного законодавства у галузі транскордонного співробітництва з урахуванням основних рекомендацій

Ради Європи, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій;

✓ підготовка кваліфікованих кадрів для реалізації проєктів та програм транскордонного співробітництва;

✓ реалізація фундаментальних досліджень з питань розвитку транскордонного співробітництва, теоретичних основ, форм і механізмів транскордонного співробітництва з урахуванням світового, а особливо, європейського досвіду, кращих вітчизняних та зарубіжних практик у цій галузі.

Важливою складовою реалізації такої співпраці є фінансування транскордонного співробітництва. Як показує світовий досвід, однією з таких форм, яка довела свою ефективність, виступає взаємодія держави та приватного сектора у формі державно-приватного партнерства. Йдеться про те, що функції, які традиційно вважаються монополією держави, а саме: будівництво та утримання автомобільних доріг, мостів, залізничних та автовокзалів, аеропортів, шкіл, закладів культури та охорони здоров'я – віддати за певних умов до сфери відповідальності приватного сектору.

Перевагами використання механізму державно-приватного партнерства в розвитку транскордонної інфраструктури, є наступні: залучення ресурсів приватного бізнесу, в т. ч. і фінансових; інновації приватного сектору; запровадження конкурентних відносин у монопольну сферу; досвід приватного сектору, включаючи управлінський; підвищення ефективності витрат; зниження собівартості та підвищення якості інфраструктурних послуг; більш ефективне використання активів; забезпечення прибутковості та податкових надходжень; економія часу реалізації; виявлення потенційних партнерів; рівномірний розподіл інвестицій на весь життєвий цикл проєкту; економія бюджетних коштів; орієнтація на кінцевого споживача; доступ на ринки капіталів; вдосконалення процесу калькулювання; підвищення кваліфікації працівників державних та комунальних підприємств тощо.

Список використаних інформаційних джерел

1. Мікула Н. Транскордонне співробітництво : навч. посіб. / Н. Мікула, В. Толкованов. – Київ : Крамар, 2011. – 259 с.
2. Шилепницький П. І. Державно-приватне партнерство: теорія і практика : монографія / П. І. Шилепницький ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. – Чернівці : Ін-т регіон. дослідж., 2011. – 454 с.

ПРОБЛЕМА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НАЛОГОВЫХ ЛЬГОТ ДЛЯ СТИМУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

А. Н. Жабриев, д. э. н., профессор;

М. П. Давлатова, магистрант

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

В современных условиях реформирования экономики использование финансовых механизмов стимулирования инновационной деятельности утверждается при помощи налоговых льгот и требует меньших бюджетных затрат, чем финансирование из бюджета, и в то же время им может быть охвачен гораздо больший круг предприятий и выпускаемой ими инновационной продукции.

Главным источником формирования средств государственного бюджета являются налоговые поступления, которые также являются действенным инструментом воздействия на инвестиционно-инновационную деятельность [2]. В соответствии с Налоговым кодексом (2008 г.) в нашей республике применяется 10 видов налогов, 5 других обязательных платежей, а также действуют упрощенные режимы налогообложения для малых предприятий, микрофирм, торговых организаций, фермерских хозяйств, и фиксированный налог по отдельным видам деятельности [3]. По некоторым из них государство установило льготы, стимулирующие инновации (рис. 1).

Касаясь этого, необходимо отметить, что инновационная активность любого субъекта, на наш взгляд сопровождается использованием различных налоговых и прочих льгот, не зависимо от сферы и направления их деятельности. Льготные меры должны быть нацелены на поддержку развития инновационной деятельности субъектов малого бизнеса.

Большинство налоговых льгот действовало в соответствии с Постановлением Президента РУз от 15 июля 2008 г. «О дополнительных мерах по стимулированию внедрения инновационных проектов и технологий в производство», а также Налоговым Кодексом Республики Узбекистан до 2013 года. Например, по

некоторым видам налогов, кроме единого налогового платежа, средства, направляемые в инновационную деятельность сферы научных учреждений, были освобождены от уплаты практически всех видов налогов. Они не были продлены на новый период, и срок их действия в конце 2012 года завершился. Все это, безусловно, сказалось на инновационной активности научных учреждений и других организаций, которые ранее использовали вышеуказанные налоговые льготы.

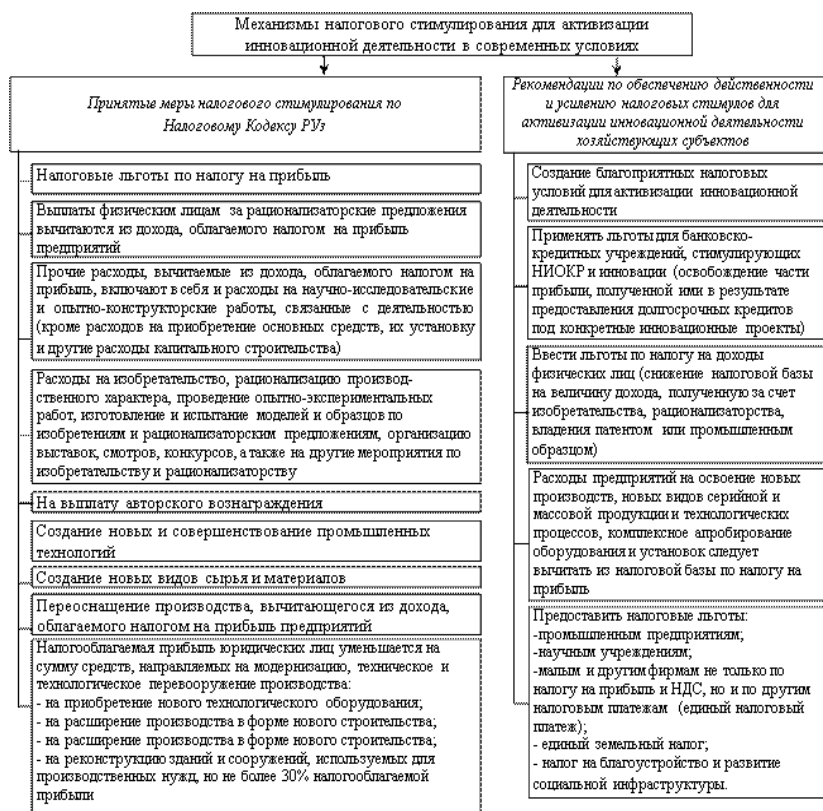

Рисунок 1 – Механизмы налогового стимулирования для активизации инновационной деятельности [1]

Список использованных информационных источников

1. Налоговый кодекс РУз от 25.12.2007 г. № ЗРУ-136, 2007, № 52.
2. Зайналов Дж.Р. Влияние инновационной политики на социально-экономическую стабильность. Проблемы и перспективы социально-экономического развития региона под влиянием мирохозяйственных связей: сборник научных трудов по материалам междунар.научно-практических конф. г. Невинномыск, 16 декабря 2011 г. – Ставрополь : Сервис школа; Невинномыск : НГГИ, 2012. – С. 251–259.
3. Зайналов Дж.Р., Данияров К., Кучкоров Р. Инвестиции, инновации и модернизация в условиях научно-технического прогресса. Материалы международной научно-практической конференции. 17 февраля 2012 г. Министерство образования и науки РФ, ФГБОУ ВПО «Тамбовский государственный университет им. Г. Р. Державина» / отв. ред. М. А. Пахомов. Тамбов : Издательский дом ТГУ им. Г.Р. Державина, 2012. – С. 141–152.

МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

С. І. Заворотній, аспірант

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Сучасний соціально-економічний розвиток країн у динамічному глобальному середовищі може бути успішним лише за умови цілеспрямованої державної активізації інноваційного розвитку національної економіки. Основними шляхами виходу економічної динаміки на новий рівень технологічного та структурно оптимізованого розвитку є формування інформаційно-інноваційного стану економіки певної країни. Це означає необхідність переходу до якісно інших методів та інструментів державної макроекономічної політики.

У структурі цілей та завдань державного макроекономічного регулювання досі зберігаються завдання підтримки макроекономічної рівноваги, стимулювання економічного зростання, дії з антициклічної політики, вплив на стан безробіття, мінімізація рівня інфляції, формування валютного курсу. Проте у сучасних умовах цей усталений набір цілей та відповідних їм інструментів державного регулювання стає недостатнім. Проблема поля-

гає у тому, що традиційний інструментарій не дає змоги вирішувати питання виходу на новий технологічний рівень розвитку, тобто автоматично утримує національну економіку у вже застаріваючих формах організаційно-економічних відносин. Сьогодні на глобальному рівні вони не можуть надати жодних переваг будь-якій країні, а їх збереження провокує неухильне відставання національної економіки від тенденцій світового розвитку.

Важливим питанням для кожної країни є проблема конкурентоспроможності на глобальному рівні. Для малих відкритих економік вона не означає наявність глобальну конкурентоспроможність усіх галузей, секторів та сфер національного господарства. Достатньо мати переваги лише у деяких сферах, які дають істотну конкурентну перевагу. Проте ці галузі мають створювати ефект інноваційного поштовху для інших секторів економіки. Таким чином економіка будь-якої країни не випадатиме із сучасної глобальної економічної динаміки і матиме можливість користуватися усіма благами міжнародного поділу праці.

У сучасних умовах саме процеси відтворення інноваційного типу створюють основу соціально-економічного зростання, а їхня активізація сприяє глобалізації економічного розвитку та трансформації суспільства в цілому. Сьогодні питання трансформації суспільства є вкрай актуальним, оскільки це теж глобальний процес. Воно містить у своїй основі перетворення всього соціуму та його функціональних складових (демографічних, екологічних, технологічних, економічних, державно-політичних, соціокультурних) і територіально-просторових підсистем (місцевих, регіональних, національних, глобальних). Отже, у сучасних умовах сам процес трансформації має розглядатися як результат циклічного розвитку, який у своїй основі містить інноваційну складову.

Сучасна трансформація суспільства у її глобалізованому розумінні здійснюється шляхом його інноваційного оновлення через систему економічного відтворення з використанням результатів інновацій, зміну структури виробництва та його технологічного рівня, їх соціальних наслідків. Світовий досвід упевнено засвідчує, що саме від темпів та рівня інноваційного розвитку національної економіки залежить її здатність відпові-

дати на нові суперечності і виклики: ненадійність існування економічних систем, переривчастість сталого розвитку, тимчасовість конкурентних переваг, ризик інтеграційних об'єднань, валютно-фінансова нестабільність.

Таким чином, у сучасних умовах має суттєво змінюватися державне макроекономічне регулювання, метою якого має стати активізація інноваційного розвитку країни. Це означає передусім зміну макроекономічного інструментарію державного управління. Як уявляється, до нього мають увійти наступні елементи. По-перше, це державна підтримка інвестицій у нові технології, ті, які сьогодні позначаються аббревіатурою GRIN – гено, робо, інфо, нано технології. Це нові перспективні економічні пріоритети. По-друге, активізувати створення інноваційних кластерів, які дають змогу перейти до нових технологічних рівнів та певною мірою забезпечити світову конкурентоспроможність. По-третє, змінити сутність амортизаційної політики у напрямку стимулювання підприємців до інноваційної активності, при цьому переглянувши цільову спрямованість податкової політики. По-четверте, держава має активізувати створення інноваційних зон всередині країни, забезпечивши приплив іноземного інвестиційного капіталу. Ці зони мають стати центрами економічного зростання, імпульс від яких буде поширюватись на всю економіку. Нарешті, ефективним інструментом є закупівля іноземних ноу-хау, їх удосконалення та впровадження у технологічне відтворення національної економіки.

Інноваційний розвиток країни сьогодні є і на майбутнє залишається єдиним ефективним шляхом соціально-економічної динаміки суспільства, який дає змогу не лише відповідати на виклики сучасного світу, але й упевнено триматися в умовах зростання значної турбулентності глобальної економіки.

РЕГУЛИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СУБЪЕКТОВ

Дж. Р. Зайналов, д. э. н., профессор

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Система налогообложения, построенная в соответствии с основными принципами регулирования экономики, может воздей-

ствовать на воспроизводство, стимулировать развитие деятельности одних инновационных предпринимательских субъектов и сдерживать развитие других.

В этой связи в формировании налоговой системы можно выделить основные принципы, среди которых более приоритетными является базис налоговых отношений, остающийся до сих пор актуальным для предпринимательских субъектов независимо от времени и конкретных особенностей экономических ситуаций. К ним можно отнести:

- характерные черты, непосредственно обогащающие содержание принципа справедливости, утверждающий всеобщее обложение и равномерное распределение налогового бремени между предпринимательскими субъектами пропорциональной их доходам;

- характерные черты, обогащающие содержание принципа определенности, обуславливающий необходимость уточнения и доведения до предпринимательских субъектов информации о сумме, способе и времени налогового платежа заранее;

- характерные черты, связанные с удобством взимания налога. Предполагающий определение способа, метода, которые более всего подходят для предпринимательских субъектов. Это предполагает право выбора предпринимательским субъектам способа изъятия;

- характерные черты, направленные на обеспечение экономии, или дешевизны, обуславливающий необходимость сокращения издержек взимания налога путем рационализации налогообложения предпринимательских субъектов.

Принципы налогообложения инновационных предпринимательских субъектов должен формироваться с учетом экономических ситуаций и определять направления развития налогообложения.

С учетом этого в республике создана методологическая база, которая включает основную массу норм, регулирующих область общественных отношений производственного процесса. Предполагалось, что новый Налоговый кодекс позволит решать проблемы, связанные:

- с усилением нормативно-правовой базы, регулирующей взаимоотношения и взаимосвязи между государством и субъек-

тами экономики, предпринимателями и отдельными физическими и юридическими лицами;

- с развитием налоговой системы, учитывающей региональные особенности и обеспечивающей баланс общегосударственных, корпоративных и частных интересов;

- со снижением общего налогового бремени, содействующим развитию предпринимательской и инвестиционной деятельности;

- с формированием консолидированного бюджета, способствующим лучшей наполняемости его доходной части и поддержанию сбалансированности интересов путем рациональной организации вертикального распределения доходов по различным уровням государственного управления;

- с гармонизацией налоговых отношений в рамках стран СНГ, предполагающей унификацию налоговых систем, порядка исчисления и взимания налогов и создание условий для рационального перемещения товаров и услуг;

- с приведением системы налогообложения в соответствие с государственным устройством республики, которая «является унитарным государством с президентской формой правления».

Несоблюдение принципа стабильности обуславливает нарушение гармоничного сочетания принципов централизации и децентрализации. Сохранение единой налоговой системы унитарного государства определяет приоритет централизации межбюджетных отношений перед их децентрализацией. В то же время в налогообложении необходимо учитывать интересы территории, специфику социально-экономического развития территории, что предполагает сохранение принципа децентрализации. Исходя из этого, налоговая система должна строиться в соответствии с принципом гармоничного сочетания централизации и децентрализации.

Список использованных информационных источников

1. Налоговый Кодекс Республики Узбекистан. Утвержден Законом Республики Узбекистан от 25.12.2007 г. № ЗРУ-136, 2007, № 52.
2. Постановление Президента Республики Узбекистан №ПП-916 от 15.07.2008 г. «О дополнительных мерах по стимулированию внедрения инновационных проектов и технологий в производство», Концепция инновационного развития Республики Узбекистан на 2013–2020 гг.

3. Интеллектуальная собственность. Актуальные проблемы теории и практики / Сб. научных трудов. Т. 1. Под ред. В. Н. Лопатина. – С. 18.

ПОВЫШЕНИЕ РОЛИ НАЛОГОВ В ФОРМИРОВАНИИ ДОХОДОВ БЮДЖЕТА

Дж. Р. Зайналов, д. э. н., профессор;

С. С. Алиева, к. э. н., ст. преподаватель

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Для оценки роли налогов в формировании бюджета республики нужно определить соотношение между суммой налоговых поступлений в бюджет и общей величиной бюджетных доходов. Удельный вес тех или иных налогов определяет их роль в формировании бюджета республики. Это соотношение позволяет отслеживать ход платежей, их поступление в бюджет с целью своевременного внесения корректировок в систему налогообложения. Сравнение таких данных позволяет также определить, какому виду налогов наиболее присуща роль фискального регулятора доходов бюджета. Анализ налоговых поступлений в динамике также дает возможность выявить их роль в решении социальных задач. При этом нужно учесть те изменения в формировании бюджета, которые возникли в соответствии со сложившейся экономической ситуацией и повлекли за собой изменения в формировании бюджета республики, хотя, как известно одни налоги закреплены за республиканским бюджетом, другие, полностью или частично, – за местными органами.

Наиболее эффективным способом преодоления несбалансированности бюджета является макроэкономическое программирование, включающее этапы оценки существующей ситуации, постановку целей и определение механизмов их преодоления. Ситуация в налогово-бюджетной сфере частично отражена в приведенном в данном разделе анализе состояния налоговой системы. Для полного представления ситуации и оценки развития событий в налогово-бюджетной сфере необходимо сопоставить показатели бюджетного сектора, в частности его доходной части, с валовым внутренним продуктом, который является наиболее общим показателей для межотраслевого и межстранового сравнения.

Цели налогово-бюджетной сферы проявляются через устойчивость платежного баланса и сводятся к созданию относительного равновесия экономических интересов всех субъектов хозяйствования, частных лиц и государства, а также формированию системы налогообложения, в которой все налоги функционируют в логическом единстве между собой и внешней экономической средой. Для достижения поставленных целей необходима кардинальная трансформация системы налогообложения, так как в процессе ее реформирования, как было отмечено ранее, налоговое производство усложняется, зачастую исчезает взаимосвязь между налогами, что способствует потере прозрачности и предсказуемости процедур налогообложения. Сложность налоговой системы ведет к росту административных издержек, снижению уровня согласованности между государством и налогоплательщиками. Это порождает негативные тенденции разрастания теневого сектора экономики и обуславливает необходимость дальнейшего совершенствования системы налогообложения.

По нашему мнению, предложенная концепция теоретически несостоятельна, так как отсутствует ее теоретико-методологическое обоснование. Во-первых, налоговые формы являются материальными носителями перераспределяемой стоимости, вследствие чего размер изъятия или налоговых ставок определяет финансовые ресурсы, а фундамент налогообложения составляют экономические отношения, опосредующиеся через капитал, заработную плату, амортизацию и другие экономические категории. Исходя из денежного эквивалента экономических категорий, определяется разнообразие форм (видов), в которых реализуется сущность налога. При разработке налоговых систем выбор налогов индивидуален, но их экономическая основа неизменная: капитал, заработная плата, доходы от продаж. Предложенная концепция игнорирует экономическую сущность налога, ее проявление в различных формах: налоги на доходы от продаж, с имущества, на потребления, на капитал и другие. Таким образом, иллюзорная простота предложенной модели системы налогообложения выхолащивает саму сущность категории «налог». Во-вторых, в концепции нарушено требование того, что все виды налогов должны реализовывать потенциал налогооб-

ложения. На практике это означает, что система налогообложения, концентрируя денежные ресурсы в распоряжении государства, не должна нарушать воспроизводственные интересы, которые достигаются через сбалансирование налоговых функций. В третьих, функции налога взаимоувязаны. В отдельных источниках говорится только о «специальных» функция налогов, экономический смысл которых не раскрывается. Авторы часто путают понятия «функция» и «форма налога», а также «функция» и «налоговая база». Предложенная концепция налогообложения с помощью единственного налога на транзакцию лишает государство регулирующей и других функций. Сомнительно утверждение отдельных авторов об увеличении количества налогоплательщиков за счет легализации деятельности предприятий, находящихся в теневом бизнесе. Фактически может произойти обратное этому утверждению: уход в теневую экономику налогоплательщиков, работающих с наличными деньгами. Операции с наличностью или бартерные сделки, которые не будут оформляться через банк, позволят легальному бизнесу частично или полностью перейти в теневую экономику или на бартерные сделки. В-четвертых, вертикально интегрированные структуры будут выплачивать налог только на конечном этапе производственного процесса. Все вышеизложенное дает основание считать, что нарушение экономической природы налогообложения, принципов его организации, приведет к полной дезорганизации системы налогообложения, бесконтрольности выполнения налоговых обязательств, что в конечном итоге вызовет перекосы и хаос в экономической базе.

ФАКТОРЫ, МОГУЩИЕ ВЛИЯТЬ НА ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ СТАБИЛЬНОЙ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

*Дж. Р. Зайналов, д. э. н., профессор; П. Гулуев, магистрант
Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд*

В странах с переходной экономикой система налоговых отношений отклоняется в сторону жесткой централизации, о чем свидетельствуют консолидированный бюджет государства, ме-

ханизм его формирования, что нарушает создание подлинно демократических отношений между центром и регионами. В результате не достигается необходимое сочетание экономических интересов государства, регионов, корпораций и отдельных граждан, которое должны быть в основе налоговых отношений, что ведет к самопроизвольному установлению местных налогов. Создание гибкой системы бюджетных отношений зависит от степени взаимоотношений между республиканским и областными бюджетами при налогообложении. Эта задача связана с проблемой собственности и может быть решена посредством четкого разграничения имущественных прав центра и регионов, которое позволит создать условия для формирования стабильных региональных бюджетов. Для этого должны законодательно закрепляться налоги или определенный процент, ставки за бюджетом территории для накопления доходной части, причем это должно проводиться на долгосрочной основе.

Следовательно, многочисленные проблемы в области налогообложения следует структурировать и объединять в группы, которые можно выражать:

- в обеспечении нормальных взаимоотношений и согласовании интересов фискальных органов и налогоплательщиков;
- в реализации принципа равноправия налогоплательщиков в налоговых отчислениях и предоставлении льгот и преференций в соответствии с научно обоснованными критериями налогообложения;
- в развитии регулирующей функции налогового законодательства преимущественно посредством изменения методики исчисления основных видов налогов (таких, как НДС, подоходный налог с юридических лиц для ряда сфер экономики), направленного на снижение налоговой нагрузки;
- в установлении специальных налоговых режимов, снижении ставок некоторых видов налогов для субъектов малого бизнеса, организаций социальной сферы, предприятий аграрного сектора экономики.

Вместе с тем, действующему с 1 января 2008 года Налоговому Кодексу присущи недостатки, связанные со следующим:

- осуществление нормотворчества в области регулирования налоговых отношений осуществляется органами, в деятельности которых преобладают фискальные функции;
- принимаемые решения не всегда опираются на экономическую целесообразность;
- выбор методов исчисления налогов не всегда ориентирован на обеспечение равномерного поступления налогов в доходы бюджета и снижение затрат предпринимательских субъектов;
- усиление налогового администрирования, что углубляет несоответствие прав налогоплательщиков и налоговых органов, так как еще не сложилась четкая нормативно-правовая основа, регламентирующая эти отношения;
- некорректная трактовка в определении полномочий субъектов налоговых правоотношений, могущих выражаться в принятии налоговых законов.

В этой связи объективными факторами, влияющими на оптимальность функционирования системы налогообложения в реальной действительности можно выделить:

- действие законов конкуренции, спроса и предложения, максимизации прибыли, свободного перелива капитала, триады «рынок-мотивация-конкуренция»;
- многообразие форм собственности;
- свобода предпринимательства и открытость экономики;
- наличие рынков капиталов, труда, жилья, потребительских товаров и других.

К субъективным факторам можно отнести:

- профессионализм представителей законодательной и исполнительной власти;
- готовность населения участвовать в управлении государством;
- построение системы подготовки специалистов в области маркетинга, менеджмента, юриспруденции.

Процесс формирования ресурсов (посредством налогообложения) в интересах общества в целом позволяет связать проблему распределения финансовых ресурсов с конкурентными преимуществами страны.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ МОДЕРНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Дж. Р. Зайналов, д. э. н., профессор;

Ш. Файзиев, соискатель; У. Эргашев, магистрант

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Создание благоприятных условий для всех предприятий экономики Узбекистана в процессе глобализации мировой экономики, для их развития и проникновения на мировой рынок, является наиболее актуальной задачей формирования механизмов инновационного развития, имеющей своей целью повышение конкурентоспособности предприятий.

Заметим, что формирование инновационных продуктов в соответствии с выбором конкурентоспособных предприятий требует совершенствования экономической стратегии развития Республики в целом и в частности реализации ресурсно-инновационного развития экономики.

Реализация задач по активизации инновационной деятельности предприятий требует использования мотивов (побудительных сил), подталкивающих как работников, так и отдельные предприятия к повышению инновационных преобразований. Это говорит о необходимости исследования проблем мотивации инновационной деятельности предприятий, тем более, что в условиях нестабильности развитие многих сфер экономики стран с развивающейся экономикой невозможно без активизации инновационной деятельности, повышения конкурентоспособности предприятий. В этой связи закономерно возрастание интереса исследователей к проблемам формирования национальной инновационной системы, результатам проводимой инновационной политики предприятий и оценке их эффективности. Кроме того, обеспечение эффективного регулирования инновационной сферы невозможно без исследования и систематизации причин, инновационного преобразования, и создания системы действенных стимулов, направленных на усиление, как инновационной активности, так и процессов модернизации экономики.

В нынешних условиях экономический рост во всех странах становится переходом к непрерывному инновационному процессу в целях модернизации и повышения конкурентоспособ-

ности предприятий. В этом деле НИОКР занимает все больший вес в инновационном развитии, превышая в наукоемких отраслях расходы на приобретение оборудования и строительство. Одновременно повышается значение государственной, инновационной политики, определяющей общие условия научно-технического прогресса. Наблюдается постоянный рост доли расходов на науку и социально-экономическое развитие в ВВП развитых стран, достигший в передовых странах 3 % ВВП, свыше трети из которых финансирует государство. Инновационное развитие предприятий определяет возможности и уровень его развития в условиях глобальной экономической конкуренции, которые может обеспечивать благоприятные условия для инновационных процессов в целом [1; 2].

Именно в данном стратегическом направлении целесообразно стимулировать функционирование предприятий, вкладывая значительные финансовые средства в исследования и научно-технические разработки, внедрение достижений новейших открытий и разработок и т. п. Генератором данного процесса должно стать государство, поскольку по масштабам работ, это под силу лишь государству, а частный бизнес может и должен выступать в качестве партнера в реализации данной стратегии.

Для реализации данной стратегии необходимо оказывать целевую государственную финансовую поддержку предприятиям в целях диверсификации производства. В частности для ускорения развития инновационных процессов возможно изменение таких мер как налоговые каникулы, инвестиционные вычеты, снижение стандартных ставок налогов и платежей, обнуление импортных пошлин на не производимое в республике оборудование, формирование государственного заказа.

Использование такой стратегии развития экономики стран с переходной экономикой должно обеспечить не только дальнейшее развитие тех отраслей экономики, которые сейчас конкурентоспособны за счет естественных сравнительных преимуществ, но и создание условий для формирования новых конкурентоспособных предприятий. В перспективе это также должно стать стержнем экономического развития, как в части повышения конкурентоспособности предприятий, так и в целом.

Список использованных информационных источников

1. Налоговый Кодекс Республики Узбекистан. Утвержден Законом Республики Узбекистан от 25.12.2007 г. № ЗРУ-136, 2007, № 52.
2. Алиева С. С. Влияние налоговых стимулов на экономический рост и модернизацию экономики / С. С. Алиева, К. Данияров, М. Негматова // Иктисодиёт ва ҳалқимиз ҳаёт сифатини юксалтиришда измат курсатиш соҳасини ривожлантиришнинг долзарб муаммолари/2015 йил 20–21 феврал. Материалы республиканской научно-практической конференции (часть VI-кисм). – Самарканд : СамИСИ, 2015. – С. 149–153.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ

Л. М. Кириченко, асистент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Досягнення конкурентоспроможного стану на ринку є основним завданням підприємства, оскільки це засвідчує зростання обсягу реалізації продукції, зменшення непродуктивних витрат та підвищення ефективності здійснених витрат, сформованість інтелектуально-кадрового потенціалу, високу інвестиційно-інноваційну активність та фінансову стійкість. Тому бути конкурентоспроможним для підприємства означає функціонувати на ринку, отримувати прибуток, виконувати фіскально-соціальні функції перед державою.

Наряду з існуючими чинниками на формування конкурентних переваг та забезпечення конкурентоспроможності торговельних підприємства істотно впливає такий чинник конкурентного середовища, як державна політика у сфері регулювання конкуренції.

Державне регулювання конкуренції являє собою всю сукупність засобів правового та економічного, у межах визначених законом, впливу держави на структуру ринку та економічну поведінку його суб'єктів, які дають змогу здійснювати ефективний розподіл ресурсів (як державних, так і приватних) і, як наслідок, максимізацію національного благополуччя.

У сучасних умовах державне регулювання конкурентоспроможності перетворилося в одну із найголовніших сфер управ-

лінської діяльності та у вирішальний чинник, який визначає зміст внутрішньої та зовнішньоекономічної політики урядів розвинених країн.

Ефективність такого регулювання значною мірою визначається і залежить від політичних, соціальних, екологічних та інших позаекономічних чинників впливу на механізм формування конкурентоспроможності країни та її регіонів.

Сьогодні головними перешкодами на шляху забезпечення конкурентоспроможності української економіки в глобалізованому середовищі є вузькість внутрішнього ринку, фіскальна спрямованість податкової політики, відсутність стимулів інноваційно-інвестиційної діяльності, тонізація економіки, поширення корупції, неієднотність системи державного управління в межах забезпечення та захисту конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників.

Конкурентні переваги значною мірою здобуваються шляхом утримання пільг, дотацій з державного бюджету, за рахунок дешевої робочої сили, зниженого курсу національної валюти, прямого або прихованого субсидування галузей, отримання тінювих прибутків, неефективної експлуатації природних та економічних ресурсів.

Проводячи конкурентну політику, держава має на меті створення конкурентних відносин на внутрішніх і міжнародних ринках, удосконалення правил конкуренції, її інституційного забезпечення.

Оцінка та регулювання рівня конкурентоспроможності суб'єкта господарювання безпосередньо залежить від стану нормативно-законодавчої бази щодо забезпечення конкурентних відносин, а саме від наявності Законів України, Указів Президента України, Постанов Кабінету Міністрів, розпоряджень Антимонопольного комітету України. Вони забезпечують державний захист конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель.

Нормативно-правове забезпечення захисту конкуренції та обмеження монополізму спрямоване на встановлення, розвиток і забезпечення торгових та інших чесних звичаїв ведення конкуренції при здійсненні господарської діяльності в умовах ринко-

вих відносин; визначає правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і спрямоване на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин.

Таким чином, метою державного регулювання є розвиток конкуренції, а не її гальмування з підстав правопорушень певними суб'єктами правил економічної конкуренції.

Список використаних інформаційних джерел

1. Писаренко С. М. Конкурентоспроможність регіонів України в умовах поглиблення міжнародної інтеграції / С. М. Писаренко, С. Р. Семів, Н. Ю. Моренова // Конкурентоспроможність: країна, регіон, підприємство. Рада конкурентоспроможності України; за ред. Ю. В. Полунєєва. – Київ, 2006.
2. Савчук В. С. Механізми державного управління в сфері захисту економічної конкуренції в Україні : автореф. дис. канд. юрид. наук : 25.00.02 «Механізми державного управління» / Савчук В. С. – Львів, 2006.

ВЗВЕШЕННАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА, НАПРАВЛЕННАЯ НА СОЗДАНИЕ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО БИЗНЕСА

Н. Х. Рузубаева, ассистент

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Изучение опыта создания и функционирования финансовых механизмов в рыночно развивающихся странах позволяет утверждать, что роль государства в решении возникающих в ходе финансового обеспечения экономических преобразований проблем очень велика. В этой связи в центре внимания государства должно быть решение социально-экономических задач, формирование финансовой системы развития научно-технического потенциала, развитие фундаментальной науки, без чего невозможно инновационное развитие экономики. Следует отметить, что

взвешенная и продуманная политика государства в процессе формирования финансового механизма управления инновационной деятельностью способствует росту и эффективности рыночных сил в экономике, создает более прозрачные возможности для инновационного развития. В этой связи в странах с переходной экономикой в основе построения финансового механизма управления инновационной деятельностью должны лежать следующие основные положения:

- непрерывное движение и изменение инновационных процессов, которые находятся во взаимосвязи как единое целое;
- наличие внутренних противоречий, которые проявляются между старыми и новыми механизмами регулирования инновационной деятельности предприятий;
- осуществление стабильной инновационной деятельности предприятий в целях обеспечения динамичного и пропорционального развития экономики;
- принятие инновационных решений в целях перехода к современным методам, основанным на знании и использовании имеющихся потенциальных финансовых возможностей.

Действующий механизм финансового обеспечения должен быть конкретным, так как достижение определенных целей путем воздействия на определенные факторы, и это воздействие должно осуществляться путем использования имеющихся финансовых ресурсов. Финансовые механизмы регулирования должны формироваться тогда, когда принимается инновационное решение путем согласования всех составляющих его элементов финансового обеспечения. При этом необходимо различать финансовые механизмы инновационного регулирования инновационной деятельностью с учетом его долгосрочного и краткосрочного действия. В основу такой классификации должны быть положены источники финансирования. Так, стратегическое финансовое регулирование должно иметь дело с долгосрочным финансовым обеспечением, и в силу этого ему присуще формирование финансовых механизмов долгосрочного финансирования и стимулирования.

РЕАЛИЗАЦИЯ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ, ОРИЕНТИРОВАННОЙ НА ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА

С. Холмуродов, соискатель

*Ташкентский государственный экономический университет,
г. Ташкент*

Для усиления роли малого бизнеса в экономике необходимо принять ряд мер, в том числе: снять с малых предприятий административный прессинг, облегчить им доступ к финансовым ресурсам, стимулировать их развитие, развитие инновационных предприятий. Это, безусловно, потребует бюджетных расходов, а также решить вопрос об ограничении государственного контроля. Актуальным для инновационного развития становится также широкое внедрение системы аутсорсинга, являющегося основой для перераспределения экономической нагрузки с крупных предприятий и организаций на сферу малого бизнеса.

Вместе с тем важнейшим условием инновационного развития малого бизнеса выступает устранение коррупции как основного тормоза инноваций. Коррупция подавляет, прежде всего, малый бизнес как самое слабое звено в экономике.

Реализация инновационной политики, ориентированной на поддержку инновационного развития малого бизнеса, предполагает соблюдение баланса текущих фискальных интересов государства на перспективные цели государственного развития при условии ликвидации (или, хотя бы минимизации) коррупционной составляющей. Коррупциогенность законодательства, принимаемых государством решений – реальность, которую следует учитывать при оценке различных аспектов государственной финансовой политики.

Таким образом, в отношении приоритетных направлений инновационного развития малого бизнеса на первый план в области государственной финансовой политики должно выходить следующее:

- усиление роли финансового контроля в традиционном понимании и аудит эффективности (контроль с точки зрения результативности расходов) финансирования государственных программ для финансовой поддержки инновационной деятельности малого бизнеса;

- усиление роли контроля в области разработки и принятия нормативных актов;
- достижение стратегических макроэкономических показателей на период до 2025 г. при условии реализации конкретных мер государственной поддержки инновационного развития малого бизнеса;
- реализация крупных проектов, в том числе осуществляемых через государственные корпоративные предприятия;
- закрепление прав и использования продукции интеллектуальной деятельности, относящейся к сфере государственной собственности.

Задачи инновационного развития малого бизнеса заставляют по-новому строить работу всех органов государственной власти. Что касается финансовых органов страны, то на переломном этапе развития страны (сегодняшний этап действительно является таковым) законодательная гарантия осуществления инновационной деятельности, хотя и становится прозрачной, но требуется вписаться государственному финансовому регулированию его принципиально новыми задачами и подходами. В данном случае, органы государственной власти Узбекистана на своем собственном примере должны наглядно продемонстрировать, что такое правовое государственное регулирование. Органы государственной власти должны попытаться осуществить новые задачи и построить свою работу так, чтобы новые формы и требования к государственной финансовой политике не противоречили уже представленным действующим законодательством действительно широким полномочиям в области финансовой поддержки развития инновационной деятельности предприятий.

ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ НОРМАТИВОВ БЮДЖЕТНЫХ РАСХОДОВ КАК НАДЕЖНЫЙ ИНДИКАТОР ЦЕЛОСТНОГО СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА

Б. Ш. Хусанов, д. э. н., и. о. доцента

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Структура и объем бюджетных расходов можно считать одним из приоритетных индикаторов, могущих характеризовать

целостную картину социально-экономической жизни общества. Бюджеты всех уровней традиционно обеспечивают надежность показателей прогноза социально-экономического развития соответствующей территории и реалистичность расчета расходов бюджета. Расходная часть бюджета соответствует структуре социальной сферы и элементам ее характеризующим (уровню образования, культуры, здравоохранения и проч.). Поэтому в условиях развивающейся экономики все расходы бюджета должны соответствовать текущим экономическим условиям и покрываться общей суммой доходов бюджета и поступлений из источников финансирования его дефицита.

В современных условиях особого внимания заслуживает принцип приоритетности финансирования социального развития. Бюджет является по своей природе финансовым механизмом общественного характера и призван решать, прежде всего, общественные, а значит, социальные задачи. В этой связи, в Республике Узбекистан расходы бюджета используются, прежде всего на финансирование социальных нужд, либо прямо (в виде ассигнований на создание, содержание и развитие социально-культурных учреждений), либо косвенно (в виде налогового содействия развитию деятельности коммерческих предприятий) направлено на производство услуг социального характера на платной основе. Кроме того, если будут меняться объемы бюджетных поступлений то тем самым их придется постоянно корректировать. Это, безусловно, будет нарушать стабильность в системе социального нормирования и обеспечения.

Следовательно, в современных условиях бюджетное финансирование социальных услуг, формирование норматива финансовых затрат на социальную сферу неразрывно связаны с социальным прогнозированием и процессом формирования социальных нормативов и жизненных стандартов, но не ниже минимальных.

В современных условиях формирование расходов бюджета необходимо осуществлять на основе нормативов финансовых затрат на социальную сферу. Для чего рекомендуется использовать две основные модели поэтапно. Суть первой модели заключается в формировании нормативов финансовых затрат исходя из социальных стандартов и приоритетов социального развития.

Первый этап. Определение объемов финансирования социальной сферы территории на основе единых методик и нормативов с использованием законодательных актов. Главная задача этого этапа – учет социально-экономических и природно-географических параметров территории, объективно повлекших за собой расходы на финансирование социальной сферы с целью выработки целевого финансового норматива. Так как использовать индивидуальные нормы для каждой территории из-за их многочисленности весьма затруднительно, то для сводных прогнозных расчетов можно будет применять комбинированные и укрупненные нормативы.

Суть второго этапа заключается в определении объема финансирования социальной сферы исходя из сложившегося базового уровня бюджетного финансирования.

Суть третьего этапа заключается в пересчете целевого финансового норматива по специальному алгоритму для формирования стратегической цели его достижения за определенный период (лет), исходя из планируемой возможности доходной части государственного бюджета.

Суть второй модели заключается в формировании норматива финансовых затрат, исходя из минимального госбюджета.

При этом, значение первого этапа заключается в определении базового (на основе сложившегося) объема финансирования социальной сферы с применением соответствующих корректировок.

Суть второго этапа данной модели заключается в пересчете фактического показателя затрат в целевой финансовый норматив с учетом стратегической цели достижения программных социальных нормативов.

Суть третьего этапа заключается в определении требуемого объема финансирования социальной сферы территории.

Итак, на базе социальных и финансовых нормативов рекомендуется сформировать нижнюю границу затрат, которые могут быть произведены на территории республики из их бюджетов. Таким образом, территории должны определять гарантированный уровень средств, выделяемый на содержание и развитие социальной сферы.

ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ ПРОМЫШЛЕННОЙ ПОЛИТИКИ

А. С. Шевченко, студентка

*Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,
г. Харьков*

Современное состояние и тенденции развития промышленности остаются важнейшим фактором экономического роста, что органически сочетается с исторической стадией постиндустриальной парадигмы развития. В настоящее время внутреннее производство металлообрабатывающих станков меньше импорта в десятки раз, а зависимость от зарубежных поставок машинно-технической продукции давно превысила критический уровень.

Очевидным становится, что при отсутствии промышленной стратегии невозможно обозначить долгосрочные инвестиционные приоритеты. По-прежнему главный получатель инвестиций – организации – экспортеры топливно-сырьевых товаров и продукции с низкой степенью технологической переработки и как следствие – минимальной добавленной ценностью. С потерей станкостроения будет утрачен важнейший элемент отечественной базы производства других видов машин и оборудования.

Промышленная политика – это экономическая политика с позиций товарного производства, составной элемент государственного строительства, направленный на трансформацию отечественной экономики в одного из мировых лидеров по параметрам технологичности, производительности и качества.

В настоящее время отчетливо проявились структурные особенности отечественной промышленности:

- узость сегмента, производящего конкурентоспособные, торгуемые на мировом рынке товары;
- высокая концентрация занятых в отраслях с невысокой конкурентоспособностью, устойчиво развивающихся только в условиях относительно закрытых рынков.

Важным условием успешной промышленной политики является четкое соблюдение системного подхода к ее формированию и реализации.

Именно такой подход позволяет решать задачи не только устойчивого развития, что возможно в рамках системного под-

хода, но и обеспечить качественное развитие, переход на более высокую ступень развития. Необходимо отметить, что ситуационное регулирование как основной принцип управления при системном подходе реализуется в принципе самоорганизации при системно-синергетическом подходе.

Аргументы за проведение современной промышленной политики в отечественной экономике могут быть представлены в следующем виде:

- преодоление дефектов рыночного регулирования и определение общегосударственных приоритетов;
- государственная поддержка инновационной деятельности;
- поддержка государством высокотехнологических отраслей, приносящих внешние эффекты другим отраслям;
- регулирование процессов прямых иностранных инвестиций с целью недопущения негативного их влияния на экономическое развитие;
- преодоление изъянов рыночной координации отраслей посредством госгарантий по инвестициям в сопряженные отрасли;
- формирование кредитной политики государства как катализатора концентрации капитала бизнесом на приоритетных направлениях развития.

Практика показывает, что существуют бесспорные недостатки рыночного регулирования, которые могут быть преодолены проведением государственной промышленной политики.

Встраивание в мировой рынок может быть основано только на повышении производительности труда и капитала с формированием следующих активов:

- мобильная рабочая сила, наделенная современными ключевыми компетенциями;
- инновационные технологии;
- доступ к мировому рынку;
- контроль за конкурентными рыночными позициями и т. д.

Очевидно, что государственное вмешательство может минимизировать потери перехода от использования старого набора ресурсов, близких к исчерпанию, к новому, создание которого требует не только определенного времени, но и серьезной поддержки государства с позиции мобилизации ресурсов для развития современной экономики. Представляется, что это направление

деятельности органов власти становится одной из важнейших задач современной государственной промышленной политики.

Предназначение промышленной политики видится в повышении открытости экономики, с одной стороны, и необходимости сохранения ее целостности за счет синхронизации темпов развития основных экономических процессов – с другой.

Ныне, когда инновационное развитие экономики признано важнейшим приоритетом, результатом реализации промышленной политики должно стать создание высокотехнологичного, интеллектуального ядра промышленности.

При выработке основных векторов промышленной политики должна быть создана модель, оптимальным образом сочетающая интересы человека труда, промышленных предприятий и государства. Только тогда можно рассчитывать на развитие человеческого капитала и его эффективную отдачу. Причем его отдача возрастает в благоприятной социальной среде, которая помимо производственного комфорта включает и климат доверия, уверенность во взаимной выгоде социального партнерства – то, что в настоящее время именуется как «социальные сети».

Список использованных информационных источников

1. Ермакова Н. М. Механизм финансовой поддержки инновационной деятельности в условиях кризиса / Н. М. Ермакова // Финансы и кредит. – № 46. – 2009.
2. Диверсификация структуры национальной экономики на основе инновационного бизнеса : монография / А. С. Глушков, В. И. Суворин, А. В. Петергова, В. П. Терещенко. – Москва : МГВМИ-ВИНИТИ, 2009.

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

І. А. Цвігун, д. е. н., доцент

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський*

Складна демографічна ситуація в Україні, яка пов'язана зі скороченням кількості населення, надзвичайно низькою народжуваністю, надсмертністю чоловіків працездатного віку, по-

вільним зниженням дитячої смертності, високими міграційними втратами, набуває катастрофічних масштабів, що проявляється в низькому рівні демографічної безпеки. В соціальному контексті дія факторів, що впливають на демографічну безпеку, має інституційний характер. Тому не фактори, як такі, повинні бути вихідним пунктом демографічного аналізу, а інститути, що відображають їх дію відповідно з особливостями функціонування в конкретних соціальних, економічних, історичних, політичних, правових і культурних умовах.

Інститути задають структуру, зв'язки та обмеження для демографічної системи, що діє в суспільстві. У цьому випадку теорія інституціоналізму тісно переплітається з системним підходом, характерним для теорії управління [1, с. 11], що дозволяє використовувати методологію інституціональної теорії для створення набору альтернатив для забезпечення демографічної безпеки.

Вплив інститутів на демографічну безпеку не є безпосереднім – він може відбуватися опосередковано через економіку, політику, культуру, соціальну сферу тощо. Інститути впливають на демографічні процеси комплексно – жоден з них не може самостійно регулювати демографічну ситуацію, хоч окремі можуть у цьому процесі відігравати більшу чи меншу роль.

Внутрішня узгодженість у діяльності всіх соціальних інститутів – необхідна умова нормального функціонування всього суспільства. Інститути забезпечення демографічної безпеки пов'язані з усіма демографічними процесами та середовищем, що їх формує.

У складі інститутів Д. Норт [2, с. 23] виділяє три головні складові:

- а) неформальні обмеження (традиції, звичаї, соціальні умовності);
- б) формальні правила (конституції, закони, судові прецеденти, адміністративні акти);
- в) механізми примусу, що забезпечують дотримання правил (суди).

Формальна сторона інституційного середовища демографічної безпеки складає його законодавче забезпечення, до якого

належать: конституція, різноманітні кодекси, закони, підзаконні акти, постанови і розпорядження, а також санкції за їх невиконання. Водночас, формальними інститутами, що забезпечують демографічну безпеку є такі базові системи: освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Неформальними інститутами є сім'я, соціальне оточення, релігія, культура, національні традиції, ідеологія, моральні цінності, менталітет.

В свою чергу, забезпечення основних елементів демографічної безпеки залежить як від формальних, так і не формальних інститутів. При цьому має значення розвиненість і функціонування кожного інституту та їх співвідношення [3, с. 22].

Особливості формальних і неформальних інститутів виявляються у швидкості їх зміни. Так, формальні правила (юридичні закони) можуть варіюватися одномоментно. У системі інститутів вони утворюють свого роду зовнішній, поверхневий шар, здатний стрімко змінюватися. Неформальні інститути (загальноприйняті стереотипи і норми поведінки, укорінені в індивідуальній і суспільній свідомості), які складають міцне ядро системи інститутів, повільно і важко піддаються змінам.

Неформальні правила відіграють незалежну від формальних обмежень роль. Історичний досвід говорить про те, що одні й ті ж формальні правила, прийняті в різних країнах, призводять до різних результатів, оскільки люди підкоряються дії не лише формальних обмежень, але і неформальних правил. При прийнятті формального правила необхідно враховувати взаємодію між новими формальними правилами та існуючими неформальними правилами. Якщо формальні правила не вписуються в діючу систему правил неформальних, то вони просто не будуть виконуватися [3, с. 44]. Тобто стержнем інституційного забезпечення демографічної безпеки є неформальні інститути, які визначають рівень існування формальних інститутів.

Особливостями впливу неформальних інститутів на формування демографічної безпеки в Україні є:

- наявність стійкої інерційної системи ціннісно-орієнтованих неформальних інститутів, які не сприяють швидкій зміні демографічної поведінки;

– неформальні інститути демографічної безпеки можуть виступати в ролі самостійного сектора демовідтворення та протистояти формальним інститутам або фактором їх нейтралізації, що стає джерелом загроз демографічній безпеці.

Необхідно знайти неповторне поєднання формальних інститутів, які ми можемо вводити більш-менш свідомо, з інститутами неформальними, які властиві Україні, пов'язані з її цінностями. Якщо поєднати перше і друге, то країна починає рухатися по більш високій траєкторії і рівень демографічної та національної безпеки буде зміцнюватися.

Список використаних інформаційних джерел

1. Горшенин В. Ф. Методология институционального подхода в управлении / В. Ф. Горшенин // Вестник Челябинского университета. Серия 7. Государственное и муниципальное управление. – 2003. – № 1. – С. 7–12.
2. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. – Москва : Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.
3. Цвігун І. А. Дослідження демографічної безпеки: інституціональний підхід / І. А. Цвігун, В. Я. Брич // Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. – 2014. – № 6 (55). – С. 20–24.
4. Одинцова М. И. Институциональная экономика / М. И. Одинцова. – Москва : ГУ-ВШЭ, 2007. – 386 с.

СЕКЦИЯ 4. ИНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ

НАЛОГОВЫЕ ФАКТОРЫ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ И ПРЕПЯТСТВУЮЩИЕ КОНКУРЕНТНОМУ ПРЕИМУЩЕСТВУ ПРЕДПРИЯТИЙ

С. С. Алиева, к. э. н., старший преподаватель
Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Процесс налогообложения может, как способствовать, так и препятствовать формированию конкурентного преимущества через:

- факторные условия, то есть те конкретные факторы, которые нужно реализовать для успешной конкуренции в данной отрасли;
- условия спроса, то есть то, каков на внутреннем рынке спрос на продукцию или услуги, предлагаемые данной отраслью;
- наличие отраслей, конкурентоспособных на международном рынке;
- стратегию фирмы, ее структуру и конкурентов, то есть условия в стране, определяющие то, как создаются и управляются фирмы и каков характер конкуренции на внутреннем рынке [4, с. 384–309].

Перечисленные факторы, сформулированные М. Портером, определяют национальный «ромб» и дополнительно включают факторы, предложенные Т. Ф. Юткиной и другими авторами [2, 4]. И каждый в отдельности, и все вместе, они направлены на создание конкурентной среды, позволяющей посредством налогообложения сбалансировать интересы государства, субъектов экономики, спрос и предложение. Эти подходы с соответствующей адаптацией использованы в новом Налоговом кодексе (действующем с 1 января 2008 года). Сформированная с помощью оптимального налогообложения экономическая среда позволит экономике развиваться более динамично путем лучшего использования имеющихся факторов, определяющих конкурентные преимущества республики. Факторы, входящие в национальную особенность экономики взаимно усиливаются, каж-

дый из них влияет на другие. Конкурентное преимущество на основе одного сырьевого фактора возможно только в отраслях с сильной зависимостью от природных ресурсов или в производствах, использующих несложные технологии и приемы. Гипертрофированный акцент только на один сырьевой фактор не обеспечивает долгосрочных стратегических преимуществ. Такая ситуация способствует потере преимуществ, так как они легко перемещаются в другие страны, сумевшие использовать обоснованную стратегию бизнеса. Так, применяя технологию, предполагающую замену природного сырья, страна или предприятие ввозившая его, лишает конкурентного преимущества страну-экспортера.

В экономической литературе пока что не утихают дискуссии в области обоснования функции налогообложения. Учеными и практическими работниками часто помимо фискальной и регулирующей функций налогообложения, выделяют распределительную и контрольную, а также подфункции регулирующей: стимулирующую, сдерживающую или дестимулирующую, воспроизводственного назначения, стимулирующую социальной защиты, социального выравнивания доходов [1; 3; 4, 84–112]. Развитие рыночных отношений обусловило потребность в стимулировании или сдерживании различных производств, отраслей и сфер экономики, то есть появилась необходимость в государственном регулировании перераспределительных процессов. В связи с этим регулирующая функция проявляется в двух формах – льготы и санкции реализуется посредством различных инструментов налоговой политики. Исходя из этого, налогово-бюджетная политика государства и ее осуществление должны строиться на основе регулирования уровня налогов и государственных расходов как инструментов стимулирования скорости создания новых, совершенствования и приспособления имеющихся факторов к нуждам отраслей и всей национальной экономики, с одной стороны, и спросом и предложением – с другой. Но для реализации этого подхода недостаточно использования традиционных механизмов налогообложения. На наш взгляд, для совершенствования системы налогообложения целесообразно использовать методическую базу параметрически целевого метода регулирования.

Поэтому, в современных условиях механизмы параметрически-целевого метода регулирования наиболее адекватно должны отражать требования принципов теории устойчивого развития и предполагают реализацию трех последовательных стадий. На первой стадии должна проводиться оценка существующей ситуации в налогово-бюджетной сфере, на второй – разрабатываться система целей по совершенствованию налогообложения, на третьей – определяться действенные механизмы достижения поставленных целей с конкретизацией определенных параметров по отдельным факторам.

Список использованных информационных источников

1. Налоги / под ред. Д. Г. Черника. – Москва : Финансы и статистика, 1997. – С. 51–53.
2. Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран / М. Портер. – Москва : Международные отношения. – 1993. – С. 92.
3. Худяков А. И. Налоги: понятия, элементы, установление, виды / А. И. Худяков, Н. Е. Наурызбаев. – Алматы. – С. 145–148.
4. Юткина Т. Ф. Налоги и налогообложение : учебник / Т. Ф. Юткина. – Москва : ИНФРА-М, 2000. – С. 384–409.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ИПОТЕЧНОГО КРЕДИТА ПО РАЗЛИЧНЫМ СОЦИАЛЬНЫМ ПРОГРАММАМ

С. С. Алиева, к. э. н., ст. преподаватель;

Ш. Ж. Расулов, студент

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

В условиях развивающейся экономики стран с переходной экономикой предоставление ипотечного кредита становится важным компонентом поддержки семейного бюджета населения, особенно молодых семей. Предоставление ипотечного кредита в основном возложена по АКИБ «Ипотека банк». Этот банк на протяжении ряда лет по различным социальным программам гарантирует гражданам выбор кредита по целевому назначению.

В нынешних условиях АКИБ «Ипотека банк» предоставляет ипотечные кредиты по трем программным направлениям.

Первая – это программа для молодых семей, где возраст супругов не превышает 30 лет и для обоих это первый брак. Для этой семьи ипотечный кредит выдается на 15 лет с трехлетним льготным периодом по погашению основного долга и процентной ставке, не превышающей ставку рефинансирования Центрального банка (9 %). Ежемесячный платеж, направляемый на погашение кредита, освобождается от налогообложения для физических лиц.

Вторая была приурочена к Государственной программе «Год семьи» и она была ориентирована на приобретение нового жилья с первичного рынка. По этой программе сейчас ипотечный кредит выдается на 12 лет с льготным периодом 1 год по погашению основного долга и процентной ставке от 14 до 16 процентов в зависимости от размера внесенного первоначального взноса.

Третья – для приобретения жилья с вторичного рынка. Согласно этой программе жилья существующего жилого фонда, ипотечный кредит начали выдавать на 10 лет с льготным периодом в 6 месяцев по погашению основного долга и процентной ставкой от 16 до 19 процентов в зависимости от размера внесенного первоначального взноса.

Согласно установленному законодательству размер выдаваемого ипотечного кредита был установлен для строительства индивидуального жилого дома – до 3 000-кратного размера минимальной заработной платы. Также, согласно законодательству для реконструкции индивидуального жилого дома, а также для приобретения индивидуального жилого дома или квартиры в многоквартирном доме – до 2 500-кратного размера минимальной зарплаты АКИБ «Ипотека банк» ныне предоставляет кредиты для приобретения квартиры на первичном рынке жилья. На вторичном рынке, предлагающем новое жилье, можно приобрести кредиты, если молодые семьи желают иметь собственный индивидуальный жилой дом или квартиру в многоквартирном доме уже существующего жилого дома. Также им выдаются ипотечные средства на реконструкцию индивидуального жилого дома. Здесь речь идет об изменении архитектурно-планировочных решений индивидуального жилого дома, возведении надстроек или пристроек с частичной разборкой, заменой изношен-

ных и морально устаревших конструкций и инженерного оборудования.

Итак, при получении квартиры, прежде всего, надо определиться с вопросом, где можно купить квартиру: на первичном или вторичном рынке, и узнать приблизительную стоимость жилья. В любом случае, стоимость жилья следует согласовать с банком.

Это нужно сделать лишь в том случае, если необходимо рассчитать платежеспособность своей молодой семьи, используя ипотечный калькулятор, чтобы знать, какую максимальную сумму ипотечного кредита можно будет получить от банка. Для этого необходимо знать фиксированные доходы за последние 12 месяцев всех работающих членов семьи, проживающих по одному адресу.

И, наконец, немаловажное место имеет определение размера первоначального взноса, который нужно будет внести в банк для приобретения жилья. На практике это определяется как разница между стоимостью квартиры и суммой кредита.

Обязательное требование при ипотечном кредитовании – внесение первоначального взноса в размере не менее 25 % от стоимости приобретаемого жилья.

В процессе оформления кредита заемщик несет расходы, связанные с залогом. Залогом по кредиту выступает приобретенное жилье.

Расходы, связанные с нотариальным оформлением договора купли-продажи и договора ипотеки; с оформлением кадастровых документов; государственной регистрацией договора купли-продажи и договора ипотеки, которая осуществляется кадастровыми службами; со страхованием заложенного имущества; с оценкой стоимости имущества независимым оценщиком (по вторичному рынку) и расходы, связанные с оформлением ипотечного кредита по установленным банком тарифам. Особенностью ипотечного кредитования в нашей республике изначально имело социальную направленность. Если до принятия Закона «Об ипотечном кредите» семьям приходилось долгое время откладывать доходы в сбережения, чтобы приобрести недвижимость, то ипотечный кредит позволяет молодым семьям,

желающим стать собственником жилья, созданы все необходимые условия для молодых семей и тем, кто просто намерен быстро улучшить свои жилищные условия. Следовательно, в Узбекистане есть реальная возможность приобрести собственное жилье, построить индивидуальный жилой дом или реконструировать существующий с помощью ипотечного кредита.

Не смотря на это, в банке обслуживающем ипотечный кредит, следует постоянно совершенствовать условия и финансовый механизм получения ипотечных кредитов, схему их возврата для того, чтобы они отвечали потребностям заемщиков своим удобством, эффективностью, и, наконец, гибкостью.

ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ РАСЧЕТОВ ПО ИПОТЕКЕ

Р. Аллаёров, ассистент; **Х. Казаков**, ассистент
Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд
Н. Эрназаров, ст. преподаватель
Самаркандский экономический колледж, г. Самарканд

Каждым коммерческим банком, имеющим дело с ипотечным кредитом, разработаны виды погашения ссуд. Таким приоритетным видом является перечисления в безналичной форме расчетов, т. е. заработной платы и приравненных к ней платежей, пенсий, гонораров, дивидендов, процентов и других доходов, которые получает заемщик как держатель ценных бумаг. Более традиционным видом кредита является наличный расчет. Кроме того существует расчет путем перечисления денег в безналичной форме по вкладам заемщика, открытым в банке. Такая практика существует в «ASIA ALLIANCE BANK». Причем, начисленные проценты и основной долг по кредиту этим банком взыскиваются в соответствии с графиком, составленным в банке вместе с заемщиком. Впрочем, если есть такая возможность, заемщик может погасить долг по ипотеке до наступления срока погашения.

При помощи такой формы кредит можно быстро рассчитать суммы ежемесячного кредита. Фактически это и расчет по ипотечному кредиту. Так, если средняя сумма стоимости недвижимости с учетом взноса составила 40 млн сумов, при этом объем депозита заемщика 25 % от общей суммы составляет 10 млн су-

мов, то сумма кредита будет составлять 30 млн сумов. Таким образом, средние ежемесячные выплаты основного долга и процентов будут колебаться от 300 тыс. сумов в течение льготного периода до 630 тыс. сумов в момент пика платежей за весь период кредита при фактической ставке 12 % годовых. Характерным является и то, что безналичным расчетом при ипотеке практикуется использование пластиковых карт.

Разумеется, ипотечный банк может предоставить и путем перечисления средств с ссудного счета на банковские кредитные карточки заемщика. При этом карточка выдается на имя заемщика, но, при этом, ему необходимо оформить отдельный договор, где можно оговорить, что средства с конкретной пластиковой карточки могут быть использованы целенаправленно – только на приобретение строительных материалов для возведения или реконструкции дома. При этом выдача наличных денег с этих пластиковых карт не допускается. Итак, одним из условий также должен являться ежемесячный отчет в банк о совершенных операциях с банковской кредитной картой. Здесь немаловажное значение имеет законодательный акт, предусматривающий приложение чеков, терминалов, счетов, квитанций и других документов на приобретенные товары.

При этом случаи нецелевого использования кредита исключены. Если банк их выявил в процессе анализа представленных заемщиком документов, то договор о банковской кредитной карточке аннулируется, счет – закрывается, а кредит изымается у заемщика. Кроме того, использованная не по целевому назначению часть кредита должна быть погашена, и на заемщика налагается штраф в размерах, оговоренных в кредитном договоре, что способствует эффективному использованию кредита по целевому назначению.

Итак, проведя определенный обзор деятельности коммерческих банков на ипотечном рынке кредитования можно выделить ряд факторов:

- первое. Банки в этом направлении работают на основе законодательных и нормативных актов, регулирующих ипотечную деятельность.
- второе. Под ипотечным кредитом установлен первоначальный взнос в размере, не менее 25 % от стоимости жилья,

выдаваемого нуждающимся молодым семьям на основании рекомендаций территориальных комиссий, сроком на 15 лет с трехлетним льготным периодом, процентной ставке, не более ставки рефинансирования.

– третье. Ипотечный кредит имеет преимущество, и это преимущество состоит в возможности принятия сравнительно быстрых решений, прежде всего, решений жилищных проблем молодых семей, на оптимальных для себя условиях и т. п.

Приобретение готового жилья на первичном рынке, строительство дома, либо реконструкция или приобретение существующего индивидуального жилого дома впредь должна стать приоритетом социально-экономического развития экономики. Рост объемов предоставленных ипотечных кредитов и сроки их погашения всегда должны быть прозрачными и обеспечить социальное развитие общества, особенно в условиях переходного периода и развитии конкуренции на рынке жилья.

КЛАСТЕРНЫЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ РАЗВИВАЮЩЕЙСЯ ЭКОНОМИКИ

М. Р. Болтабаев, д. э. н., профессор

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

В условиях развивающейся экономики управление инновационной деятельностью в формировании новой парадигмы с точки зрения кластерного подхода предполагает теоретический подход в исследовании в целях учета особенностей функционирования и развития экономики стран с переходной экономикой. Отсюда следует, что управление инновациями должно основываться:

– на целенаправленном поиске инновационной идеи, служащей фундаментом для развития конкретной инновационной деятельности предприятий;

– на организации инновационного процесса для конкретного инновационного предприятия. Это предполагает проведение целого комплекса работ (т. е. организационных и технических, по превращению идеи в новый продукт, готовый для продвижения на финансовом рынке и для продажи);

- на процессе продвижения и реализации инновационной продукции на рынке;
- на искусстве маркетинга, требующего творческого подхода и активных действий продавцов, и заинтересованности покупателей.

В этой связи для организации воздействия на факторы управления инновациями отличной особенностью необходимо выявить степень соответствия факторов критериям их управления с тем, чтобы оценить потребность и возможность мобилизации финансовых ресурсов на поддержку инновационного потенциала предприятий для приведения факторов управления инновациями в соответствие с поставленной целью, т. е. получение прибыли (дохода). Степень согласованности критериев и факторов управления можно оценить путем сопоставления плановых (или прогнозных) и достигнутых значений финансовых показателей, состояния факторов и показателей финансовых результатов, достижение которых должно обеспечиваться мобилизацией факторов, могущих привести к росту конечных финансовых результатов.

Для формирования эффективного финансового механизма управления инновационной деятельностью предприятий должно браться на учет не только согласование факторов, функций и методов ее управления, но и характер взаимодействия, который зависит от природы фактора и его восприимчивости к функциям и тем или иным методам управления инновациями. Совокупность методов воздействия на факторы определяет объективную границу формирования финансового механизма регулирования инновационной деятельностью инноваций и формирование эффективного финансового механизма управления их инновационным потенциалом.

В условиях ограничения финансовых ресурсов встает задача определения значения факторов, которое может определяться целями управления инновационной деятельностью. Поэтому для достижения каждой цели должны существовать свои значимые факторы, выявление которых является важной задачей формирования конкретных финансовых механизмов управления инновационной деятельностью предприятий.

Финансовый механизм регулирования инновационной деятельностью предприятий представляет собой совокупность экономических, организационных и правовых способов целенаправленного финансового взаимодействия предприятий и воздействия на их деятельность, обеспечивающих согласование финансовых интересов взаимосвязанных сторон. В связи с тем, что финансовые факторы регулирования инноваций могут иметь экономическую, социальную, организационную, правовую и политическую природу, а финансовый механизм регулирования их должен представлять собой систему финансовых, экономических, социальных, организационных механизмов, формируемых под воздействием законодательных актов.

В условиях переходного периода выдвинута задача создания мономеханизма другой природы – финансового механизма управления инновационной деятельностью. При этом не следует игнорировать роль финансовых механизмов, что приводит к снижению эффективности вновь создаваемого финансового механизма регулирования инновационной деятельности. Успешное решение задачи обеспечения стабильного экономического роста развивающихся стран возможно при условии создания эффективного финансового механизма регулирования финансового обеспечения инновационной деятельности предприятия. Финансовый механизм регулирования инновационной деятельности предприятий должен способствовать не только активизации инновационного потенциала, но и ориентировать на эффективное использование имеющихся финансовых ресурсов, направленных на конкурентоспособность инновационной продукции предприятия.

Список использованных информационных источников

1. Постановление Президента Республики Узбекистан № ПП-916 от 15.07.2008 г. «О дополнительных мерах по стимулированию внедрения инновационных проектов и технологий в производство», Концепция инновационного развития Республики Узбекистан на 2013–2020 гг.

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ТОРГОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

М. А. Вівденко, аспірант

*Харківський державний університет харчування та торгівлі,
м. Харків*

У прогресивній ринковій економіці на підприємстві все більше виникає питання про необхідність поліпшення діючих бізнес-процесів. Складнощі удосконалення бізнес-процесів торгових фірм викликані високою швидкістю здійснення процесів в умовах ринку. Безперервні і досить вагомі зміни в розробках, ринках збуту і потребах покупців стали звичайним дійством, і торгові фірми, прагнучи зберегти свою конкурентоспроможність, змушені постійно перебудовувати власну стратегію.

Бізнес-процес в цьому випадку цілком можливо розглядати як циклічну множину внутрішніх операцій (видів діяльності), які споживають конкретні ресурси і починаються з одного або ж більше входів і, на виході, що закінчуються створенням продукції, необхідної клієнту.

Призначення кожного бізнес-процесу полягає в тому, щоб запропонувати клієнту (внутрішньому або ж зовнішньому споживачеві ефектів бізнес-процесу) продукт або ж послугу, тобто продукцію, що задовольняє його за ціною, довговічністю, сервісом і якістю.

Як потоки роботи, процеси мають власні кордони, іншими словами, початок і кінець. Для будь-якого окремо взятого процесу ці заходи встановлені вихідними, або ж первинними, входами, з яких він настає. Дані входи відкриваються первинними постачальниками процесу. Процес завершується виходом, який дає результат початковим відвідувачам процесу.

Особливість бізнес-процесів торгової компанії полягає в таких функціях, як: продаж; дослідження кон'юнктури товарного ринку; визначення попиту і пропозиція на конкретні групи товарів; встановлення ціни на продукти; закупівля і складання товарного асортименту; розширення товарного асортименту; складування; втілення різних операцій з приймання, збереження, маркування та підготовки товарів до продажу; прийняття

ризик; логістика; дослідження подій з просування продуктів на ринок; фінансування; істота сприятливих умов для реалізації товарів; пропозиція постачальникам і покупцям транспортно-експедиційних, консультаційних, маркетингових, інформаційних та інших послуг; послуги з управління та консультаційні послуги.

Таким чином, для підприємств оптової торгівлі основними бізнес-процесами є:

- збут і його стимулювання;
- закупівля і формування товарного асортименту;
- просування товару на ринок.

Одним з методів удосконалення механізмів управління бізнес-процесами є впровадження автоматизованої системи управління бізнес-процесами. Автоматизована система управління бізнес-процесами – система, що дозволяє управляти бізнес-процесами і адміністративними регламентами. Застосування системи може допомогти організувати продуктивну роботу між підрозділами організації і нескладними виконавцями. Головні функції підсистеми – моделювання, виконання і прогноз бізнес-процесів.

Система управління бізнес-процесами (BPM (англ. Business Process Management)) – концепція управління організацією, моделювання бізнес-процесів, застосування програм моделювання, симуляції, прогнозу і аналізу бізнес-процесів, можливість динамічного вдосконалення моделей бізнес-процесів силами співучасників і засобами програмних систем.

Системи управління бізнес-процесами прийшли до України з Заходу, де даний клас програм називається BPMS (Business Process Management System) або BPM-системи. Головне завдання цих систем – виконати програмну підтримку концепції процесного управління організацією.

Робота системи управління бізнес-процесами базується на наступній ідеї: на кроці впровадження системи здійснюється моделювання бізнес-процесів організації за допомогою діаграм.

Далі дані діаграми завантажуються в комп'ютерну систему і стають здійсними, тобто програма дає можливість відстежити і проконтролювати виконання бізнес-процесів в роботі підприємства.

Такий розклад дає можливість наблизити виконання бізнес-процесів в організації до їх зразкової моделі, яка була розроблена на початковому етапі планування бізнес-процесів.

Концепція являє введення BPM-рішення для отримання наступних цілей:

- швидкість – зменшення часу виконання процесів за рахунок регламентації і автоматизації кроків процесів, введення тимчасових обмежень для виконання кроків процесів;
- якість – за рахунок прозорості бізнес-процесів для всіх співучасників, регламентації і засобів прогнозу підтримується дотримання всіх передбачених правил.

Управління на основі показників – виконання процесів може контролюватися через набори процесних характеристик, що відображають витрати на процес, час виконання і завантаження ресурсів, таким чином, полегшуючи тест і оптимізацію процесу на підставі справжніх значень показників.

Спеціальні додаток реалізують концепцію BPM, що дає можливість зводити гнучкі адаптивні інформаційні системи, здатні практично відразу змінюватися разом зі зміною бізнес-процесів фірми. Завдяки застосуванню таких додатки цілком можливо навести порядок в бізнес-процесах організації, зробити їх виконання конкретним і формальним.

Отже, для успішного управління торговими підприємствами потрібно вміти чітко формалізувати бізнес-процеси і відповідну систему управління бізнес-процесами.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ

Д. С. Горбенко, аспірант

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Історично склалося, що навколишнє середовище нашої цивілізації на взаємодію людей для подолання певних цілей, чим зароджує кооперацію. Кооперація можна визначити як процес самоорганізації і самодопомоги людей, для задоволення власних потреб і досягнення поставлених цілей. Кооперація в історії пройшла ряд етапів, починаючи від первісного суспільства у вигляді найпро-

стіших форм співпраці, до сьогодення, де панують складі міжнародні форми кооперації. Як похідна кооперації і результат співпраці породжує кооператив, що дає змогу певній групі однодумців задовольнити певні потреби на певний проміжок часу.

Згідно із загальноновживаним на міжнародному рівні визначення, кооператив – це група осіб, які добровільно об'єдналися, щоб задовольнити спільні економічні, соціальні та культурні потреби і прагнення з допомогою підприємства, що перебуває у їх спільній власності та під демократичним управлінням і контролем (із заяви XXXI Конгресу Міжнародного кооперативного альянсу «Про кооперативну ідентичність» (1995 р.))

Отже виходячи із твердження, можна наголосити, що сама природа породження кооперативу передбачає задоволення соціальних потреб учасників цього кооперативу, які у певній мірі реалізуються і породжують виникнення економічних відносин.

Повернувши в історію можна спостерігати зародження різних форм кооперації.

У процесі соціальної еволюції під впливом реформістських рухів та ідей гуманізму в першій половині XIX ст. виникла принципово нова форма кооперації – кооператив. Кооперативні організації зайняли особливе місце у процесі соціально-економічного розвитку людства. Вони стали формою економічного самозахисту, самозабезпечення та самопомоги широких верст населення у багатьох країнах світу і принципово відрізнялися від інших форм господарювання.

Опрацювавши різні інформаційні джерела можна виділи певні форми кооперації, в залежності від сфер діяльності, і однією із таких являється кредитна кооперація. Історично склалося і можна вважати батьківщиною кредитної кооперації і зародження цього кооперативного руху відбулося у Німеччині.

У 50-х роках XIX сторіччя в Німеччині кооперативна ідея самопомоги шляхом взаємодопомоги знайшла у фінансовій сфері у вигляді організацій взаємного кредитування на кооперативних засадах. Видатні німецькі кооператори Герман Шульце-Деліч та Фрідріх Райфайзен – майже одночасно, незалежно один від одного, запропонували два принципово різних підходи щодо організації кооперативного кредитування: перший – для міського населення, другий для сільського.

Ці два підходи мали різні принципи і пристосовані до певного соціального середовища. Зважаючи на ті принципи, які виділялися у тому або іншому підході, які діяли по принципу обслуговування потреб своїх членів-власників, самодопомоги своїм учасникам, за символічну плату, тобто за собівартістю, без цілі отримати прибуток, що має соціальний характер і неприбуткову економічну природу.

Ті принципи, які діяли у тодішніх кредитних об'єднаннях, й по сьогоднішній день накладаються й ґрунтуються на основі моделей Райфайзена або Шульце-Деліча, маючи деякі відмінності які викликані певними особливостями того чи іншого середовища.

У світі існує велике різноманіття кооперативів, які надають своїм членам необхідні їм послуги. Споживчі кооперативи забезпечують своїх членів товарами; фінансові кооперативи (кредитні спілки, кооперативні банки, ощадно-позичкові товариства, страхові кооперативи тощо) забезпечують членів фінансовими послугами; збутові кооперативи сприяють сільгоспвиробникам вигідно продати їх продукцію, в тому числі й на світових ринках; молочарські кооперативи сприяють членам-виробникам молока у переробці їх продукції та її вигідній реалізації, у тому числі на експорт; бензинові кооперативи забезпечують своїх членів дешевими паливно-мастильними матеріалами; прокатні кооперативи надають своїм членам у тимчасове користування необхідне обладнання, пристрої, інвентар; житлові кооперативи забезпечують своїх членів житлом і комунальними послугами.

Складно перелічити всі різновиди кооперативів, що існують у світі. Вони створюються переважно в тих сферах господарської діяльності, де існує масова потреба людей у певних товарах (послугах), і де люди прагнуть не переплачувати кошти по середникам. Незважаючи на таке велике різноманіття видів і сфер діяльності кооперативів, всі вони мають однакову соціально-економічну природу і мету – обслуговування потреб переважно (а в окремих випадках – виключно) своїх членів-власників на неприбуткових засадах, тобто за собівартістю, без прагнення до отримання прибутку. Питання неприбуткової економічної природи кооперативів часто викликає незрозуміння і тому є найбільш дискусійним.

У багатьох країнах світу кооперативи офіційно віднесені до неприбуткових організацій (non-profit organization) у зв'язку з їх особливою соціальною місією і унікальною економічною природою. Ця особливість полягає у тому, що вони здійснюють господарську діяльність, не маючи на меті отримання прибутку. Кооперативи є формою самопомогі населення і діють із метою обслуговування потреб своїх членів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Основи кооперації : навч. посіб. / Бабенко С. Г., Гелей С. Д., Гончарук Я. А., Пастушенко Р. Я. – Київ : Знання, 2004. – 470 с.
2. Гончаренко В. В. Кредитна кооперація. Форм економічної самопомогі сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика) / В. В. Гончаренко. – Київ : Глобус 1998. – 330 с.
3. Історія кооперативного руху : підручник для кооперативних вузів / Бабенко С. Г., Гелей С. Д., Гончарук Я. А. та ін. / Укоопспілка, Львівська комерційна академія. – Львів : Інститут українознавства НАНУ, 1995. – 412 с.
4. Гелей С. Д. Теорія та історія кооперації : підручник / Гелей С. Д., Пастушенко Р. Я. – Київ : Знання, 2006. – 513 с.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УНІВЕРСАЛЬНОЇ ТА КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ У 20-ті РОКИ

С. Є. Євсєєв, к. і. н., доцент; **І. В. Тордіна**, к. е. н., доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

Розвиток системи кооперації в Україні розпочався з універсальної кооперації, що стала основною формою сільськогосподарської кооперації впродовж першої половини 20-х років минулого століття. Поширення універсальних товариств пов'язано з такими фактами як: низька товарність селянської господарності та їх слабка спеціалізація, не впорядкованість грошових відносин, відставання вертикальної спеціалізації у низовий ланці і на рівні спілок. В цих умовах універсальні товариства виконували функцію збуту, постачання, переробки в залежності від можливостей селянського господарства і конкретного кооперативу.

Після легалізації кредитної функції (створення кредитних кооперативів було дозволено тільки в січні 1922 року) ВУЦВК прийняв декрет «Про кредитну кооперацію» 5 квітня 1922 року і частина універсальних товариств стала займатися і кредитуванням. Статистика почала виділяти два види універсальних товариств – без кредитних і з кредитними функціями. На початковому етапі розвитку системи сільськогосподарської кооперації (в 1921–1923) універсальні сільськогосподарські товариства з кредитними функціями, тобто з правом ведення кредитних операцій, виконували й основний обсяг кредитної роботи.

Товариствами надавався кредит селянським господарствам за майже символічні 1,5 % річних, чого не вистачало навіть на покриття технічних витрат. Та, зважаючи на величезну зацікавленість селянських господарств у розвитку кредитної роботи, універсальні сільськогосподарські товариства свідомо шли на певні збитки, перекриваючи їх прибутками від збуто-постачальних операцій. До 1924 року кредитні операції сільськогосподарської кооперації перебували в самому зародковому стані. Тому основна кооперативна сітка складалася з універсальних (спільних) сільськогосподарських товариств.

В кожному з природно-економічних районів України універсальні товариства були засновані в 1922 році. В більш аграрно розвинених Степу і Лівобережжі була створена третина кооперативів від їх загальної кількості 1924 р. – останнього врожайного року на цей вид товариств в усіх природно-економічних районах, від якого їх кількість різко зменшується. Так, у 1925 р. виникло 14,3 %, а 1926 р. – всього 7,2 % їх кількості. Водночас – у Поліссі та на Правобережжі спостерігався більш повільний процес їх розгортання, а тому найбільша їх кількість виникла в цих районах саме в 1924 р. (в Поліссі – майже половина – 43,3 %, а на Правобережжі – третина – 33,6 %).

Розбудова сільськогосподарських товариств універсального характеру доповнилася товариствами кредитної сільськогосподарської кооперації. Сприятливі умови для кредитної роботи з'явилися лише в 1924 р., коли закінчили грошову реформу. Разом із цим з'явилися позитивні моменти в розвитку сільського господарства 1923–1924 господарського року: підвищення товарності та спеціалізації селянського виробництва, заміна нату-

рального податку грошовим, звільнення села від емісійного податку в зв'язку зі здійсненням грошової реформи на основі нової твердої валюти.

Основним центром кредитування селянських господарств за лінією сільськогосподарської кооперації став створений 27 листопада 1924 р. Український сільськогосподарський банк (Укрсільбанк).

Швидко формувалася мережа сільськогосподарського кооперативного кредиту. Із 2 500 універсальних сільськогосподарських товариств, що вели кредитну роботу у другій половині 1923 р., було відібрано до 1 500 найбільш економічно міцних і працездатних. Їх залучили до плану кредитної роботи Укрсільбанку і вони стали «Сітковими» товариствами основної мережі сільськогосподарського кооперативного кредиту. Ці товариства отримували від Укрсільбанку довготерміновий кредит для формування основного капіталу в розмірі не менше ніж, 2 тис. крб., але за умови, що і Губсільбанк надасть їм аналогічну суму і саме товариство передусім мобілізує не менш 25 % суми, що її надасть Укрсільбанк. Безперечно, що такі умови концентрували кошти для виробничого кредитування селянських господарств за обставин їх гострої нестачі.

У 1926 році на один адміністративний район припадало два сільськогосподарських кредитних товариства, що було оптимальним з огляду на тогочасний стан фінансових ресурсів України. Територія яку обслуговувало одне товариство складало майже 4 тис. селянських господарств. За числом членів, що припадало на одне сільськогосподарське кредитне товариство, низова мережа в Україні досягала майже довоєнного рівня. За найбільшою кількістю кооперованих господарств у кредитній сільськогосподарській кооперації значно виділялися аграрно розвинені Степ і Лівобережжя з найбільшим відсотком у них селян-середняків, які складали основну верству сільськогосподарської кооперації. Кредитні товариства швидко завойовували прихильність українського селянства.

Таким чином, в 20-ті роки минулого століття в Україні накопичено значний позитивний досвід організації універсальної та кредитної сільськогосподарської кооперації, який слід враховувати та використовувати в сучасних умовах.

ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СУБЪЕКТОВ

Дж. Р. Зайналов, д. э. н., профессор;

С. С. Алиева, к. э. н., ст. преподаватель

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Регулирование предпринимательской деятельности представляет собой многослойную систему финансовых отношений. Их эффективность во многом определяется тем, насколько эффективно в организации деятельности предприятий будет выработан предпринимательский подход к единому действию на всех уровнях управления. Определяющее влияние на построение эффективного финансового механизма регулирования оказывают концептуальные аспекты инновационного развития окружающей предпринимательскую среду предприятий.

Несмотря на то, что в литературных источниках понятие «финансовый механизм регулирования предпринимательской деятельности» различными авторами трактуется по-разному, суть его сводится к системе взглядов, направленных на формирование и эффективное использование финансовых ресурсов для формирования прибыли в целях обеспечения эффективной предпринимательской деятельности. Так, в большинстве экономической литературы она толкуется как определенный способ регулирования финансовых ресурсов, или как ведущая к их системному управлению ресурсов.

В отечественной экономической литературе его рассматривают в широком смысле слова как эффективный способ управления какого-либо явления, основную точку зрения, ведущий замысел к различным методам управления предпринимательской деятельности.

В нашем случае под этим следует понимать системный подход, включающий в себя методологию понимания сущности финансовых методов регулирования деятельности предприятий, пути его укрепления, а также формы и методы их реализации. При этом в качестве исходного положения в их разработке принимается единство трех составляющих решения:

- оперативное управление финансовыми ресурсами;
- однозначного понимания сущности эффективности управления предпринимательской деятельности в целях формирования прибыли (дохода);
- всестороннего стимулирования рыночной системы формирования и развития содержательного аспекта финансового обеспечения предприятий.

Тройственная природа современного финансового механизма предопределяет противоречивое единство дополнительных преимуществ и риск, возникающих в ходе его функционирования и развития предприятий. Поэтому умелое использование финансового механизма регулирования, в первую очередь, предпринимательских субъектов, должно рассматриваться в качестве инновационного механизма снятия противоречий в режиме хозяйственных процессов. В этой связи целесообразно сделать несколько методологических пояснений, опираясь на труды исследователей, которые затрагивают проблемы финансового механизма в контексте организационных противоречий и организационной динамики.

В экономической литературе рассматриваются различные виды противоречий: противоречия существования, взаимодействия и превращения, организации и дезорганизации и т. д. [1]. Логика происхождения финансового института инновационных предприятий связана, прежде всего, с противоречивыми взаимодействиями. Они объясняют причины организационной динамики взаимоотношениями конкретной структуры с внешней средой. Необходимость разрешения этих противоречий вызывает к жизни новую форму организации бизнеса, которая стоит на порядок выше в сравнении с индивидуальными предприятиями и партнерствами благодаря своим высоким адаптивным свойствам. В таком случае адаптивность рассматривается в качестве приоритетного обобщающего параметра и означает такую реакцию на изменение условий, которая противодействует снижению эффективности системы регулирования. Адаптивность в современном понимании интегрирует в себе два свойства – изменчивость (в значении «гибкость», «приспособление») и стабильность (в значении «постоянство»).

Инновационная предпринимательская деятельность предприятий в силу целого ряда структурных и функциональных особенностей способна эффективно адаптироваться к изменению внешних условий, своевременно разрешая возникающие противоречия. Подход к анализу объективных причин возникновения инновационного предпринимательского субъекта, продиктованный логикой снятия противоречий, содержит в себе элементы дихотомического подхода. Каждая группа противоречий должна выражать определенное несоответствие между растущим спросом на финансовые ресурсы и эффективные финансовые механизмы их консолидации, с одной стороны, и их дефицитным предложением, с другой.

Обобщая проведенный выше анализ дихотомического строения корпорации, следует заметить, что она выгодно отличается на существующем деловом фоне. Функциональная двойственность и диверсификация хозяйственных возможностей подчеркивает специфические особенности ее поведения в предпринимательской среде. В этой связи встает вопрос о том, каким образом можно инициировать экономические преимущества двойного существования и избежать потенциальной угрозы, обусловленной данным явлением. В значительной степени финансовые механизмы сдерживания и мотивации формируются внешней институциональной средой. Именно ее качество оказывает решающее воздействие на эффективность инновационной предпринимательской деятельности.

Умелое использование финансового механизма регулирования, в первую очередь, инновационных предпринимательских субъектов, способствует снятию противоречий посредством построения и реализации стабильных связей, способных обеспечить рост их прибыли (дохода).

Список использованных информационных источников

1. Осипов М. Ю. Основы теории хозяйственного механизма / М. Ю. Осипов. – Москва : Изд-во МГУ, 1994. – С. 16–18.

НЕОБХОДИМОСТЬ НОВОЙ КОНЦЕПТУАЛЬНОЙ МОДЕЛИ ФИНАНСОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИЙ ПРЕДПРИЯТИЙ

Дж. Р. Зайналов, д. э. н., профессор;

Н. Х. Рузубаева, ассистент

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Преобразования экономики Узбекистана, направленные на становление и развитие инновационной экономики потребовали пересмотра теоретических концепций регулирования инноваций. В этой связи Узбекистану ныне необходима новая концептуальная модель управления инновациями.

В связи с этим возникает потребность в разработке новой парадигмы регулирования инноваций, положения которой должны выражать объективные потребности реформируемой экономики в современных инновациях. Она должна выражать главные, ключевые моменты, использование которых при построении новой системы регулирования инноваций позволил бы обеспечить стабильный рост. При этом следует учитывать и то, что смена парадигм должна предусматривать изменения способов действий и регулирования. Эффективное регулирование инноваций есть целенаправленное воздействие на все этапы их жизненного цикла в целях сокращения затрат и повышения эффективности нововведений. По содержанию система регулирования нововведениями должна включать:

- систему сбора, обработки и анализа научно-технической и управленческой информации;
- систему организационной структуры управления – распределение власти и ответственности, соотношение прав и обязанностей на всех уровнях;
- создание единой связи образования, науки, бизнеса и государства;
- оперативному вовлечению кадров в инновационный процесс.

Оперативный и системный подход в этом деле позволяет повысить эффективность регулирования ресурсов, направленных на инновации. Оперативный подход является методом выживания в условиях неустойчивости развития экономики. Однако, в

ресурсном обеспечении и регулировании инноваций не существует только одного набора принципов, используемых во всех рискованных ситуациях. Каждая рискованная ситуация, в которой оказывается предприятие, должна анализироваться и регулироваться разумно и эффективно. Все это может создать альтернативную основу применительно к внедрению инноваций, не зависимо от сложившейся ситуации.

Особенность и необходимость инновационного подхода и его внедрение состоит в ориентации экономики Узбекистана на активизацию инновационной деятельности, являющейся приоритетным двигателем развития экономики в целом. При этом факторы производства и инвестиции не должны быть целью, а наоборот средством научно обоснованной деятельности предприятий.

Такой подход и его преимущества состоят в том, что он предполагает признание постоянного риска и изменчивости экономической среды, в которой функционирует предприятие. Поэтому необходимо считаться с происходящими рисками и приспособляться к ним.

Новая парадигма требует пересмотра принципов финансового обеспечения инновационного развития предприятия, так как старые подходы к финансовому обеспечению нововведений перестали соответствовать новым, но постоянно изменяющимся условиям.

Цель финансового обеспечения инновационной деятельности предприятий в условиях растущего уровня риска заключается в определении научно-технической и производственной деятельности предприятий, что включает: разработку и внедрение новой продукции и технологии; модернизацию и усовершенствование выпускаемой инновационной продукции и технологии, дальнейшее развитие производства традиционных видов продукции; прекращение неэффективных видов и выпуска устаревшей продукции.

Выработки стратегии инновационного развития и мер развития, направленных на ее реализацию должны стать приоритетным направлением стратегии предприятий, так как они, безусловно, могут определять остальные приоритетные направления ее развития. Под выработкой стратегии инновационного раз-

вития и управления следует понимать особую организационно-управленческую деятельность, направленную на получение высоких финансовых результатов путем использования инноваций в производственной деятельности.

Эффективное регулирование финансового обеспечения инновационного развития предполагает обеспечение стабильности организаций в рыночной среде.

Таким образом, новая парадигма регулирования финансового обеспечения инновационного развития деятельности предприятия должна исходить из того, что инновации появляются в экономической среде неравномерно, а в виде кластеров более или менее одновременно осваиваемых нововведений, т. е. осваивающих целостную систему новых продуктов и технологий, сконцентрированных на определенном отрезке времени и в определенной рыночной среде.

Следовательно, формирование новой продукции и регулирования финансового обеспечения развития инновационной деятельности предприятий с точки зрения кластерного подхода должно предполагать теоретический подход в исследовании в целях учета особенностей эффективного ведения хозяйства в целях получения прибыли (дохода) и обеспечения конкурентоспособности.

СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ДЕЙСТВЕННЫХ МЕХАНИЗМОВ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ: ОПЫТ РЫНОЧНО РАЗВИТЫХ СТРАН

Р. Х. Карлыбаева, к. э. н., доцент

*Ташкентский государственный экономический университет,
г. Ташкент*

В рыночно развивающихся странах формирование инновационной деятельности предприятий в условиях глобализации способствовали росту уровня валового внутреннего продукта за счет более глубокого и эффективного использования финансовых ресурсов и результатов фундаментальных и прикладных работ. Инновационные разработки, прежде всего, могут интен-

сивно развиваться в базовых отраслях экономики в целях удовлетворения их нужд в инновационных продуктах.

Это позволило бы создать действенный финансовый механизм, призванный воздействовать на продвижение результатов научных разработок до инновационных работ, направленных на их практическое применение. Одним из ярких инструментов внедрения результатов инновационных разработок, обеспечения более тесной связи науки и производства, производителей инновационной продукции и ее потребителей является проведение научных форумов на международном уровне. Подобный форум был проведен в г. Ташкенте в ноябре 2015 года, где приняли участие более 560 представителей авторитетных компаний из 33 развитых стран, а также руководители ведущих международных финансовых институтов. Впечатляющим моментом этого форума стало подписание пакета инвестиционных соглашений более чем на 12 млрд долл. США, включающего реализацию ряда важных инновационных проектов [2, 3]. Благодаря принятым мерам, не только в 2015 г., но и в 2016 г. доля инновационной продукции в общем объеме промышленного производства была доведена до 9,0 %.

В современных условиях для внедрения инновационных проектов следует и дальше создавать малые инновационные предприятия, усилить стимулирующую роль налоговых инструментов. Налоговые льготы и финансирование инвестиций из государственного бюджета могут выступать важным инструментом формирования инновационной экономики в странах с переходной экономикой.

Рассматривая налоговые льготы, направленные на стимулирование деятельности инновационных предприятий хочется также отметить, что исследуя воздействие льгот на инновационную деятельность предприятий необходимо изучать и другие механизмы, могущие быть полезными в перспективе для отечественной экономики. Все льготы связанные с активизацией деятельности предприятий в направлении инноваций.

Установленные льготы не только более сложное явление, чем мы о нем думаем, оно гораздо сложнее, чем мы можем себе это представить. Поэтому все созданные льготы можно разделить:

- на приростную (используется в ряде стран: Франция, Канада, США и Тайвань), которая предусматривает расчет налоговых льгот (более высокий уровень ставок действует во Франции – 50 %, а также в Канаде, США, Японии и на Тайване, где она составляет 20 %).

- смешанные. Такая система установления уровня ставки используется в США. В США приростная скидка в зависимости от осуществления мер в сфере фундаментального исследования лишь дополняется объемной скидкой в размере 20 %. С использованием такой системы связаны расходы частного предпринимательства по фундаментальным исследованиям;

- списываемые. Такие налоговые льготы могут предусматривать экономические границы и расходы для списания налоговых платежей по скидкам на проведение научных разработок в целях внедрения в деятельность предприятий. В этом отношении ярким примером может служить опыт рыночно развитых стран, напр., Японии и Республики Корея, где верхняя граница превышает 10% от суммы корпоративного налога (для малых предпринимательских предприятий, т. е. мелких и средних). В Японии, Испании, Канаде – соответственно 15 %, 35 %, 75 % и 50 %.

К установлению предельного уровня налоговой скидки также прибегают такие страны, как Австралия, Франция, Италия и Нидерланды. В некоторых рыночно развитых странах, напр., в США подобные субъекты не имеют возможности, согласно действующим правовым актам, превышать размеры затрат на НИОКР в течение одного года, а коэффициент средней наукоемкости не должен превышать 16 %. Такие экономические границы, предусматривающие финансовое обеспечение исключают риск, связанный с существенными колебаниями сумм налоговых платежей и исключением возможностей манипулирования отчетностью фирм в целях получения необоснованно высоких налоговых льгот и преференций [1].

Такой подход во многом связан с применением эффективных механизмов стимулирования инновационной деятельности, не требующей выделения больших бюджетных затрат, по сравнению с прямым финансированием [1].

Список использованных информационных источников

1. Рюмина Ю. А. Зарубежный опыт налогового стимулирования инновационной деятельности / Ю. А. Рюмина // Вестник Томского государственного университета. Экономика. – 2012. – № 3.
2. Салихов Ш. В. Узбекистане развивается эффективный механизм внедрения научных разработок в реальный сектор экономики [Электронный ресурс] / Ш. В. Салихов. – Режим доступа: <http://uzscience.uz/ru/linkpages/view/id/2>. – Название с экрана.
3. Секрет успеха – в инновациях [Электронный ресурс] // Правда Востока. 2015. – 10 декабря. – Режим доступа: www.pv.uz. – Название с экрана.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

О. В. Лозова, к. е. н., доцент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

В умовах глобалізації та постійної міжнародної конкурентної боротьби вітчизняні підприємства постійно потребують нових конкурентних переваг в веденні своєї фінансово-господарської діяльності, заснованій на нематеріальних, тобто перш за все інтелектуальних ресурсах. Саме тому інтелектуальна складова конкурентних переваг є стратегічним питанням, яка пов'язана зі створенням і розвитком інтелектуальних ресурсів та нарощування інтелектуального потенціалу підприємства.

Інтелектуальний потенціал є однією з основних складових ефективної та конкурентоспроможної діяльності підприємства, яка потребує розроблення економічних, соціальних та фінансових обґрунтованих концептуальних засад його формування та використання.

Процес формування інтелектуального потенціалу підприємства є надзвичайно складним та специфічним, оскільки залежить від багатьох факторів, які досить часто є не прогнозованими та некерованими самою організацією.

Для спрощення відображення процесу формування інтелектуального потенціалу пропонуємо кількісне вираження цих процесів.

По-перше, однією з найважливіших аспектів формування інтелектуального потенціалу підприємства, є навчання працівників та їх безперервний професійний розвиток, тобто витрати на навчання працівників підприємства, відображають вартісний аспект процесів здобуття нових та удосконалення існуючих компетенцій працівників, як основних носіїв його інтелектуального потенціалу.

По-друге, неможливо уявити процес формування інтелектуального потенціалу підприємства без витрат на інформаційне та програмне забезпечення, які характеризують вартість одержання штучного інтелекту на підприємстві, що безпосередньо пов'язано із процесом формування інтелектуального потенціалу на корпоративному рівні і надає організації суттєві конкурентні переваги в порівнянні з його конкурентами.

По-третє, підприємство як відкрита соціально-економічна система постійно потребує залучення інформаційних ресурсів від зовнішніх носіїв, що призводить до витрат на інформаційно-консультаційні послуги сторонніх суб'єктів.

Частка звернень підприємства до зовнішніх джерел формування його інтелектуального потенціалу розкриває рівень відкритості та актуальності процесів формування його інтелектуального потенціалу стосовно тенденцій зовнішнього середовища його функціонування. Звернення до зовнішніх джерел забезпечує підприємству економію витрат на створення власних інтелектуальних ресурсів та дозволяє отримувати актуальні відносно ринку ресурси, що забезпечує формування конкурентоспроможного інтелектуального потенціалу.

Отже, підсумовуючи особливості формування інтелектуального потенціалу підприємства можемо узагальнити його основні проблеми:

- відсутність стимулів і мотивації у працівників до розвитку та удосконалення їхніх знань, вмінь та навичок;
- відсутність взаємоузгодженості та ефективної взаємодії між всіма суб'єктами фінансово-господарської діяльності;
- обмеженість та недостатність ресурсів для формування інтелектуального потенціалу підприємства;

– велика конкуренція серед роботодавців щодо «переманювання» працівників з високим рівнем інтелектуального потенціалу;

– досить низький відсоток інтелектуального потенціалу та результатів його використання дійсно реалізовується на підприємстві та сприяє поліпшенню його платоспроможності та фінансової стійкості.

Отже, загальний рівень інтелектуального потенціалу підприємства не є постійною величиною і визначається як сума всіх його складових (трудовий, фінансовий, науково-технічний, інноваційний, інвестиційний, маркетинговий та логістичний), а ефективна діяльність підприємства як відкритої соціально-економічної системи потребує збалансованості темпів розвитку всіх елементів інтелектуального потенціалу.

Найважливішим чинником дестабілізації інтелектуального потенціалу є зовнішнє оточення підприємства, яке постійно на нього впливає і залежить не лише від ресурсів, а й від умов доступу до них. При цьому середньостроковій та довгостроковій перспективі інтелектуальний потенціал підприємства визначається із значною похибкою, оскільки максимальне зростання інтелектуального потенціалу обумовлюється не лише наявністю та обсягами самих ресурсів, а й ефективністю діяльності соціально-економічної системи підприємства та сприятливими (несприятливими) умовами зовнішнього середовища, яке безпосередньо впливає на інтелектуальний потенціал підприємства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Верба І. І. Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. [Електронний ресурс] / І. І. Верба, В. О. Коваль ; за ред. С. В. Чікін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : НТУУ «КПІ», 2013. – 262 с. : 23 іл. – Режим доступу: http://fel.kpi.ua/fel/data/news/Osnovy_intelektual_vl.pdf. – Назва з екрана.
2. Холявка Л. Ю. Властивості інтелектуальної взаємодії у формуванні інтелектуального потенціалу підприємства / Л. Ю. Холявка // Сучасна економіка та пошук ефективних механізмів господарювання : збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених, 17–18 жовтня 2014 р. – Київ : Аналітичний центр «Нова економіка» – Ч. 2. – С. 64–67.

СОЦІАЛЬНА РОЛЬ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Н. С. Педченко, д. е. н., професор;

К. К. Філічкіна, Н. В. Довбня, студентки гр. МЕ-41

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Україною 21 березня 2014 року було підписано угоду про асоціацію з Європейським Союзом, котра передбачає перехід від партнерства і співробітництва з країнами ЄС до політичної асоціації та економічної інтеграції. Тому актуальними стають орієнтири, цінності та пріоритети, що є важливими для країн європейського співтовариства. Це сталий розвиток європейських країн, сутність якого ще у 1987 році знайшло своє відображення в доповіді «Наше спільне майбутнє» Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку (МКНСР) під головуванням экс-прем'єра Норвегії Брундланд Г. Х. [0]. Основна ідея такого сталого розвитку трактується як розвиток, котрий забезпечує потреби нинішнього покоління без завдання шкоди майбутньому поколінню та можливість задовольнити власні потреби [0]. Наступним важливим кроком у еволюції стратегії сталого розвитку для України стала участь офіційної делегації з України на Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» (Ріо-де-Жанейро, 2012) [3]. Підсумком цієї конференції стало ухвалення документу «Майбутнє, якого ми прагнемо», як підтвердження прихильності країн-учасниць курсу на сталий розвиток і на забезпечення побудови економічно, соціально та екологічно збалансованого майбутнього для нашої планети, для нинішнього і майбутніх поколінь [3].

Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», передбачається в рамках чотирьох векторів руху України реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави, зокрема за вектором відповідальності: реформу системи соціального захисту [5]. Щодо матеріалів Національного інституту стратегічних досліджень, в яких подано детальний перелік завдань сталого розвитку нашої країни, такими узгодженими національними пріо-

ритетами стали галузі: екологізації суспільних відносин та збереження середовища життя людини; соціальної складової сталого розвитку; освіти і виховання; науки і техніки; охорони здоров'я та санітарно-епідемічної безпеки населення; сфера участі різних кіл громадськості у справах розвитку держави [3].

Виходячи з існуючих підходів до визначення основних пріоритетів сталого розвитку нашої країни та країн Європейського Союзу, а це вирішення екологічних, економічних і соціальних проблем людства, то на нашу думку, важливе місце в їх вирішенні може зайняти кооперація, в тому числі підприємства і організації споживчої кооперації України, котрі вибудовують свою діяльність на основі дотримання таких вічних принципів як взаємодопомога, відповідальність та солідарність. Крім цього, такі пріоритети розвитку споживчої кооперації, як економічний розвиток держави, соціальна складова сталого розвитку, освіта і виховання, участь у справах розвитку держави, співпадають з пріоритетними напрямками стратегії сталого розвитку нашої країни, спрямованої на реформування економіки, соціальної сфери та освіти, науки й культури.

Спрямування стратегії розвитку сучасного суспільства на основі соціальної природи споживчої кооперації, все ще можливе оскільки саме споживча кооперація України є однією з ланок національного господарства держави з багатомірною організаційною структурою, є найбільш структуризованою та організаційно оформленою [4, с. 9]. Підприємства і організації споживчої кооперації гармонійно поєднують соціальні та економічні засади функціонування, підтримують соціальну орієнтацію кооперативної діяльності, сприяють посиленню соціальної місії споживчої кооперації, що на сьогодні є особливо актуальним для розвитку держави. Бренд споживчої кооперації сформувався як соціально свідомої так і соціально відповідальної організації. Споживча кооперація є ядром кооперативного сектору економіки, важливою складовою багатоукладної економіки країни, помітним інститутом громадянського суспільства [4, с. 10–11].

Привабливою система споживчої кооперації з точки зору дослідження сталого розвитку держави є ще й тому, що «спо-

живча кооперація України є однією з небагатьох організацій загальнодержавного масштабу з високим рівнем відповідальності перед суспільством та соціальною спрямованістю діяльності» [4, с. 11], що сьогодні взяла курс на подальше оновлення і реформування. Як приклад, Укркоопспілка та Державна інспекція з питань захисту прав споживачів України розпочали і підтримують всеукраїнську акцію «З турботою про Українське» [6].

Таким чином, діяльність підприємств і організацій споживчої кооперації України зможе відіграти визначальну роль у забезпеченні сталого розвитку країни, у першу чергу, базуючись на сформованому впродовж десятиліть та раціонально використаному існуючому науковому, трудовому, ресурсному потенціалі. Збереження та подальший розвиток економічного та соціального напрямку споживчої кооперації є і залишатиметься важливим завданням сталого розвитку національної економіки та зможе стати ключовим учасником реалізації стратегії розвитку сучасного суспільства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Butlin, John (1989-04-01). Our common future. By World commission on environment and development. (London, Oxford University Press, 1987, pp. 383.
2. Основні показники господарсько-фінансової діяльності підприємств і організацій Кримспоживспілки, облспоживспілок за 2010 рік. – Київ : Центральна спілка споживчих товариств України / Укоопспілка, 2011. – 107 с.
3. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування. Аналітична записка Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1566>. – Назва з екрана.
4. Стратегія розвитку споживчої кооперації України : XIX з'їзд споживчої кооперації України / Центральна спілка споживчих товариств. – Київ : Укоопспілка, 2004. – 63 с.
5. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws>. – Назва з екрана.
6. Укоопспілка [Електронний ресурс] : офіційний сайт – Режим доступу: <http://www.coop.com.ua/ua/content/inshi-vidi-dijalnosti>. – Назва з екрана.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ПРАВИЛА (ЗА А. ШЕПТИЦЬКИМ)

О. Б. Петінова, к. філос. н., доцент

*ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса*

Сьогодні одним з ефективних шляхів підняття національної економіки, є соціальне підприємництво, принципи якого є значно поширеними в Європі, – це групи окремих громадян, що об'єднуються в громади, і беруть на себе безпосередню відповідальність за свій власний розвиток. Тема соціального підприємництва не є новою. Відомий український філософ ХХ століття, митрополит Андрій (Шептицький), був справжнім соціальним підприємцем, прихильником інновацій, науки, впроваджував найновітніші технології, він відчував ринок і розумівся на людях. Він заснував при громадах біля 2 000 мікрокас, Українську нафтову унію, 15 регіональних спілок, 6 основних народних банків, викуплено акції інших банків, зокрема, Віденського Банку, Баслербанку, Голанської кредитної промислової спілки. Акціонерами банків стали селяни (91 %) та священники (1,3 %); вивів «депресивні райони» з високим рівнем алкоголізму з кризи без фінансової допомоги держави.

В основі соціального підприємництва – народний капітал, формула якого мобілізація обігових коштів плюс раціональне використання ресурсів території та краю помножене на використання наявних можливостей у праці та професійності членів громад, що породжує велику продуктивність якості і солідарність у їхніх спілках. Філософія соціального підприємництва в центрі розвитку розміщує людину з її потребами, добробут громади, гасло солідарності, співпраці, взаємної відповідальності один за одного є основою українського відродження та розвитку.

Питання просвіти населення – у вивченні власного потенціалу, адже «гріш має цінність тоді, коли він прив'язаний до людини та території»; утворення малих і середніх підприємств є

фундаментом для справедливого розподілу прибутку й формування середнього класу, що є основою стабільного суспільства.

«10 правил ведення бізнесу», які пропонує А. Шептицький:

1. Шукай правду, а не прибутку. Справжній добробут є тільки тоді, коли отриманий завдяки твоїй праці, яка принесла користь і щастя іншим. Наслідуй засаду не інвестиції – бізнес – прибуток, а мудрість – творчість – добробут; 2. Притримуйся законів етики та духовності, не роби іншим того, чого не бажаєш собі. Не роби з гроша божка для себе. Гріш – це засіб, а ціллю має бути збереження дару життя, гармонія з іншими, собою та Богом; 3. Не зловживай довірою інших, будь свідомий і своїх прав, і своїх обов'язків. Розвивай те, що є прекрасне, а не роби гроша на людських вадах та слабкостях. Будь винахідливим та творчим; 4. Пам'ятай: віддавати принаймні 10 відсотків на корисні справи для громади, вразливих верств. Тобто люби ближнього, як себе самого; 5. Не забувай, що первинне значення економіки – це турбота про дім (йокос-номос). Твоя приватна власність не є лише те, що придбав, а й світ навколо тебе, що є тим справжнім домом, в якому живеш (планета, природа, ресурси, територія). Не руйнуй довкілля заради прибутку; 6. Твоя діяльність не має нести зубожіння та смерть іншим, не затримуй заробітної плати, шануй право інших на гідну винагороду, не використовуй різні спекулятивні схеми, не доробляйся на кволих людях, що не можуть себе захистити; 7. Не руйнуй сімей, турбуйся про добробут. Турбуйся про спорт та здоровий спосіб життя. Не економ на безпеці для своїх робітників; 8. Не кради майбутнє у своїх дітей, не руйнуй своїх і чужих талантів, не лобіюй законів, що руйнують справедливість і мир; 9. Не поширюй інформацію про продукти і діяльність, що не мають якості. Не вживай медіа для маніпуляції людьми в економіці. Зосередься на якості, щоб було радісно продавати і виробляти те, що дійсно потрібно людям; 10. Неси добру звістку, роби добро. Пізнай красу світу, а не руйнуй її. Твій стан – це навчитися давати, а не брати. Тому не кради те, що не є твоїм, а розвивай таланти та здібності. Тільки так станеш справжнім господарем на землі.

ОСОБЕННОСТИ ПОЛУЧЕНИЯ ЖИЛЬЯ МОЛОДЫМИ СЕМЬЯМИ НА ВТОРИЧНОМ РЫНКЕ УЗБЕКИСТАНА

З. Ж. Расулов, к. э. н., ст. преподаватель;

Д. Ф. Умурзаков, магистрант

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Один из видов приобретения квартир, хоть и является основной формой формирования первичного рынка, но обходится все-таки недешево. Исходя из того, что 1 кв. метр квартиры «под ключ» может доходить до 3,5 млн сумов, то на вторичном рынке можно купить квартиру не менее затратных для молодых заемщиков условиях.

Активен в этом направлении своей деятельности ОАКБ «ASIA ALLIANCE BANK». Данный банк осуществляет ипотечное кредитование за счет собственных средств. Оно осуществляется на следующие цели; на строительство жилого дома вместе с земельным участком, приобретение индивидуального жилого дома или квартиры в многоквартирном доме и на реконструкцию жилого дома или квартиры. Срок ипотечного кредитования и процентная ставка по нему для молодой семьи соответственно составляет не менее 15 лет с 3-летним льготным периодом и равной ставке рефинансирования Центральным банком Республики Узбекистан. А по кредитам, предоставляемым другой категории заемщиков, срок и ставка за пользование кредитом устанавливаются по соглашению между банком и заемщиком, но на срок не более 15 лет и не менее 16 % годовых.

Однако размер ипотечного кредита ограничен суммами. Для строительства и приобретения индивидуального жилого дома такая сумма составляет до 3 000-кратного размера минимальной зарплаты, а для реконструкции индивидуального жилого дома, приобретения квартиры в многоквартирном доме на вторичном рынке. Такая сумма составляет до 2 500-кратного размера минимальной зарплаты. Сумма кредита при этом может превышать 75 % от стоимости строящегося, реконструируемого или приобретаемого жилья. При этом, следует отметить, что обязательный залоговый депозит составляет не менее 25 % от суммы договора купли-продажи недвижимости.

Наряду с этим, следует отметить, что приобретение квартиры на первичном рынке является более безопасным, поскольку при этом обеспечивается безопасность для заемщика в процессе приобретения недвижимости на вторичном рынке.

В процессе оформления приобретения недвижимости проверяется на факт ее ареста, то есть, не является ли недвижимость заложенной, спорной, не наложено ли на нее судебное взыскание. Такой подход исключает возможность нежелательных последствий в связи с последующими операциями с данной недвижимостью. Сумма кредита и как минимум 25 % от оценочной стоимости недвижимости переводится на счет продавца, то есть, если на первичном рынке, то строительной компании, если на вторичном, то физическому лицу, осуществляющему сделку продажу. Кредиты на жилищное строительство, реконструкцию и приобретение жилья предоставляются в банке на договорной основе при соблюдении принципов срочности, целевого использования, обеспеченности, платности и возвратности.

При этом может воспользоваться ипотечным кредитом может любой потенциальный заемщик. Безусловно, право на получение кредита имеет потенциальный заемщик, который является отечественным гражданином и имеет возраст от 18 до 53 лет женщины и до 59 лет – мужчины. Общий срок кредитования при этом определяется с учетом того, что возврат кредита должен быть произведен до достижения заемщиком пенсионного возраста – 54 года для женщин и 60 лет для мужчин.

Порядок выдачи, оформление и погашение ипотечного кредита одинаков для всех коммерческих банков Узбекистана: в банке открывается отдельный ссудный счет заявителю и с него перечисляются средства на расчетный счет собственника жилого дома или квартиры мемориальным ордером или платежным поручением на основании письменного поручения заемщика с приложением нотариально оформленной и заверенной копии договора о купле-продаже квартиры, дома. Выделяется по тем же правилам ипотечный кредит и на возведение индивидуального жилого дома или реконструкцию жилья.

Если молодая семья решила на строительство собственного дома своими силами, без привлечения специалистов из строи-

тельной компании, то банк предоставляет такую возможность и с учетом внутренних правил допускается выдача наличных денег до 20 % от суммы кредита, оговоренного в договоре, что, конечно же, облегчает заемщику некоторые вопросы, которые неизбежно возникают при возведении дома. В частности, покупку стройматериалов.

Не смотря на это, если речь идет о приобретении на получаемый кредит стройматериалов, то, на наш взгляд, удобно открыть счет в банке. С него можно осуществлять платежи в безналичной форме на депозит до востребования торговых организаций и за выполненную работу строителями-монтажниками. При такой форме кредита и оплаты заемщику удобно контролировать сроки работы, которые определяются в подрядном договоре. Кроме того, такая форма погашения кредита помогла бы молодой семье в срок и относительно безболезненно расплатиться с банком.

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО БИЗНЕСА

3. Ж. Расулов, к. э. н., ст. преподаватель;

**А. А. Ходжимамедов, ассистент; П. Ш. Усмонов, ассистент
Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд**

Финансовый механизм и стратегия инновационного развития взаимно оказывал влияние на экономическое развитие. Финансовый механизм адаптируется к стратегии, а при невозможности этого – стратегия адаптируется к финансовому механизму управления инновационной деятельностью и может оказать существенное влияние на продолжительность циклов управления инновационной деятельностью. Так, мотивы инновационной реакции соответствуют целям стратегического развития, мотивы конкурентные – целям стратегического развития, мотивы конкурентные – целям текущего развития. Все эти реакции взаимно дополняют друг друга, создавая возможности финансового механизма для развития инновационной деятельности предприятий. Поскольку инновационная сфера является сложной экономической системой, и поэтому факторы управления, на которые происходит воздействие, не только имеют различную природу,

но и разнородные механизмы и в связи с этим представляют собой сложную экономическую категорию. Такой комплексный подход позволяет выявить цели, факторы, формы, функции, формы и методы. Эффективное функционирование механизма обеспечения финансовыми ресурсами инновационного развития.

Факторы, влияющие на эффективность инноваций весьма разнообразны. Это взаимосвязанные между собой факторы организационно-правового, социально-экономического, производственно-технического, финансового, а также политического характера. Как разнообразна природа факторов, так и разнообразна природа механизмов регулирования инновационной деятельностью. В связи с этим, системность финансового механизма регулирования инновационной деятельностью является объективной закономерностью. При таком финансовом механизме согласование интересов взаимодействующих сторон могут быть достигнута путем выбора методов и финансовых ресурсов в соответствии с учетом факторов воздействия. При несогласованности интересов невозможно достигнуть эффективного воздействия на факторы, влияющие на инновационную деятельность, а также невозможно достигнуть поставленных целей.

Более эффективное регулирование инновациями должно носить объективное содержание. Оно объективно потому, что связано с ростом уровня эффективности производства.

Следовательно, развитие инновационного потенциала предприятий малого бизнеса означает развитие всех его экономических методов управления. Приоритетные направления осуществляемых экономических реформ в Узбекистане приводит к инновационному развитию. Это происходит потому, что финансовый механизм регулирования инноваций не имеют высоко затратный характер. Финансово-инновационная политика включает основополагающие ориентиры достижения конкурентоспособного рынка – снижение затрат, удешевление продукции на единицу полезного эффекта и получение достаточной прибыли для эффективного ведения хозяйства.

Важнейшей проблемой действующего финансового механизма регулирования инноваций в Республике Узбекистан является непрозрачность эффективной взаимосвязи науки с производ-

ством. Отсутствует единая система, которая идентифицировала бы макро- и микро- экономические интересы. Это проявляется в обоснованности формирования экономическо-финансовых аспектов механизмов регулирования инновациями в несоответствии его задачам обеспечения стабильного экономического развития экономики. Но, не смотря на это, последние годы, особенно в посткризисный период регулирование инноваций претерпело глубокие изменения. Это было связано с ростом доли человеческого фактора и информационным взрывом. Прежняя система финансового регулирования исходила из того, что успех деятельности предприятия зависел от влияния переменных внутренней среды. При такой системе финансового регулирования цели и задачи считаются стабильными на длительный период времени. Следовательно, радикальные экономические преобразования отечественной экономики потребует преобразования и системы регулирования инноваций. В связи с этим, в условиях глобализации экономики должно происходить переосмысление парадигмы регулирования и финансового обеспечения развития инноваций, что вызвано укреплением взаимосвязи науки и техники.

Отсюда следует, что в условиях глобализации, экономика стран с переходной экономикой должна становиться более открытой информационно, происходит принципиальное обновление понимания роли и значения регулирования инновациями, его социальной обусловленности, масштабности и эффективности.

THE EFFICIENCY OF INTERNET ADVERTISEMENT

V. V. Stetsenko, *assistant professor*
Higher Education Institution of Ucoopspilka
«Poltava University of Economics and Trade»

The Internet is a powerful carrier of advertising, so conducting an advertising campaign on the Web requires a systematic, planned approach, starting with the formulation of specific goals of the campaign, methods and tools used and ending with the evaluation of effectiveness, analyzing the results and developing recommendations for future advertising campaigns.

To conduct an effective advertising campaign, it is necessary to determine a number of initial parameters:

- goals and objectives of the advertising campaign – criteria for selection of advertising platforms and forms of influence on the audience depend on tasks for this advertising campaign. The intermediate goals (attraction of visitors, their filling in applications, receiving feedback) depend on final tasks;

- time frame – a significant number of advertising campaigns have a time frame with a clear start and end date. An advertising campaign on the Internet can be timed to offer a new service to a large-scale marketing campaign, to launch an advertising campaign in traditional media, for an exhibition and seasonal demand, etc.;

- budget – a number of involved directions, layouts, frequency of displays, offered discounts and a number of other factors depend on the Budget for an advertising campaign.

Communicative (informational) effectiveness of advertising enables to determine how effectively a specific advertising appeal conveys the necessary information to the target audience or forms the desired point of view for the advertiser. The study of the communicative (informational) effectiveness of advertising makes it possible to improve the quality of both the content and the place and form of information delivery.

The economic effectiveness of advertising can be determined by the ratio between the result obtained from advertising, and the amount of costs (material, financial) to conduct advertising activities for a fixed period of time.

The information sources for advertising campaign efficiency estimation are:

- data of independent services for each of the web-publishers and their own site, for example, the Rambler counter. The counter readings are not exhaustive, but they allow you to evaluate the attendance and audience of a web publisher and your own site;

- data of web-publishers (schedule and type of advertisement placement, AD exposure, AD reach, AD frequency, AD impressions, CTR). The methods of counting and the depth of data analysis differ due to the web-publishers, therefore it is necessary to compare their

indications with each other carefully, in each case accurately representing the algorithm for counting the audience, showing ads and "clicks" on it;

- analysis of the log files of the site;
- additional data about visitors (registration data, completed questionnaires, identification with the help of cookies files, binding to the database by geography, etc.). These indicators can be obtained by installing on the site several special programs and linking them to a special database on visitor activity;
- data received inside the company-advertiser (calls, applications, purchases, contracts, etc.).

As for the economic evaluation of the effectiveness of advertising, both in domestic and in foreign practice there is a method based on comparing the additional gross income received as a result of the advertising and the costs associated with its implementation. This method first determines the additional turnover received as a result of advertising, then additional realized imposition of the calculated additional turnover amount. The economic efficiency of advertising is expressed by the difference from the amount of the additional realized imposition and advertising costs. The calculation is made using the following formula:

$$E = \left(\frac{AT \times \Delta AT \times D}{100 \%} \right) \times \left(\frac{TM}{100 \%} \right) - TC$$

E – is the economic efficiency of advertising, UAH; AT – average daily turnover in pre-advertising period, UAH; ΔAT – increase in average daily turnover in the advertising and post-advertising period, UAH; D – the number of days of accounting for turnover in the advertising and post-advertising periods; TM – the trade mark-up on the goods, %; TC – the cost of advertising, UAH.

This technique is usually used to determine the economic effectiveness of individual advertising media or short-term promotional activities. If the result is greater than or equal to zero, then advertising was cost-effective.

ПОЗИЦИОНИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ СОСТАВЛЯЮЩИХ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Л. Н. Халикова, к. э. н., доцент;

И. Р. Бердикулова, ст. преподаватель

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Готовность стран принять инновационную составляющую в экономической деятельности обуславливает ее позиционирование в системе мирового хозяйства. В эпоху глобализации современной экономики – «экономики, основанной на знаниях» – важнейшими факторами повышения устойчивости и конкурентоспособности, как на национальном, так и на международном уровне, становятся: способность создавать новые знания, технологии, процессы, возможность доступа к знаниям и их эффективное коммерческое использование. Стоит подчеркнуть, что эффект экономики, основанной на знаниях, заключается не столько в разработке высокотехнологичной продукции, сколько в ее продуктивном применении во всех отраслях и сферах хозяйственной деятельности общества.

Инновации и технологический прогресс в целом являются результатом сложного комплекса отношений и взаимосвязей между всеми участниками инновационного процесса, генерирующими, распространяющими и использующими полученные новые знания. Следовательно, инновационное развитие экономики зависит от того, насколько эффективно эти самые участники взаимодействуют между собой в рамках единой системы с момента создания инноваций и новых знаний до их использования.

К участникам инновационного процесса относятся, прежде всего, научно-исследовательские институты, лаборатории, университеты и производственные предприятия и компании. Взаимодействие участников может выливаться в совместные исследования, обмен информацией и работниками, совместное патентование, коллективную закупку оборудования и другие виды деятельности, включая создание общих межотраслевых лабораторий. Многообразие видов и методов такого взаимодействия в инновационном процессе, скорее всего, и будет определять ха-

рактической национальной инновационной системы. Главным же должно оставаться то, что система взаимосвязи должна обеспечивать как можно более результативный процесс, который в свою очередь повысит эффективность всей национальной инновационной системы.

В Республике Узбекистан в последние годы вопросам инновационной активности и создания четко очерченной инновационной системы уделяется все большее внимание. В качестве небольшого отступления стоит упомянуть, что в целом экономическое развитие страны осуществляется в соответствии с провозглашенным Президентом Узбекистана принципом централизованного регулирования, реализующимся через государственную политику. Значимый элемент этой политики – переход к инновационному типу развития, в том числе это касается и научно-технологической области. Важнейшим приоритетом реализации экономической программы республики должна быть политика дальнейшего углубления структурных преобразований экономики для обеспечения роста конкурентоспособности страны, включающая высокие темпы модернизации, технического и технологического обновления производства, расширение выпуска наукоемкой продукции с высокой добавленной стоимостью, в том числе ориентированной на экспорт. Представленная стратегия может подтвердить безусловный факт, что Узбекистан выбрал инновационный путь развития экономики в условиях глобализации.

Следующим важным документом могут послужить меры по стимулированию внедрения инновационных проектов и технологий в производство, при помощи которого можно открывать реальные возможности для развертывания масштабных работ по активизации инновационной деятельности, усилению интеграционных процессов между наукой и производством. Тем самым государство может провозгласить, что повышение уровня производительных сил и благосостояния нации связано не только с реализацией своих природных, но и интеллектуальных ресурсов.

В этом отношении Узбекистан, безусловно, имеет большие возможности, поскольку страна сумела сохранить свой научный потенциал: уровень и объем научных исследований, проводимых научными организациями при поддержке государства, дос-

таточно высок, что является одним из наиболее ценных наших достояний. Однако следует учесть, что в научной, а особенно в научно-технической сфере рыночный подход подразумевает такую организацию процесса, при котором научные результаты трансформируются в наукоемкую конкурентоспособную продукцию или технологию. К сожалению, этот процесс «буксует» по целому ряду причин, рассмотрение которых займет слишком много места. Отметим главное – это неразвитость, а зачастую отсутствие элементов и механизмов их взаимодействия, составляющих основу инновационной системы. Обеспечение инновационного процесса на практике происходит при наличии инновационной среды и инфраструктуры, которую нам еще предстоит совершенствовать.

СИСТЕМА УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ В МЕНЯЮЩИХСЯ УСЛОВИЯХ

Э. Н. Ходжаев, к. э. н., профессор, заслуженный экономист
Узбекистана;

Р. М. Мусаев, к. э. н., доцент

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

В меняющихся условиях экономики функционирование эффективного механизма управления инновационной деятельностью предполагает совершенствование его отдельных элементов, что в целом улучшит качество управления инновационной деятельностью. Однако это не всегда может приводить к желаемому финансовому результату, а затраты на проведение подобных усовершенствований не всегда оправданы. Механизм управления инновационной деятельностью как экономическое явление проходит стадии зарождения, развития и отмирания. Это зависит от того, соответствует ли он только определенным финансовым отношениям или экономическому уровню развития экономики и адаптироваться определенным условиям, прежде всего, управления инновационной деятельностью в меняющихся условиях, приобретая новые черты, не меняя при этом своей сущности. Если регулирование финансового механизма будет отвечать требованиям развития экономики, то оно должно будет

развиваться, адаптироваться к нынешним изменяющимся условиям, вызванным глобализацией экономики и будет продолжать действовать, переходя из одной стадии развития экономики в более совершенную.

Механизм управления инновационной деятельностью можно представить как взаимосвязанную систему организационно-технологического типа, которую характеризует точно очерченные границы влияния системы на выпускаемую продукцию, в том числе ее качество, в течение всего жизненного цикла, на отдельных его стадиях.

Систему управления инновационной деятельностью можно сформулировать как систему подготовки и принятия решений, направленных на финансовую поддержку развития и превращения инновационного потенциала в фактор его стабильного развития в меняющихся условиях экономики. Такая система должна увязывать во времени и пространстве приоритетные элементы управления (см.: схему 1).

Более эффективные подходы управления инновациями зависят от цели управления, вытекающих из цели конкретных задач и могут быть самыми разными. Поэтому инновационное управление должно обладать многовариантностью, последнее означает гибкость и неповторимость тех или иных способов действия в меняющихся условиях хозяйствования.

В меняющихся условиях инновационное управление во многом зависит от изменения условий рынка, степени риска и т. п., поэтому инновационное управление должно базироваться на знании новых приемов, умении оперативно и грамотно оценивать положение и способность управленческого персонала принять более эффективное решение.

Инновационное развитие общества отличает неравномерность, цикличность, смена периодов ускоренного роста фазами застоя, стагнации, технологических кризисов в период снижения потенциала преобладающих технологических способов производства и технологических укладов. Технологические программы развиваются неравномерно и по локальным цивилизациям, обеспечивая технологическое лидерство, смену фаз инновационно-технологического прорыва длительными периодами умеренных темпов роста, застоя, технологической деградации.

Рисунок 1 – Взаимосвязь элементов инновационной деятельности предприятий

ФИНАНСОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО БИЗНЕСА

Б. Ш. Хусанов, к. э. н., и.о. доцента;

З. О. Ахроров, ассистент; **М. С. Хамраев**, ассистент

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Совершенствование рыночной модели экономики Узбекистана, основанной на интеграции научно-технической сферы в процессы экономического и социального развития общества, означающей формирование системы институтов, создающих мощ-

ные стимулы для генерирования устойчивого потока эффективных нововведений, приоритетное внимание должно быть уделено таким перспективным направлениям развития экономики, как модернизация, структурно-технологические преобразования, постепенная кластеризация, создание финансового механизма поддержки предприятий малого бизнеса (МБ).

Проблема максимального использования инновационного потенциала и его финансовое обеспечение в деле решения стратегических задач экономического и социального развития страны приобретает важное значение. В реализации этой задачи важное значение отводится механизму инновационной деятельности.

Финансовые механизмы регулирования инновационной деятельности предприятий МБ следует рассматривать как систему взаимосвязанных элементов финансового обеспечения, с помощью которых обеспечивается эффективное развитие инновационного потенциала предприятий МБ. Все эти элементы тесно связаны между собой и активно взаимодействуют друг с другом. Финансовые механизмы регулирования инновационной деятельности – это сложное и многогранное понятие, характерной особенностью которого является его динамичность, постоянное изменение и совершенствование.

В условиях глобализации трансформируются объективные условия производства, изменяются производственные отношения, что требует совершенствования финансового механизма регулирования инновационной деятельностью предприятий МБ, основной частью которого являются финансовые отношения, складывающиеся в процессе регулирования инновационной деятельности. Таким образом, финансовым механизмом регулирования инновационной деятельности – это совокупность взаимосвязанных экологических, технических, экономических, технологических и финансовых потоков. Формирование ресурсов в сочетании с системой распределения и использования финансовых механизмов предполагает создание такой системы, которая обеспечивает постоянное и целенаправленное воздействие, направленное на финансовое обеспечение определенных результатов инновационной деятельности предприятий МБ. В этой связи особенностью финансовых механизмов

формирования ресурсов должна определяться характером действий по регулированию инновационной деятельности заключается в следующем:

- образование органов управления инновационной деятельностью путем формирования взаимосвязанных и взаимодействующих финансовых институтов которых должно обусловлено ее целями;

- финансовое обеспечение согласованности, взаимодействия дифференцированных частей системы регулирования инновационной деятельностью предприятий МБ к внешней среде;

- приведение регулирующих механизмов инновационного развития и ее финансовых элементов со стратегическими целями и задачами инновационной политики.

Основные элементы финансового механизма регулирования инновационной деятельности должны включать в себя следующие основные элементы:

- обеспечение финансовыми ресурсами приоритетных целей предприятий МБ;

- определение системы финансовых интересов, инновационных предприятий МБ;

- определение целей – критерии и показатели эффективности инновационного развития предприятий МБ;

- определение формы и методов финансового обеспечения в целях, необходимых для построения инновационной системы;

- определение методов планирования инновационной деятельностью предприятий МБ;

- определение методов хозяйствования в целях обеспечения оптимального сочетания государственных, коллективных и личных интересов;

- формирование финансовых ресурсов, при использовании которых должно обеспечиваться достижение поставленной инновационной цели предприятий;

- формирование системы правовых норм и методов регулирования деятельности предприятий МБ;

- систему социальных факторов и отношений, обеспечивающих нормальное функционирование инновационного механизма предприятий МБ;

– систему фінансових рычагів, mogąчих забезпечити підтримку розвитку інноваційної діяльності підприємств МБ;

– систему фінансових інструментів, націєнних на підтримку необхідного рівня безпеки інноваційного розвитку підприємств МБ.

Оцінка розвитку і дієвність механізмів інноваційного розвитку як такого можливо тільки в тому випадку, якщо існують цілі, ради реалізації котрих власне і створюється цей механізм. Для того, щоб фінансовий механізм регулювався інноваційною діяльністю підприємств МБ, функціонував ефективно, необхідно створення відповідних економічних і організаційних умов.

ОПЕРАЦІОНАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ПОСЛУГИ ВНЗ»

І. П. Чайка, к. е. н., доцент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Сьогодні Україна здійснює трансформацію своїх економічних та соціальних систем і стикається з численними викликами. Успіх реформ, розбудова сучасного суспільства, що характеризується розвинутою ринковою економікою, сильним громадянським суспільством, базується на верховенстві права та принципах демократії, залежить не в останню чергу і від стану освітньої сфери. В українському суспільстві широко обговорюються численні проблеми системного характеру, що накопились в освітньому секторі, в тому числі й відносно якості освітніх послуг. Вважаємо, що ВНЗ особливу увагу необхідно приділити підвищенню якості власних послуг на основі врахування параметрів їх цінності для споживачів. Дослідимо з позиції врахування потреб споживачів концепт «якість освітньої послуги», провівши операціоналізацію цього поняття. Дослідивши напрацьовані дефініції визначення якості освітньої послуги ВНЗ і сформувавши на їх основі проміжну концептуальну модель, пропонуємо операціональну модель концепту «якість освітньої

послуги ВНЗ» на базі внутрішніх процедур ВНЗ із забезпечення якості. Вона складається з соціальних індикаторів, які можна виміряти і, на наше переконання, являють собою методичний інструментарій для вивчення концепту «якість освітньої послуги ВНЗ» як соціального об'єкту (табл. 1).

Таблиця 1 – Операціональна модель концепту «якість освітньої послуги ВНЗ» [розробка автора]

Елемент концепт. моделі	Соціальні індикатори
1. Процедури забезпечення якості	1. Відвідуваність лекцій і практичних занять студентами. 2. Наявність розроблених і оприлюднених внутрішніх стандартів рецензування і оцінювання студентських робіт та процедур оцінки виконання цих стандартів. 3. Наявність розроблених і оприлюднених внутрішніх стандартів документального підтвердження знань і навичок, які отримали студенти завдяки проходженню конкретного курсу.
2. Актуальні навчальні програми	1. Наявність системи підвищення кваліфікації, стажування науково-педагогічних працівників ВНЗ. 2. Наявність системних процедур актуалізації навчальних програм з урахуванням вимог студентів і роботодавців. 3. Формування навчальних програм як взаємопов'язаних і взаємозалежних частин, зміст кожної з яких доповнює інші (унікаючі дублювання), інтеграція кожної до навчального процесу як важливої складової, що визначає кінцевий якісний результат навчання – на основі бачення і відчуття цілісності.
3. Політика ВНЗ із забезпечення якості	1. Наявність розробленої і оприлюдненої Політики забезпечення якості ВНЗ. 2. Наявність внутрішніх процедур оцінки досягнень ВНЗ у дотриманні зобов'язань власної Політики забезпечення якості. 3. Наявність у ВНЗ системи реагування на потреби споживачів та внутрішніх процедур оцінки ефективності цієї системи. 4. Оприлюднення щорічного звіту ВНЗ про досягнуті результати у сфері забезпечення якості своєї діяльності.
4. Орієнтир на потреби стейкхолдерів	1. Наявність розроблених і оприлюднених Стандартів співпраці з роботодавцями, в яких прописано процедури такої співпраці, права сторін і результати, на які розраховують учасники процесу. 2. Наявність розробленої окремої ввідної програми для іноземних студентів (якщо такі навчаються), а також окремої бази інформації для них (про навчальні курси, події, стажування, систему подання скарг і пропозицій та ін.) з урахуванням їх специфічних потреб. 3. Наявність системи надання студентам актуальної інформації про робочі місця і кар'єрні можливості. 4. Наявність процедур доведення інформації про зусилля ВНЗ у сфері якості до внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів. 5. Наявність процедур збору та обробки думок роботодавців і студентів про діяльність вишу.

Елемент концепт. моделі	Соціальні індикатори
5. Культура якості освіти	1. Наявність Декларації про академічну доброчесність науково-педагогічних працівників. 2. Наявність Декларації про академічну доброчесність осіб, що здобувають освіту (студентів, аспірантів, докторантів). 3. Наявність затверджених внутрішніх процедур підписання Декларації про академічну доброчесність. 4. Наявність затверджених внутрішніх процедур контролю за дотриманням академічної доброчесності учасниками освітньої діяльності.

Запропоновані соціальні індикатори достатньою мірою розкривають зміст концепту «якість освітньої послуги ВНЗ» і дозволяють на практиці фіксувати ознаки предмету дослідження, тобто встановлюють зв'язок концептуальної моделі з дослідницьким інструментарієм. Засобами фіксації мають стати методичні та статистичні процедури, що уможливають вимірювання індикаторів. У результаті отримано операціональну модель, що складається з емпіричних показників, які виявляють причинно-наслідкові зв'язки предмету дослідження.

ФОРМИРОВАНИЕ ЗАЯВОК НА ПОСТАВКУ ТОВАРОВ С ОПТОВО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ ЦЕНТРОВ И КОНТРОЛЬ КАЧЕСТВА ИХ ИСПОЛНЕНИЯ В СИСТЕМЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЙ КООПЕРАЦИИ

И. Б. Юркова, ст. преподаватель;

Н. Л. Каунова, ст. преподаватель;

Н. А. Савостенко, ст. преподаватель;

С. В. Буртоликова, ассистент

Учреждение образования «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации», г. Гомель

В настоящее время ТУП «Белкоопвнешторг Белкоопсоюза» является основной оптовой организацией Белорусского республиканского союза потребительских обществ, выступающей в роли оптово-логистического центра (ОЛЦ). Деятельность компании направлена на экспорт-импорт товаров белорусских и зарубежных производителей, оптовую и розничную торговлю, грузоперевозки, общественное питание, а также производство и

реализацию изделий из натурального меха. В настоящее время унитарное предприятие «Белкоопвнешторг Белкоопсоюза» играет важную роль и выполняет ведущую роль в обеспечении товарами розничной торговой сети потребительской кооперации. Предприятие сохраняет свои лидирующие позиции в обеспечении торговых организаций востребованными товарами. Несмотря сложившуюся положительную практику выполнения предприятием заявок торговых организаций, остаются проблемными многие вопросы существующей системы формирования заявок на поставку товаров с оптово-логистического центра и контроль качества их исполнения в системе потребительской кооперации.

Проведенное исследование позволило выявить ряд проблем, с которыми сталкиваются торговые организации системы потребительской кооперации при формировании заявок в ОЛЦ и организации контроля качества их исполнения, которые можно свести, в общем, к следующему:

- недостаточно широкий ассортимент товаров, предлагаемый ОЛЦ, особенно это касается товаров зарубежных производителей;
- отсутствие свободы выбора товаров торговыми организациями;
- наличие случаев невыполнения заявок торговых организаций по ассортименту заказанных товаров;
- ограничение возможности поставки «брендовых» товаров;
- отсутствие возможности в отдельных случаях возврата товаров длительно нереализуемых в розничной сети торговой организации, возникновение проблем с возвратом (заменой) некачественных товаров, товаров сезонного ассортимента;
- отсутствие разработанных ассортиментных матриц для небольших магазинов, приводящих к определенным затруднениям при формировании заявок торговыми организациями;
- увеличение сроков выполнения поданных заявок, в отдельных случаях обусловленное разукрупнением поставляемых партий товаров;
- поставка в отдельных случаях товаров с истекающим сроком годности, не позволяющим осуществить их реализацию в полном объеме.

Анализ существующих проблем позволил сформулировать

отдельные предложения, направленные на совершенствование этой работы:

- обеспечить торговым объектам возможность широкого выбора товаров для формирования заявок. С этой целью формировать оптимальные товарные запасы в ОЛЦ, позволяющие своевременно и в полном объеме выполнять поданные заявки;

- обеспечить предоставление розничным торговым организациям полноты информации о товарах, реализуемых ОЛЦ, по всем интересующим их характеристикам (глубине ассортимента, ценах, поставщиках и др.);

- обеспечить возможность поставки в розничные торговые объекты «брендовых» товаров в соответствии с потребным количеством, указываемым в заявках. С этой целью формировать отдельно перечень ассортимента «брендовых» товаров и постоянно предоставлять его торговым организациям;

- проводить сравнительную оценку согласованности содержания ассортиментных матриц, имеющихся в обслуживаемых ОЛЦ магазинах системы потребительской кооперации, с ассортиментными матрицами ОЛЦ;

- проводить мониторинг соответствия заказываемых обслуживаемыми ОЛЦ магазинами товаров, разработанным для них ассортиментным матрицам;

- обеспечить возможность внесения изменений в поданную заявку с учетом имеющихся в наличии товарных запасов;

- обеспечить возможность возврата в ОЛЦ неходовых и залежалых товаров торговыми организациями, в случаях отсутствия на него спроса в данном регионе, при условии своевременной подачи информации по установленной форме;

- с целью качественной организации заявочной работы, контроля ее исполнения подробно и четко формулировать условия этих аспектов работы в договорах в конкретном разделе;

- ОЛЦ наладить четкую систему товароснабжения обслуживаемых розничных торговых объектов. С этой целью провести оценку применяемых графиков и маршрутов доставки товаров и отработать рациональные графики и маршруты завоза товаров;

- усилить ответственность сторон за невыполнение принятых обязательств или допущенных нарушений, связанных с формированием, своевременными подачей и выполнением заявок.

МАРКЕТИНГОВИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Н. І. Яловега, к. е. н., доцент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

В основі маркетингового управління полягає цілеспрямована діяльність по досягненню максимального результату від використання системи цілей і стратегій маркетингу вищого навчального закладу (ВНЗ). Доречними вважаються ті композиції цілей і завдань маркетингу, стратегій ВНЗ, застосування яких є найбільш вигідними. Система стратегічного плану маркетингу орієнтується на ефективне використання можливостей закладу освіти і визначає взаємозв'язок цілей ВНЗ, завдань маркетингу, стратегій управління стратегічними господарськими підрозділами ВНЗ, стратегій росту ВНЗ і стратегій реалізації комплексу маркетингу вузу.

Стратегія маркетингу виступає продовженням загальної стратегії вищого навчального закладу і визначається такими факторами:

- 1) існуюче положення ВНЗ, що виражається через сукупність освітніх послуг і ринків, на яких функціонує заклад освіти;
- 2) вектор зростання ВНЗ, який визначає напрям розвитку закладу освіти на підґрунті досягнутого ринкового положення;
- 3) конкурентні переваги ВНЗ – ключові особливості існуючих і майбутніх освітніх послуг та ринків, які забезпечують закладу освіти стійку конкурентну позицію;
- 4) адаптація ВНЗ – пристосування обраних стратегій до виникаючих загроз та можливостей ринку.

Маркетингова стратегія ВНЗ визначається взаємним пристосуванням освітніх послуг, що пропонуються, і ринків, для задоволення потреб яких вони розроблені та втіленні у практичну діяльність закладу освіти.

Відносно розвитку та посилення конкурентних переваг ВНЗ, внутрішній маркетинг вищого закладу освіти повинен мати націленість на вирішення таких завдань:

1) внутрішні маркетингові дослідження та постійний моніторинг роботи персоналу (відношення до студентів, якісне надання освітніх послуг);

2) ранжування власного персоналу за ступенем його цінності для підвищення рейтингу ВНЗ (рейтинг публікацій викладачів, виконання реальних наукових розробок, впровадження інноваційних технологій навчання);

3) мотивація персоналу (наукова діяльність, участь у грантах, розвиток винахідництва);

4) формування команди із персоналу ВНЗ, організація його участі в максимальній кількості проектів, які позитивно впливають на рейтинг закладу освіти.

Підсумовуючи, слід зазначити, що концепція внутрішнього маркетингу вищого навчального закладу повинна бути зосереджена на двох складових діяльності персоналу:

1) виконання робіт щодо повноцінного функціонування закладу освіти;

2) роботи по розвитку ВНЗ, підвищення його рейтингу та якості підготовки фахівців.

Похідною успішної реалізації зазначених видів діяльності є розвиток маркетингу партнерських відносин ВНЗ з метою організації вищих закладів освіти підприємницького типу.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	3
<i>Дзевєріна К. С.</i> Зміна інституційного середовища як основа макроекономічної стабільності.....	3
<i>Карпенко Ю. В., Дробий Л. В.</i> Функціональні особливості економічного соціального інституту туризму	5
<i>Ковальчук І. М., Шаповалов В. О.</i> Інституційні механізми координації господарської діяльності.....	8
<i>Косовський І. О.</i> Інституційні трансформації в умовах розвитку та поширення криптовалют.....	11
<i>Краус Н. М.</i> Інституціональний модус економіки інноваційного типу	13
<i>Кузьмук С. Г.</i> Психологічні помилки в біхевіористичних фінансах.....	16
<i>Кушнір Л. Л., Ніколенко С. С.</i> Методологічні метаморфози інституційної концепції національної економіки.....	19
<i>Латинова Ш. М., Ахмедова А. Т.</i> Методологические принципы формирования конкурентной среды в условиях трансформации экономики	22
<i>Манжура О. В.</i> Механізм структурного розвитку національної економіки: елементи та взаємозв'язки	24
<i>Ніколенко С. С.</i> Теоретичні засади «неспроможної економіки»	26
<i>Павленко Н. В.</i> Деолігархізація як умова подолання корупції.....	29
<i>Тітенко Л. В.</i> Теорія економічних порядків у форматі завдань реформування національної економіки.....	32
<i>Шаповалов В. О.</i> Теорія прав власності в інституційній економіці	35
<i>Щербак С. М.</i> Розвиток наукової думки щодо побудови «держави добробуту».....	37

СЕКЦІЯ 2. ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 40

Айнабек К. С. Антисоциальный институт предпринимательства торговли людьми в современных условиях глобализации..... 40

Алиева С. С., Равшанова Р., Махмудова М. Формирование конкурентной среды в условиях глобализации экономики стран..... 43

Белов О. В. Інституційний розвиток науково-технічного сектора України 45

Зайналов Дж. Р., Алиева С. С. Развитие финансового механизма управления в условиях глобализации экономики..... 48

Зайналов Дж. Р., Хусанов Б. Ш. Проблемы формирования бюджетов территорий, с учетом приоритетных направлений расходов на социальные услуги 50

Коніщева Н. Й., Власов В. О. Паритетна динаміка економічного зростання та суспільного добробуту – основа прогресивного соціального розвитку 53

Коробкин А. З. Правовые основы государственного регулирования заработной платы и уровня жизни в республике Беларусь 56

Кузьмук І. Я. Концепція фінансової глобалізації у розрізі дослідження іноземного банківського капіталу 58

Михайленко С. В. Сучасні реалії податкової гармонізації країн-членів Європейського Союзу 61

Ніколенко І. Ю. Інноваційний потенціал на шляху до створення економіки інноваційного типу 64

Носова О. В., Носова Т. Ю. Технологическое развитие стран в условиях глобализации 67

Онїпко Т. А. Особливості функціонування інноваційних кластерів Канади..... 69

Пантелеймоненко А. О. Міжнародний досвід кооперативів у сфері фармацевтичних послуг 72

<i>Похилюк В. В.</i> Трансформація економіки в умовах глобалізації, шлях до зростання відкритості національної економіки	75
<i>Расулов З. Ж.</i> Способы и финансовые инструменты, направленные на обеспечение инновационного развития экономики, в условиях глобализации.....	79
<i>Сейтмуратов Р. А., Халикова Л. Н.</i> Развитие промышленности по регионам республики Узбекистан в условиях модернизации и диверсификации экономики	81
<i>Сихимбаев М. Р., Кадырова Г. А., Сихимбаева Д. Р.</i> Экономическая безопасность инновационной системы минерально-сырьевого комплекса страны	84
<i>Сихимбаева Д. Р., Кадырова Г. А.</i> Развитие институциональной базы платежей за недропользование.....	87
<i>Халикова Л. Н., Косимова Ф. Х.</i> Развитие инвестиционно-инновационной деятельности экономики в условиях глобализации.....	89
<i>Халикова Л. Н., Рузибаева Н. Х.</i> Необходимые условия модернизации экономики в Узбекистане	91
<i>Хамраев М. С.</i> Влияние конкурентных преимуществ финансовых инвестиций на развитие финансовых отношений.....	94
<i>Холмуродов Р. И.</i> Интеграция науки и производства – важнейший фактор инновационной деятельности предприятий в условиях нестабильности ужесточения конкурентной борьбы.....	96
<i>Хусанов Б. Ш.</i> Финансовый механизм регулирования социально-экономического развития территории.....	99
<i>Циватый В. Г.</i> Глобальная экономика и глобальная экономическая дипломатия: институциональное измерение и новая парадигма полицентричного мира XXI века.....	102
СЕКЦІЯ 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ	105
<i>Алиева С. С.</i> Регулирование финансовых ресурсов между различными инновационными задачами.....	105

Ахроров З. О. Государственное содействие развитию стимулирования инновационного производства	107
Бодня Т. О. Державне регулювання зайнятості людських ресурсів	110
Болтабаєв М. Р., Расулов З. Ж. Направление государственной финансовой поддержки и инновационного развития экономики в условиях глобализации.....	113
Гороховська К. В. Державно-приватне партнерство у транскордонному співробітництві	116
Жабриев А. Н., Давлатова М. П. Проблема использования налоговых льгот для стимулирования инновационного развития.....	118
Заворотній С. І. Макроекономічний інструментарій державного регулювання інноваційного розвитку країни.....	120
Зайналов Дж. Р. Регулирование инновационной деятельности предпринимательских субъектов	122
Зайналов Дж. Р., Алиева С. С. Повышение роли налогов в формировании доходов бюджета.....	125
Зайналов Дж. Р., Гулуев П. Факторы, могущие влиять на функционирование стабильной системы налогообложения.....	127
Зайналов Дж. Р., Файзиев Ш., Эргашев У. Государственное стимулирование модернизации деятельности предприятий	130
Кириченко Л. М. Державна політика у сфері регулювання конкуренції.....	132
Рузибаева Н. Х. Взвешенная государственная политика, направленная на создание финансового механизма управления инновационной деятельностью предприятий малого бизнеса	134
Халмуродов С. Реализация финансовой политики, ориентированной на инновационное развитие субъектов малого бизнеса.....	136
Хусанов Б. Ш. Этапы формирования нормативов бюджетных расходов как надежный индикатор целостного социально-экономического развития общества	137
Шевченко А. С. Практика реализации промышленной политики.....	140

<i>Цвігун І. А.</i> Інституційні передумови формування демографічної безпеки України	142

СЕКЦІЯ 4. ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ 146

<i>Алиева С. С.</i> Налоговые факторы, способствующие и препятствующие конкурентному преимуществу предприятий	146

<i>Алиева С. С., Расулов Ш. Ж.</i> Особенности предоставления ипотечного кредита по различным социальным программам	148

<i>Аллаёров Р., Казаков Х., Эрназаров Н.</i> Осуществление расчетов по ипотеке	151

<i>Болтабаев М. Р.</i> Кластерный подход к управлению инновационной деятельностью предприятий в условиях развивающейся экономики	153

<i>Вівденко М. А.</i> Вдосконалення механізмів адаптивного управління бізнес-процесами торгових підприємств.....	156

<i>Горбенко Д. С.</i> Соціально-економічна природа кредитної кооперації	158

<i>Євсєєв С. В., Тордіна І. В.</i> Становлення і розвиток універсальної та кредитної кооперації в Україні у 20-ті роки.....	161

<i>Зайналов Дж. Р., Алиева С. С.</i> Проблемы финансового механизма регулирования деятельности предпринимательских субъектов	164

<i>Зайналов Дж. Р., Рузибаева Н. Х.</i> Необходимость новой концептуальной модели финансового регулирования инноваций предприятий.....	167

<i>Карлыбаева Р. Х.</i> Создание условий для функционирования действенных механизмов инновационного развития предприятий: опыт рыночно развитых стран	169

<i>Лозова О. В.</i> Особливості процесу формування інтелектуального потенціалу підприємства.....	172

Педченко Н. С., Філічкіна К. К., Довбня Н. В. Соціальна роль споживчої кооперації у забезпеченні сталого розвитку національної економіки України	175
Петінова О. Б. Соціальне підприємництво: сутність та основні правила (за А. Шептицьким).....	178
Расулов З. Ж., Умурзаков Д. Ф. Особенности получения жилья молодыми семьями на вторичном рынке Узбекистана.....	180
Расулов З. Ж., Ходжимамедов А. А., Усмонов П. Ш. Факторы, влияющие на эффективность инновационного развития предприятий малого бизнеса.....	182
Stetsenko V. V. The efficiency of internet advertisement	184
Халикова Л. Н., Бердикулова И. Р. Позиционирование инновационных составляющих в экономической деятельности предприятий.....	187
Ходжаев Э. Н., Мусаев Р. М. Система управления инновационной деятельностью предприятий в меняющихся условиях	189
Хусанов Б. Ш., Ахроров З. О., Хамраев М. С. Финансовые механизмы регулирования инновационной деятельности предприятий малого бизнеса.....	191
Чайка І. П. Операціоналізація концепту «якість освітньої послуги ВНЗ»	194
Юркова И. Б., Каунова Н. Л., Савостенко Н. А., Буртоликова С. В. Формирование заявок на поставку товаров с оптово-логистических центров и контроль качества их исполнения в системе потребительской кооперации	196
Яловега Н. І. Маркетинговий аспект управління сучасним вищим навчальним закладом	199

Наукове видання

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

**Збірник наукових праць за матеріалами
IX Міжнародної науково-практичної конференції**

Головний редактор *М. П. Гречук*
Комп'ютерне верстання *Г. А. Бжікян*

*Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 12,0.
Тираж 95 пр. Зам. № 073/860.*

*Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎ (0532) 50-24-81*

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.*